

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธศักราช ๒๕๑๐

พิมพ์อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

งพลอย ช้างเอี่ยม ป.ช.

เมรุวัดบางขวาง จังหวัดนนทบุรี

๕ มีนาคม ๒๕๑๕

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธศักราช ๒๕๑๐

พิมพ์อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นางพลอย ช้างเอี่ยม ข.ช.

ณ เมรุวัดบางขวาง จังหวัดนนทบุรี

๕ มีนาคม ๒๕๑๙

คำนำ

บรรดาท่านเจ้าภาพมีบุตรธิดาและหลาน ได้ปรารภจัดการรับพระราชทานเพลิงศพ นางพลอย ช้างเอี่ยม ผู้เป็นมารดาเป็นต้น ได้มีความประสงค์ที่จะให้มีหนังสือแจกแก่ท่านผู้มีเกียรติและญาติมิตรที่มาในงาน จึงขอให้ข้าพเจ้าเลือกหาหนังสือที่จะพิมพ์ในงานนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า เรื่อง "พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ" ซึ่งพระสาสนโสภณได้เรียบเรียงไว้ และได้ลงพิมพ์ในหนังสือวารสารศรีสัปดาห์ใน พ. ศ. ๒๕๑๐ เป็นเรื่องสั้น ๆ อ่านเข้าใจง่าย จึงได้ขออนุญาตต่อพระสาสนโสภณ ผู้เป็นเจ้าของเรื่อง ท่านก็ยินดีอนุญาตให้พิมพ์ได้ จึงได้จัดการพิมพ์ขึ้นตามความประสงค์ และหวังว่าหนังสือนี้จักอำนวยประโยชน์ให้แก่ท่านผู้สนใจอ่านและศึกษาได้บ้างตามสมควร จึงขออนุโมทนาไว้ในที่นี้ด้วย

ขออำนาจแห่งพระรัตนตรัย และด้วยเดชแห่งกุศลที่บุตรธิดาได้บำเพ็ญแล้ว ด้วยการพิมพ์หนังสือนี้ก็ดี ด้วยการบำเพ็ญกุศลอย่างอื่นก็ดี จงสำเร็จผลอันเป็นประโยชน์สุข แก่นางพลอย ช้างเอี่ยม ในคติภพนั้น ๆ ตลอดกาลนาน.

พระธรรมโสภณ

วัดบวรนิเวศวิหาร (พระธรรมโสภณ)

๒๗ ก.พ. ๒๕๑๕

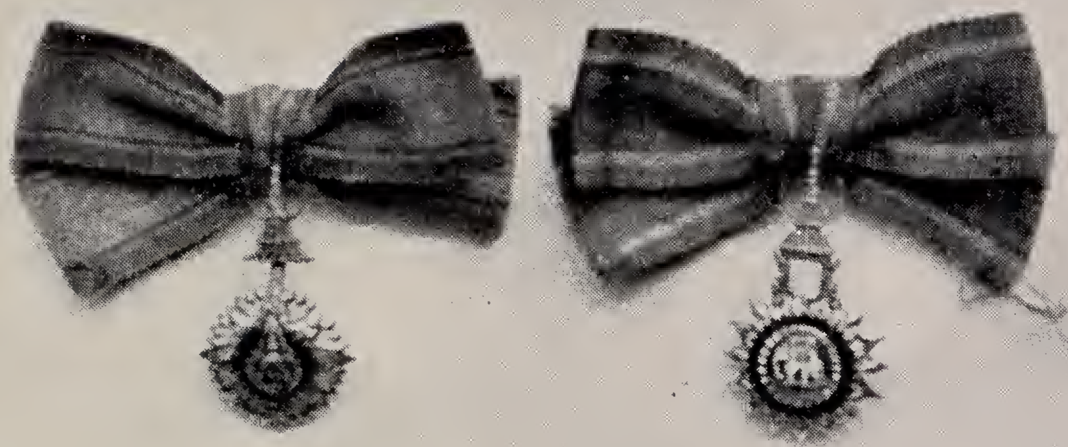

นางพลอย ช้างเอี่ยม บ.ช., บ.ม.

ชาตา ๒๔๒๑

มตา ๒๕๑๔

ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์

เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย　　เบญจมาภรณ์ช้างเผือก

ประวัติย่อ

นางพลอย ช้างเอี่ยม

นางพลอย ช้างเอี่ยม เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๔๒๑ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๕ ปีขาล ที่บ้านคลองบางขวาง ต.ตลาดขวัญ อ. เมือง จ. นนทบุรี

บิดา ชื่อ รอด มารดา ชื่อ อิ่ม ม่วงจีน. มีพี่น้องร่วมกัน ๕ คน เป็นชาย ๓ คน หญิง ๒ คน คือ.

๑. นายตาด ม่วงจีน

๒. นายตูม ม่วงจีน

๓. นายเงิน ม่วงจีน

๔. นางพลอย ช้างเอี่ยม

๕. นางแหวน สุขก้อน

บัดนี้ได้ถึงแก่กรรมแล้ว ส่วนนามสกุล ม่วงจีน นั้น ได้เปลี่ยนเป็น ปริญญากุล

นางพลอยได้ทำการสมรสกับนายปลั่ง ช้างเอี่ยม มีบุตรธิดารวม ๘ คน คือ

๑. นางอ่อน ขุนทับ

๒. นายปลีก ช้างเอี่ยม

๓. นางดำ พลอยสุข

๔. ด. ญ. สง่า ช้างเอี่ยม (ถึงแก่กรรม)

๕. นายถนอม ช้างเอี่ยม

๖. นางวัน คล้ายชัง

๗. นางสังเวียน จันทร์สอง

๘. นางวงศ์ ทองโอฬาร

นางพลอย ตั้งแต่ได้ทำการสมรสกับนายปลั่งแล้ว ได้ช่วยกันประกอบกิจการงานอันเป็นเครื่องเลี้ยงชีพได้เป็นอันดี ได้ยึดอาชีพในทางทำสวน มีสวนทุเรียนเป็นต้น ด้วยอาศัยความเป็นผู้หมั่นขยันและรู้จักเก็บงำรักษาจับจ่ายใช้สอยเขม็ดแขม่เก็บไว้ใช้ในสิ่งที่ควรใช้ ไม่สุรุ่ยสุร่ายจึงเป็นผู้ตั้งตัวได้เร็ว มีจิตใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น สงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ จึงเป็นที่รักใคร่นับถือของบรรดาญาติมิตรบ้านใกล้เคียงเพราะเป็นผู้ไม่มีเวรภัยแก่ใคร ๆ บรรดาบาปอกุศลที่ชั่วหยาบเป็นต้นว่า ตกกุ้ง ช้อนปลา ไม่ปรากฏ หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่มีมีจิตใจหนักไปในทางบุญกุศล

ในสมัยที่มีบุตรธิดา ก็รู้จักอบรมสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดีสงเคราะห์ให้ได้รับการศึกษามีความรู้ตามสมควร เป็นไปตามหน้าที่ของมารดาบิดาที่ดี จนบรรดาบุตรธิดา ตั้งตัวได้เป็นหลักฐานตามฐานะ

ในด้านพระพุทธศาสนา มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย ตั้งใจบำเพ็ญทานรักษาศีลอยู่เสมอ มิสู้จะได้ขาด โดยเฉพาะได้บำเพ็ญทานรักษาศีลอุโบสถเป็นประจำอยู่ ณ วัดบางขวาง เป็นเนืองนิตย์ ได้สละบริจาคทรัพย์อันเป็นของได้มาโดยยากของตน สมทบสร้างถาวรวัตถุในทางพระพุทธศาสนาบ้าง สร้างด้วยทุนทรัพย์โดยเฉพาะตนบ้างหลายวัด

ชุกชีในอุโบสถวัดบางขวาง
สร้างด้วยทุนทรัพย์ ๑๑,๐๐๐.๐๐ บาท

สร้างศาลาจตุรมุข คอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๕.๔๕ เมตร ยาว ๘.๔๐ เมตร
ณ วัดบางขวาง ๑ หลัง ราคาค่าก่อสร้าง ๑๑๓,๐๔๕.๒๐ บาท

สร้างกุฎิทรงไทยประยุกต์คอนกรีตเสริมเหล็ก
กว้าง ๗.๖๐ เมตร ยาว ๑๗.๓๐ เมตร ออกมุขกลาง
ณ วัดบางขวาง ๑ หลัง ราคาค่าก่อสร้าง ๒๙๘,๒๐๙.๘๕ บาท

โรงเรียนวัดปลายคลองขุนศรี บริจาคทรัพย์ร่วมกับนางแหวน สุขก้อน

รวม ๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท

ด้วยกัน

สำหรับวัดบางขวางได้สร้าง

๑. ชุกชีประดิษฐานพระพุทธรูปในอุโบสถ ทำเป็นหินขัด ด้วยทุนทรัพย์ ๑๑,๐๐๐.๐๐ บาท

๒. ศาลาจตุรมุข กว้าง ๕.๔๕ ม. ยาว ๘.๔๐ ม. ด้วยทุนทรัพย์ ๑๑๓,๐๔๕.๒๐ บาท

๓. กุฏิ ทรงไทยประยุกต์ ๒ ชั้น คอนกรีตเสริมเหล็กออกมุขกลาง กว้าง ๗.๖๐ ม. ยาว ๑๗.๓๐ ม. ด้วยทุนทรัพย์ ๒๙๘,๒๐๙.๘๕ บาท

และสร้างโรงเรียน ๑ หลัง ร่วมกับนางแหวน สุขก้อน ให้ชื่อว่า "โรงเรียนวัดปลายคลองขุนศรี (พลอยแหวนอนุสรณ์)" ตั้งอยู่ตำบลขุนศรี อ. ไทรน้อย จ. นนทบุรี ด้วยทุนทรัพย์คนละ ๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท

นางพลอย ช้างเอี่ยม ได้บริจาคทรัพย์ฝังไว้ในพระศาสนาเป็นจำนวนไม่น้อย สมควรได้รับอนุโมทนาเป็นส่วนพิเศษ ทางวัดบางขวางจึงได้ทำหนังสือรายงานไปยังกรมการศาสนา เพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เพื่อเป็นเกียรติ ในที่สุดก็ได้รับพระราชทานตราอันเป็นเครื่องประดับเกียรติคือ

พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทาน ตราเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย

พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้รับพระราชทาน ตราเบญจมาภรณ์ช้างเผือก

นางพลอย ช้างเอี่ยม เป็นผู้มีฐานะดี แต่เป็นผู้ไม่ติด ไม่จม ไม่เพลิดเพลินมัวเมาอยู่ในทรัพย์สมบัติ ใช้จ่ายเกื้อกูลในทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และบำรุงความสุขของตน ยังชนที่ได้อยู่ร่วมกันให้ได้รับความ

สุขไปด้วย เป็นผู้ใหญ่หรือหัวหน้าครอบครัวที่ดี เป็นมารดาของบุตรธิดาที่ดี เป็นย่าเป็นยายของหลานที่ดี ได้ยึดประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ได้ คือ ประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน ทั้งประโยชน์ในภพนี้และภายหน้า อันบัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญ สมควรเป็นตัวอย่างที่ดีของบรรดาบุตรธิดาและหลานเหลน

นางพลอย ช้างเอี่ยม ได้สร้างความดีที่เป็นบุญกุศลไว้มาก ครั้นต่อมาอายุได้มากขึ้น โรคภัยไข้เจ็บก็เบียดเบียนอันเนื่องด้วยความชรา เรี่ยวแรงถอยลง เดินเหินไปไหนไม่ได้ บรรดาลูกหลาน ได้หาแพทย์เยียวยารักษาจนสุดวิสัยที่แพทย์จะเยียวยารักษาได้ ถึงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๕ เวลา ๑๗.๔๕ น. ก็ถึงแก่กรรมลงด้วยความสงบ ในท่ามกลางลูกหลานและวงศ์ญาติ ประมวลอายุได้ ๙๓ โดยปี

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

รูปของสัตว์ผู้มีอันจะต้องตาย ย่อยยับไป

ส่วนชื่อและโคตรหาย่อยยับไปไม่ คงปรากฏอยู่แก่โลก.

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พ.ศ. ๒๕๑๐

พระสาสนโสภณ วัดบวรนิเวศวิหาร

เรียบเรียง

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน ใกล้กรุงสาวัตถีแห่งแคว้นโกศล หมู่สตรีชาววังผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาปรารภกันว่า พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นสักครั้งก็แสนยาก ความที่เกิดมาเป็นมนุษย์มีร่างกายบริบูรณ์ก็เช่นเดียวกัน พวกตนแม้ได้ความพรั่งพร้อมเช่นนี้ ก็ยังไม่ได้จะไปฟังธรรมและทำการบูชาทำทานที่พระวิหาร ต้องอยู่เหมือนอย่างถูกเก็บไว้ในตู้ จึงพากันไปเฝ้าพระราชา ขอให้ทรงขอภิกษุผู้สมควรรูปหนึ่งเข้ามาสอนธรรมในพระราชฐาน พระราชาทรงอนุญาต จึงเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้าขณะที่ประทับอยู่ที่โคนไม้ต้นหนึ่งในอุทยาน ขณะนั้นอุบาสกผู้ได้อนาคามิผลคนหนึ่งกำลังเฝ้าอยู่ พระพุทธเจ้าได้ตรัสสรรเสริญอุบาสกนั้นแก่พระราชาว่าเป็นพหุสูต (สดับฟังรู้พระธรรมมาก) วันต่อมา พระราชารับสั่งให้หาอุบาสกผู้นั้นเข้าเฝ้า ทรงขอให้เขาเข้ามาสอนธรรมแก่พวกสตรีชาววัง แต่เขาได้ทูลปฏิเสธว่าคฤหัสถ์ไม่ควรจะเข้ามาสอนธรรมในพระราชฐานควรเป็นสมณะ พระราชาทรงเห็นจริงด้วย จึงตรัสถามพวกสตรีชาววัง ว่าประสงค์จะได้พระภิกษุรูปไหนเข้ามาสอน พวกสตรีชาววังทั้งปวงได้ปรึกษากันแล้ว กราบทูลขอให้ทรงขอพระอานนท์เข้ามา พระราชาได้เสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลขอพระอานนท์เข้าไปสอนในพระราชสำนัก พระพุทธเจ้าได้ตรัสสั่งพระอานนท์ให้เข้าไปสอน พระอานนท์จึงได้เข้าไปสอนตั้งแต่นั้น วันหนึ่งเมื่อได้เข้าไป ได้สังเกตเห็นพวกสตรีเหล่านั้นไม่ชื่นบานรับสอนธรรมเหมือนวันก่อน ๆ จึงสอบถาม ได้ความว่าได้เกิดเรื่องใหญ่ขึ้นใน

พระราชฐาน คือพระจุฬามณี (แก้วมณีประดับพระจุฬา) ของพระราชาหาย มีการสอบค้นกันทั่วไปหมด ก็ยังไม่พบ จับใครว่าลักไปยังไม่ได้ การสอบค้นก็ยังทำต่อไปอย่างเข้มงวดถี่ถ้วน และขยายออกไปตรวจค้นมหาชนในภายนอกพระราชฐานด้วย พวกตนจึงเดือดร้อน คนทั้งปวงก็พากันเดือดร้อน พระเถระกล่าวให้เบาใจว่าอย่าคิด แล้วไปเฝ้าพระราชา ทูลถามถึงเหตุที่ทำให้เดือดร้อนกันทั่วไป พระราชาทรงเล่าเรื่องโดยตลอด พระเถระได้ทูลอุบาย คือวิธีทำเพื่อให้ได้แก้วมณีคืนโดยที่ไม่ต้องจับกุมทำใครให้เดือดร้อนทั้งหมด พระราชาทรงอนุมัติตรัสสั่งให้แจกก้อนฟางหรือก้อนดินแก่หมู่คนที่อยู่ในข่ายสงสัยทั้งหมด แล้วสั่งให้ทุกคนโยนก้อนฟางหรือก้อนดินลงไปในที่แห่งหนึ่งในเวลาเช้ามืด เป็นเวลา ๓ วัน เพื่อว่าผู้ที่ขโมยเอาไปจักได้สอดแก้วมณีนั้นเข้าไปในก้อนฟางหรือก้อนดินที่ได้รับแจก ได้มีเจ้าพนักงานตรวจทั้งสามวันก็ยังไม่พบแก้วมณี พระเถระจึงทูลแนะนำให้ทรงกั้นม่านในที่แห่งหนึ่ง ให้ตั้งตุ่มน้ำไว้ตรงกลางภายในม่าน แล้วให้พวกชาววังทั้งปวงทั้งหญิงและชาย ห่มผ้าเฉวียงบ่าเข้าไปล้างเท้าล้างมือในม่าน ฝ่ายคนที่ขโมยแก้วมณีเห็นว่าจะซ่อนไว้ก็ไม่มีประโยชน์ และในโอกาสนี้สมควรจะซ่อนนำไปคืน โดยลอบใส่ลงในตุ่มน้ำภายในม่าน ก็จะไม่มีใครจับตนได้ จึงปฏิบัติอย่างนั้น ครั้นทุก ๆ คนได้เข้าไปหมดแล้ว เจ้าพนักงานก็ตรวจดูในตุ่มน้ำก็ได้พบแก้วมณีอยู่ในตุ่ม พระราชาทรงได้พระจุฬามณีคืน และทุก ๆ คนพร้อมทั้งขโมยก็พ้นความเดือดร้อน เสียงสรรเสริญพระเถระได้ปรากฏทั่วไป

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ครั้งหนึ่ง ได้มีการกล่าวสรรเสริญพระอานนท์กันขึ้นว่า ท่านเป็นผู้มีอุปายโกศล (ฉลาดในอุบาย คือ วิธีเข้าถึงความสำเร็จในทางดี) เกี่ยวกับเรื่องพระจุฬามณีของพระเจ้าปเสนทิโกศลหายไปและกลับได้คืนมาด้วยวิธีที่ท่านแนะนำ เป็นเหตุให้แสดงเรื่องชาดกนี้ขึ้น ความย่อว่าในอดีตกาลนานมาแล้ว พระราชาแห่งแคว้นหนึ่งพร้อมทั้งพระเทวีและฝ่ายในเป็นอันมาก ได้เสด็จไปทรงสรงสนานที่มงคลโบกขรณีในอุทยานหลวง พระเทวีได้ถอดสร้อยไข่มุกเครื่องประดับวางไว้ มอบให้นางทาสีเฝ้า นางทาสีนั่งเฝ้าอยู่เฉย ๆ เลยง่วงหลับไป นางวานรมองเห็นเครื่องประดับเกิดชอบใจ สังเกตเห็นคนเฝ้าหลับจึงลอบลงมาหยิบเอาขึ้นต้นไม้ไปซ่อนไว้ในโพรงไม้แห่งหนึ่ง ฝ่ายนางทาสีตื่นขึ้นไม่เห็นเครื่องประดับก็ตกใจจึงร้องขึ้นว่า ขโมยลักสร้อยมุกไปแล้ว พวกตำรวจหลวงพากันวิ่งมาถามทราบแล้ว ก็วิ่งออกจากอุทยานหลวงเพื่อจะจับขโมย ขณะนั้น มีชายบ้านนอกคนหนึ่งเดินผ่านมาถึงที่นั้น เห็นพวกตำรวจวิ่งตรงมาก็ตกใจเลยวิ่งหนี จึงถูกจับมาสอบถามว่าลักสร้อยมุกไปไว้ที่ไหน ชายบ้านนอกคิดว่าจะปฏิเสธก็คงถูกทรมานจนตายเปล่า จึงรับซัดไปว่าได้นำไปให้เศรษฐี เจ้าหน้าที่จึงไปนำตัวเศรษฐีมาซัก เศรษฐีเกิดกลัวขึ้นอย่างเดียวกันก็รับว่าได้รับไว้จากชายคนนี้ แล้วได้ให้ไปแก่ปุโรหิต เจ้าหน้าที่จึงไปนำตัวปุโรหิตมาซักอีกเช่นเดียวกัน ปุโรหิตก็ซัดไปว่าได้ให้แก่นักร้องรำคนหนึ่ง เจ้าหน้าที่จึงไปนำตัวมาซัก ก็ซัดไปว่าได้ให้แก่นางวรรณทาสี (นางทาสของความงาม ตำราศัพท์ว่าโสเภณี) เจ้าหน้าที่

จึงนำนางวรรณทาสีนั้นมา นางได้ปฏิเสธ ตกว่ามีผู้ที่ถูกนำตัวมาซัก รวมกันถึง ๕ คน รับซัดกันเป็นทอด ๆ ไป ๔ คน ปฏิเสธ ๑ คน สอบกันไปจนค่ำก็ยังไม่เสร็จ พระราชาจึงทรงมอบเรื่องให้อมาตย์พิจารณาต่อไปในวันรุ่งขึ้น ฝ่ายอมาตย์ผู้ใหญ่เป็นบัณฑิตสงสัยว่า จะมีการจับผิดตัวเพราะของหายในเขตที่คนภายนอกเข้าไม่ได้ ชายบ้านนอกนั้นจะเข้าไปขโมยได้อย่างไร จึงแต่งคนไปแอบฟังผู้ต้องหาทั้ง ๕ สนทนากัน คนทั้ง ๕ ถูกกักให้อยู่ในที่เดียวกัน ชายบ้านนอกถูกเศรษฐีถามว่าทำไมจึงซัดถึงตน ก็ตอบตามความจริง เศรษฐีก็ตอบแก่ปุโรหิตตามเป็นจริง คนอื่นก็เช่นเดียวกัน คนที่ไปลอบฟังก็กลับมาเล่าแก่อมาตย์ผู้เป็นบัณฑิต ท่านบัณฑิตก็คิดว่าจะต้องมีผู้อื่นนำไป ถ้าไม่ใช่พวกข้างในด้วยกันก็ต้องเป็นวานรที่มีอยู่เป็นอันมาก จะลองพิสูจน์พวกวานรดูก่อน จึงให้ทำเครื่องประดับสร้อยมุกด้วยลูกปัดเป็นอันมาก ให้นำไปวางไว้ในอุทยานหลวง พวกวานรก็พากันลงมาหยิบไปประดับกันสนุกสนาน ฝ่ายนางวานรที่เป็นต้นเรื่อง ก็หยิบสร้อยมุกที่ซ่อนไว้ออกมาประดับเล่นบ้าง คนของท่านบัณฑิตผู้คอยสังเกตอยู่ ได้เห็นจึงพากันล้อมสะกัด ทำให้นางวานรนั้นต้องทิ้งสร้อยมุกของพระเทวีลงมา จึงเก็บไปมอบท่านบัณฑิต ท่านบัณฑิตได้นำถวายพระราชากราบทูลให้ทรงทราบ พระราชาทรงทราบเรื่องตลอดแล้ว ได้ตรัสสรรเสริญท่านบัณฑิต และได้ตรัสเป็นภาษิตว่า "ในคราวคับขัน ต้องการคนกล้า ในเวลาปรึกษา ต้องการคนไม่พูดพร่อย ในคราวมีข้าวน้ำ ต้องการคนเป็นที่รัก ในคราวเกิดอัตคัด ต้องการบัณฑิต" ภาษิตนี้เป็นจำพวกโลกนิติ ทางคดีโลก

ท่านว่า พระพุทธเจ้าทรงเล่าชาดกว่าบุคคลในชาดกเป็นผู้กล่าว ไม่ได้ตรัสเองโดยตรง จึงเป็นวิธีที่ทรงสอนทางโลกนิติอย่างหนึ่ง

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้า ได้ตรัสสอนไว้ว่า "พึงชนะคนไม่ดีด้วยความดี" ผู้ที่ได้ฟังคำสอนนี้จะพึงรับไปปฏิบัติ อย่างไรควรทำความเข้าใจ ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจ ว่าท่านไม่ได้สอนให้แพ้คนไม่ดีด้วยความดี แต่สอนให้ชนะ ปัญหาจึงมีอยู่ว่าจะชนะด้วยความดีเช่นไร ตอบอย่างกว้าง ๆ ก็คือ ความดีที่จะให้สำเร็จการชนะ ตอบดังนี้ก็ยังจะมีปัญหาข้อใหญ่ว่า มุ่งให้สำเร็จการชนะเป็นใหญ่ใช่ไหม ถ้าความชั่วนำไปสู่ความชนะ ก็ควรจะใช้ความชั่วได้ จึงต้องชี้แจงเพิ่มเติมว่า อาจชนะได้จริงในทางโลก แต่ทางธรรมถือว่าไม่ชนะ เพราะจะต้องผูกเวรกันต่อไป ทางธรรมจึงมุ่งให้เอาชนะด้วยความดี และความดีที่จะให้สำเร็จการชนะนั้น ก็ต้องใช้ปัญญาค้นหา คือวิธีชนะที่จะไม่ต้องเบียดเบียนใครเป็นความดีชั้นตรี ถ้าเป็นการชนะชนิดที่เกื้อกูลเขาอีกด้วย โดยเฉพาะทำให้เขาซึ่งเป็นคนไม่ดีได้เลิกละความไม่ดีของเขาหรือกลับเป็นคนดีก็นับว่าเป็นความดีชั้นโท ท่านว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าชาดกเรื่องนักเลงเอาชนะความโกงของนักเลงด้วยกันไว้เรื่องหนึ่ง (ลิตตชาดก) ความว่า ในกาลล่วงมานานไกล ได้มีนักเลงสกาคนหนึ่งเป็นบุตรของตระกูลที่มั่งมี เล่นสกากันกับนักเลงสกาอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นคนเล่นอย่างชนิดโกง คือ ถ้าเดินแต้มสูงกว่า ก็เล่นต่อไป ถ้าเพลี่ยงพล้ำพ่ายแพ้ ก็ลอบอมลูกสกาเข้าไปในปาก บอกว่าลูกสกา

หาย แล้วก็บอกเลิกเล่น ฝ่ายนักเลงสกาผู้ที่เล่นตรง ๆ ได้เฉยไว้ แต่ก็คิดหาวิธีแก้ กลับไปบ้านแล้วได้นำลูกสกาที่จะเล่นกันในคราวหน้าไปย้อมด้วยยาพิษตากให้แห้งเรียบร้อยแล้ว จึงนัดเล่นสกากันอีก คราวนี้ฝ่ายนักเลงคนนั้นได้เป็นฝ่ายแพ้เรื่อยก็ได้อมลูกสกาเข้าไปอีก เพื่อที่จะอ้างว่าลูกสกาหายแล้วจะได้เลิก นักเลงผู้เป็นเจ้าของลูกสกาก็ร้องขึ้นว่า "กลืนเข้าไป จะได้รู้กันคราวนี้ละ" และได้กล่าวว่า "ลูกสกาอาบยาพิษแรงร้าย กลืนเข้าไปยังไม่รู้ กลืนเข้าไป ๆ ซิ จักชักดิ้นเดี๋ยวนี้แหละ" นักเลงเฉโกคนนั้นได้ล้มลงด้วยกำลังยาพิษชักดิ้นอยู่ไปมาในขณะนั้น นักเลงผู้อาบยาพิษลูกสกาเห็นดังนั้นก็เกิดสงสาร คิดว่าควรไว้ชีวิตก่อน จึงประกอบยากรอกเข้าไปให้อาเจียนคายยาพิษออกมาทั้งหมด แก้ไขให้กลับเป็นปกติแล้ว ก็สอนไม่ให้ประพฤติดังนั้นอีก เรื่องนี้แสดงถึงวิธีเอาชนะคนโกงอย่างหนึ่ง จะเรียกว่าเอาชนะคนไม่ดีด้วยความดีหรือไม่ก็สุดแต่จะวิจารณ์ แต่การที่จะวิจารณ์นั้นควรจะต้องดูภาวะของบุคคล แล้วกำหนดสิ่งที่เรียกว่าความดีให้พอเหมาะแก่ภาวะของเขา ถ้าเป็นนักเลงก็เอาชนะกันอย่างแบบนักเลง เช่นเรื่องนี้ไม่ทำกันถึงล้มตายก็ดีแล้ว ความดีจึงอยู่ที่ไม่ทำกันถึงล้มตาย และน่าจะทำให้นักเลงโกงนั้นเข็ดไปจนตายหรือเข็ดไปนาน แต่ถ้าเป็นบุคคลประเภทอื่นก็ย่อมใช้ความดีเอาชนะตามควรแก่เรื่อง และบุคคลเป็นต้นท่านเล่าชาดกเรื่องนี้สอนหมู่ภิกษุผู้ไม่พิจารณาบริโภคอาหาร ว่าเป็นเหมือนอย่างกลืนสิ่งที่เคลือบยาพิษเข้าไป แต่เรื่องนี้ยังมีคติสอนทางวิธีเอาชนะกันด้วยความดีทางคดีโลกได้อีกด้วย ส่วนความดีชั้นเอกก็คือความดีที่ชนะความชั่วของตนเอง

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ว่า "ไม่พึงประมาทปัญญา" คือ ไม่ควรเผลอปัญญา เพราะกลลวงของคนในโลกมีอยู่เป็นอันมาก เช่น บางคนมีความโลภมุ่งจะได้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ทำเป็นเหมือนไม่อยากได้ แสร้งห้ามเสียยังไม่ยอมรับการให้ในครั้งแรกบ้าง แต่แล้วก็ต้องยอมรับ เพราะอ้างว่า เพื่อประโยชน์แก่ผู้ให้นั้นเอง บางคนแสดงวิเศษต่าง ๆ บางทีก็แสดงโดยอ้อมว่าคนที่ทำอย่างนั้น ๆ เป็นคนวิเศษ ซึ่งก็ตรงกับที่ตนเองทำอยู่ บางคนแสร้งทำเป็นเรียบร้อยเคร่งครัดต่อหน้าคน หรือแสร้งประพฤติปฏิบัติอย่างที่คิดว่าเขาจะนับถือ รวมความว่ากลลวงของคนนั้นมีมากวิธี ถ้าเผลอปัญญาไปเสียเมื่อใด ก็ต้องหลงเข้าใจผิดไปเมื่อนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าชาดกเรื่องดาบสลวงโลกไว้เรื่องหนึ่ง มีความว่า มีดาบสรูปหนึ่งชื่อ "อุททาลกะ" เป็นหัวหน้าดาบสหมู่ใหญ่ ตั้งอาศรมบำเพ็ญพรตอยู่ในป่า มีประวัติย่อว่า เดิมปุโรหิตของพระราชากรุงหนึ่งออกมาลอบได้บุตรกับนางวรรณทาสี จึงสั่งไว้ตั้งแต่นางตั้งครรภ์ว่า ถ้าได้บุตรชายให้ส่งตัวไป และได้มอบแหวนให้วงหนึ่ง เพื่อให้นางมอบแก่บุตรไปแสดงเป็นหลักฐานในเมื่อถึงเวลาดังกล่าว ครั้นนางได้บุตรและเลี้ยงไว้เติบโตขึ้นแล้ว บุตรได้ถามถึงบิดา นางก็แจ้งให้ทราบ และได้มอบแหวนให้สำหรับจะได้นำไปแสดงแก่บิดา แต่บุตรนั้นหาได้ตรงไปหาบิดาไม่ ได้เดินทางไปแสวงหาสำนักเรียนวิชา ก็ได้ไปพบสำนักดาบสแห่งหนึ่ง ได้เรียนวิชาสำเร็จโดยเร็ว ไม่มีใครสู้ได้ พวกดาบสทั้งปวงจึงยกให้เป็นหัวหน้า เมื่อได้เป็นหัวหน้าขึ้นแล้วก็

ถามพวกดาบสว่า ทำไมจึงไม่เข้าไปในบ้านเมืองบ้าง อยู่อย่างแร้นแค้นในป่าทำไม พวกดาบสบริวารก็บอกว่าไม่กล้าเข้าไป เพราะเกรงว่าเมื่อเข้าไปแล้วจะถูกพวกมนุษย์ในเมืองพากันมาเบียดเบียน ด้วยการโต้ถามปัญหาต่าง ๆ ก็จะตอบเขาไม่ได้ ดาบสหัวหน้าจึงบอกว่า การโต้ตอบปัญหาเป็นภาระของตนเอง เมื่อทั้งหมดได้ตกลงยินยอมก็พากันเดินทางเข้าเมืองหลวง ไปถึงไหน ก็มีหมู่คนนำอาหารมาถวายมากมาย ดาบสหัวหน้าได้โต้ตอบปัญหาที่ถูกถามได้อย่างฉลาด ข่าวก็ระบือไป คนก็ยิ่งพากันมาในที่ทุกแห่งที่เดินทางไปจนถึงเมืองหลวง พระราชาได้ทรงทราบข่าวว่ามีดาบสผู้วิเศษและฉลาดแก้ปัญหาต่าง ๆ เข้ามาก็กำหนดเสด็จไปหา ดาบสผู้หัวหน้าได้ทราบข่าวก็เตรียมแสดงกลลวงรับเสด็จ แบ่งบริวารออกเป็นหลายหมู่ แต่ละหมู่ให้แสดงความประพฤติตบะต่าง ๆ กัน ส่วนหัวหน้านั่งอยู่กับพวกดาบสที่คัดเลือกเอาแต่ที่ฉลาด ๆ กลุ่มหนึ่ง รอรับเสด็จอยู่ พระราชาเสด็จไปถึงได้ทอดพระเนตรเห็นตบะวิธีเหล่านั้น ก็ทรงเลื่อมใสว่าดาบสพวกนี้จะบอกทางสวรรค์ได้แน่ ฝ่ายปุโรหิตได้ตามไปด้วยได้พูดโต้ถาม ดาบสก็ได้กล่าวโต้ตอบ แต่นักปราชญ์เทียมหรือจะสู้นักปราชญ์จริง ดาบสซึ่งเป็นลูกนั้นจึงต้องยอมจำนนต่อปุโรหิตผู้เป็นพ่อและได้นำแหวนออกแสดง ท่านปุโรหิตจึงได้กราบทูลพระราชาขอทรงสั่งให้สึกจากดาบสทั้งหมด แล้วให้เป็นทหารถือโล่และอาวุธสำหรับรักษาบ้านเมืองต่อไป พระพุทธเจ้าทรงเล่าชาดกนี้ ก็เพื่อเตือนบุคคลให้ไม่เผลอปัญญาในโลก

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

วิธีกลบเกลื่อนของคนนั้นมีมากมาย อันที่จริงคนเราทุกคนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ เพราะมีปัญญาที่จะสร้างตนเองให้เจริญดังที่เรียกว่า วัฒนะ หรือ อารยะ ก็ต้องมีการปกปิดสิ่งที่ควรปกปิด เปิดเผยสิ่งที่ควรเปิดเผย คำว่าปฏิสันถาร ที่ว่าการต้อนรับ อาจมีน้อยคนที่จะสนใจคิดว่า ตามศัพท์แปลว่าอะไร คำนี้แปลตามศัพท์จริงว่าการปกปิด มีมูลธาตุเดียวกับคำว่าสันถัตที่แปลว่า เครื่องปูลาด เช่นพรมเจียมเสื่อสาดอาสนะ เพื่อปกปิดพื้นที่ไม่สะอาดไม่งดงามให้เรียบร้อยงดงาม และเพื่อใช้ให้สำเร็จประโยชน์การนั่งนอนเป็นต้น ปฏิสันถารก็เช่นเดียวกัน เพื่อปกปิดสิ่งที่บกพร่องต่าง ๆ ด้วยการทำสิ่งต่าง ๆ ในการต้อนรับให้เรียบร้อยงดงาม ดังจะเห็นได้ว่าในเวลามีแขกมาบางคราวเจ้าของบ้านกำลังมีอารมณ์ไม่สู้ดี ก็ต้องทำหน้าแช่มชื่นต้อนรับ และโดยปกติ ก็จะต้องจัดเตรียมการต้อนรับ เช่นมีห้องรับแขกโดยปกติ หรือมีการเตรียมเป็นพิเศษ ล้วนแต่ต้องปกปิดสิ่งที่ไม่เรียบร้อยงดงาม จัดทำให้เรียบร้อยงดงามตามควรแก่แขกผู้จะมา การปกปิดดังนี้เรียกว่าปกปิดสิ่งที่ควรปกปิด แต่การปกปิดอีกอย่างหนึ่ง คือการปกปิดความชั่วด้วยวิธีกลบเกลื่อนร่องรอย บางทีทำมากไปด้วยหมายจะให้ผู้อื่นไม่เห็นรอยเสียเลย แต่กลับทำให้คนฉลาดเกิดเฉลียวใจจับความจริงได้ก็มี ดังเรื่องในกุหกชาดก ซึ่งท่านว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าไว้ด้วยทรงปรารภกุหกภิกษุรูปหนึ่ง ความย่อว่า มีกุฎุมพี (คนมีทรัพย์) ผู้หนึ่งได้สร้างบรรณศาลา (โรงมุงบัง

ด้วยใบไม้) ให้ดาบสรูปหนึ่งอยู่ และทะนุบำรุงด้วยภัตตาหารเป็นประจำ ต่อมาได้นำทองคำพันแท่งไปฝังดินไว้ในเขตบรรณศาลาฝากดาบสไว้ เพราะกลัวโจรภัย และเพราะเชื่อว่าดาบสเป็นผู้มีศีล ฝ่ายดาบสนั้นเกิดโลภเจตนาขึ้นว่า ทองคำมากพอที่จะใช้เลี้ยงชีวิตไปได้ จึงลอบขุดเอาทองคำนั้นไปซ่อนไว้ในที่แห่งหนึ่งไกลออกไป ต่อมาอีกสองสามวัน จึงไปลากุฎุมพีอ้างว่า ธรรมดาบรรพชิต จะอยู่ในที่แห่งหนึ่งนานเกินไปไม่สมควร เพราะย่อมจะเกิดความคุ้นเคยเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์มากขึ้น ก็การเกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์ เป็นมลทินของบรรพชิต ฉะนั้น จึงจำต้องขอลาไปอยู่ในที่วิเวกอื่นต่อไป กุฎุมพีอ้อนวอนเท่าไรก็ไม่ยอมอยู่ กุฎุมพีจึงเดินไปส่งถึงประตูบ้านแล้วก็กลับ ดาบสไปได้สักหน่อยหนึ่งก็กลับมาอีก บอกว่า เมื่อออกเดินทางไปแล้ว รู้สึกว่ามีหญ้าเส้นหนึ่งติดเซิงผมไป จึงนำมาส่งคืน เพราะบรรพชิตไม่ควรจะถือสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ แม้หญ้าเส้นหนึ่ง กุฎุมพีฟังแล้วก็ยิ่งเลื่อมใสว่า ท่านเคร่งครัดดีเหลือเกิน ข้องใจรังเกียจแม้หญ้าเส้นเดียว จึงบอกดาบสให้ทิ้งเสียแล้วนิมนต์ให้ไป ขณะนั้นมีพ่อค้าคนหนึ่ง มาจากต่างเมือง พักอยู่กับกุฎุมพี ได้เห็นพฤติการณ์นั้นก็เกิดเฉลียวใจขึ้นมาว่า น่าจะมีเรื่องซ่อนเร้นอะไรอยู่ จึงพูดแสดงความสงสัยขึ้น ฝ่ายกุฎุมพี ก็พลอยเกิดเฉลียวใจถึงทองคำที่ฝังฝากดาบสไว้ จึงชวนกันรีบไปดู ก็ไม่พบสักแท่งเดียว ทองคำทั้งหมดอันตรธานไปแล้ว จึงชวนกันรีบตามจนทันดาบสนั้น ไต่ถามไม่รับก็ช่วยลงศอกลงเข่าจนดาบสทนเจ็บไม่ไหว ต้องรับสารภาพแล้ว

นำไปยังที่ซ่อนคืนทองคำทั้งหมดให้ พ่อค้าผู้ฉลาดก็กล่าวขึ้นว่า "พูดเกลี้ยงเกลา เคร่งครัดนักหนา หญ้าเส้นเดียวก็ข้องใจ แต่เมื่อนำทองคำไปร้อยแท่งหาข้องใจไม่"

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

อันความดีนั้น ย่อมเป็นอาภรณ์ เป็นอิสริยยศ (ยศคือความเป็นใหญ่) ของคนดี เพราะคนดีย่อมเห็นความดีนี้แหละเป็นยศอันยิ่งใหญ่ และย่อมพอใจประดับความดีเป็นอาภรณ์ จึงกล่าวได้ว่าความดีเป็นอิสริยาภรณ์ของคนดีดังกล่าว นอกจากผู้ที่มุ่งทำดีเพื่อความดี ซึ่งมีใจสูง เพราะมีปัญญามองเห็นความดีว่ามีคุณค่าสูงกว่า "บัญญัติ" ในโลก คือมองซึ้งเข้าไปถึงความจริงว่า ความดีนั้นเกิดจากกรรม (งาน) ที่ดีดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ความว่า "**คนเป็นคนดี เพราะกรรม เป็นคนถ่อยก็เพราะกรรม**" ฉะนั้น เมื่อละเมิดกรรมที่ชั่วผิด ทำกรรมที่ดีชอบแล้ว ก็ได้เป็นคนดีแล้ว แต่คนที่ทำกรรมชั่วผิด แม้จะได้รับบัญญัติ (แต่งตั้ง) ว่าดีอย่างไรก็หาชื่อว่าเป็นคนดีไม่ ผู้ที่รู้และค้านเป็นคนแรกก็คือตนนั่นเอง เว้นไว้แต่จะมีตาใจบอดไปเสียแล้ว ด้วยความหลงตนไปอย่างยิ่งนั่นแหละจึงจะไม่รู้ อาภรณ์ทั้งหลายภายนอก จึงไม่เป็นสิ่งสำคัญ ไม่เป็นสิ่งมีอำนาจเป็นใหญ่ครอบงำใจคนดีดังกล่าวได้ และไม่เป็นสิ่งที่ถูกใจเลย ผู้ประสงค์ความดีที่จะเข้าถึงความดีได้อย่างแท้จริงนั้น จะต้องเป็นอิสระจากความต้องการใน "บัญญัติ" ภายนอก ด้วยมองให้ซึ้งเข้ามาถึงสาระที่เป็นความจริงตามเหตุผล เรื่องนามสิทธิต่อไปนี้เป็นตัว

อย่างที่ชี้ให้เห็นความแตกต่างกันระหว่างบัญญัติกับความจริง อาจารย์ทิศาปาโมกข์สำนักหนึ่งมีศิษย์หนุ่มคนหนึ่งชื่อว่านายบาป ใคร ๆ พากันเรียกชื่อเขาว่าบาป ๆ อยู่บ่อย ๆ เขาก็เกิดรำคาญว่าชื่อไม่เป็นมงคลนาม จึงไปหาอาจารย์ขอให้ตั้งชื่อให้ใหม่ ท่านอาจารย์จึงสั่งให้เที่ยวไปฟังชื่อของใคร ๆ มาให้มาก ๆ กลับมาแล้วจึงจะเปลี่ยนชื่อให้ นายบาปก็ออกเดินทางสอบถามชื่อของคนทั้งหลาย เมื่อไปถึงหมู่บ้านหนึ่งเห็นพวกคนนำศพไปเผา ก็ถามว่าผู้ตายชื่อว่าอะไร เขาก็ตอบว่าชื่อนาย "ชีวะ" จึงถามเขาว่าชื่อชีวะ ไฉนจึงตายเล่า (เพราะชีวะแปลว่าเป็น) เขาก็ตอบว่าโง่ไปได้ ชื่อเป็นนามบัญญัติเท่านั้น นายบาปได้ฟังดังนั้น ก็เริ่มเกิดความรู้สึกวางเฉยในเรื่องชื่อ ได้เดินทางต่อไปถึงเมืองหนึ่ง เห็นพวกเจ้าของทรัพย์กำลังทรมานทาสีคนหนึ่งผู้ไม่มีทรัพย์ส่งหนี้ ถามเขาว่าทาสีนี้ชื่ออะไร เขาตอบว่าชื่อนาง "เงินแสน" จึงพูดขึ้นว่าชื่อเงินแสนทำไมจึงไม่มีเงิน ต้องเป็นลูกจ้างเป็นทาสี เขาตอบว่าโง่จริง นั่นสักว่านามบัญญัติเท่านั้น ก็ยิ่งเกิดความรู้สึกวางเฉยในเรื่องชื่อขึ้นอีก เดินทางสืบเสาะหาชื่อต่อไปก็ได้พบชายคนหนึ่งหลงทางมา ถามเขาว่าชื่ออะไร เขาตอบว่า "ชาญวิถี" ก็พูดขึ้นว่า ชื่อชาญวิถีแล้วทำไมจึงหลงทาง เขาตอบว่าจะชื่อว่าอะไรถ้าไม่รู้ทางก็หลงได้ทั้งนั้น ชื่อเป็นนามบัญญัติเท่านั้นนี่ถ้าไม่โง่มากก็ยั่วโทสะ นายบาปถูกเข้าสามชื่อดังนี้ ก็สิ้นความกระหายที่จะเปลี่ยนชื่อ กลับไปหาอาจารย์เล่าความตลอดแล้ว กล่าวว่าชื่อว่าชีวะ (เป็น) ก็ยังตาย ชื่อว่าเงินแสนก็ยังจน ชื่อว่าชาญวิถี

ก็ยังหลงทาง สิทธิ (ความสำเร็จ) มิได้มีด้วยชื่อ แต่มีด้วยกรรม ชื่อเป็นเพียงนามบัญญัติเท่านั้น จึงได้เลิกคิดที่จะเปลี่ยนชื่อเสียแล้ว เรื่องนี้ยกนามบัญญัติเป็นตัวอย่างว่า บัญญัตินั้นมิใช่ความจริง ถ้ามัวหลงในบัญญัติเสียก็จะไม่พบความจริง จะเป็นคนดีจริงก็ไม่ได้ คนดีจริงทั้งปวงจึงเป็นผู้มองทะลุบัญญัติถึงความจริงที่เป็นสาระโดยแท้

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนเรื่องกรรม เพื่อให้ทุกคนได้ระลึกว่า การอันใดที่ตนได้ทำแล้วก็จะต้องรับผลของการอันนั้น ทั้งดีทั้งชั่ว เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะได้ละแต่กรรมชั่วทำแต่กรรมดี เพื่อที่จะได้รับผลที่ดีสืบต่อไป กรรมบางอย่างมีชาติภพบังไว้ ทำให้ไม่ทราบ พระพุทธเจ้าทรงทราบด้วยพระญาณ และทรงแสดงให้ปรากฏ จึงได้ทราบกันว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ดังเช่นเรื่องพระอรหันต์องค์หนึ่ง ชื่อพระโลสกะ ท่านขัดสนเป็นอย่างยิ่ง ไม่ได้แม้แต่อาหารที่จะฉันให้เต็มท้องอยู่เป็นอาจิณ เวลาเขาทำบุญเลี้ยงพระกันครั้งใหญ่ ๆ จะได้ก็แค่พอเต็มท้อง แต่โดยปกติแล้วไม่ค่อยจะได้อะไรฉัน เมื่อท่านอาพาธใกล้จะนิพพาน พระอุปัชฌายะของท่าน คือพระสารีบุตร เกิดความกรุณา จึงไปบิณฑบาตเพื่อจะนำไปให้ แต่ก็ไม่มีใครใส่บาตร วันนั้นก็เป็นอันไม่ได้ฉัน จนถึงวันที่ท่านจะนิพพาน พระสารีบุตรได้ส่งอาหารไปถวาย คฤหัสถ์ผู้รับคำสั่งนำอาหารออกไป แล้วก็ลืมคำสั่ง พระสารีบุตรไปเยี่ยมถามว่าฉันแล้วหรือ ท่านตอบว่ายัง พระสารีบุตรเห็นว่ายังเป็นเวลาที่ยังฉันได้ จึงถือบาตรไปพระราชวัง พระ

เจ้าปเสนทิโกศลทรงใส่บาตรพระเถระด้วยของหวานสี่อย่าง เพราะพ้นเวลาอาหารปกติที่เคยจัดถวายพระ พระเถระนำไปให้ท่านจึงได้ฉันเป็นครั้งสุดท้าย แล้วก็นิพพาน พระพุทธเจ้าได้ตรัสบุพกรรมของท่านว่า ท่านได้ทำกรรมไว้สองอย่างขนานกัน คือ ทำสมณธรรมมาเป็นอย่างดี กับ ฤษยา คือเมื่อท่านเป็นภิกษุ ในครั้งหนึ่ง ได้พากเพียรปฏิบัติอย่างยิ่ง มีผู้มีทรัพย์คนหนึ่งอุปฐากประจำ ต่อมามีพระอรหันต์องค์หนึ่ง เดินทางมาพักด้วย อุปฐากประจำเห็นกิริยาสำรวมของท่านเกิดความเลื่อมใส จึงถวายอาหารบิณฑบาตและฟังธรรมแล้วติดตามไปฟังธรรมที่วัดอีก แล้วนิมนต์ทั้งสองรูปไปรับบิณฑบาตที่บ้านของเขาในวันรุ่งขึ้น ภิกษุเจ้าถิ่นเกิดความฤษยาท่าน วันรุ่งขึ้นรีบตื่นแต่เช้าใช้หลังเล็บเคาะระฆังเคาะประตู เป็นกิริยาว่าให้สัญญาและเรียกแล้ว รีบเข้าไปบ้าน ตอบคำถามของอุปฐากว่า ท่านรูปนั้นยังไม่ตื่น เรียกแล้วก็ไม่ตื่น เขาฟังแล้วก็แคลงใจแต่ก็ถวายอาหารตามเคย ฝ่ายพระอรหันต์รูปนั้นได้ทราบด้วยญาณจึงหลีกไป ภิกษุนั้นกลับมาไม่เห็นท่าน พลันได้สำนึกเกิดความสลดใจในกรรมของตนเอง เพราะกรรมที่ทำด้วยความฤษยานี้ จึงต้องยากจนแร้นแค้นแม้ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์เองแล้ว ก็ยังแร้นแค้น และเพราะกรรมคือได้บำเพ็ญสมณธรรมมาเป็นอย่างดี จึงได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ เรื่องนี้เป็นคติสอนใจว่า ความฤษยามีโทษมาก ถ้าฤษยาท่านผู้ทรงคุณสูงก็ยิ่งมีโทษมหันต์ ดังเช่นเรื่องพระเถระนี้ ซึ่งมีเล่าประวัติเบื้องต้นว่า พอถือปฏิสนธิในครรภ์มารดา ตระกูลที่มาเกิดก็เริ่ม

ยากจน เกิดมาแล้วก็ยิ่งขัดสน ต้องเป็นคนขอทาน จนได้พบพระสารีบุตร ท่านมีเมตตาอุปการะให้บวชเณรแล้วให้บวชพระ แต่ก็ได้สำเร็จผลที่สุด เพราะได้บำเพ็ญสมณธรรมมาสมบูรณ์ กรรมที่ทำไว้ต่าง ๆ กันย่อมให้ผลต่าง ๆ กัน และกรรมทุกอย่างย่อมเกิดจากจิตใจนี่เอง ฉะนั้น รักษาจิตใจให้ดีไว้ไม่มุ่งร้ายฤษยาใคร ย่อมเป็นความสวัสดีและเป็นกำไรเสมอ

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้า ได้ตรัสสอนวิธีครองชีวิตของคนไว้ด้วยการที่ทรงเล่าชาดกไว้มากเรื่อง บางเรื่องแสดงว่า ผู้ที่มีความสมบูรณ์อย่างหนึ่งขาดอย่างหนึ่ง เมื่ออาศัยกัน ก็อาจช่วยกันได้ เช่นเรื่องต่อไปนี้ คนหนึ่งฉลาดสามารถแต่ขาดรูปสมบัติ อีกคนหนึ่งโง่แต่มีรูปสมบัติ ทั้งสองคนนี้ อาศัยกันโดยคนฉลาดเชิดคนโง่เป็นหุ่นให้ออกหน้า คนโง่ก็ได้ดีมีสุข คนฉลาดก็อาศัยคนโง่มีสุขไปด้วยกัน เรื่องย่อมีว่า มีชายผู้หนึ่งมีปัญญาเรียนสำเร็จศิลปศาสตร์หลายอย่าง เก่งเป็นพิเศษในวิชายิงธนู จึงได้ชื่อว่า 'ธนุคคหบัณฑิต' แต่เป็นคนอาภัพด้วยรูปสมบัติ เพราะมีร่างต่ำเตี้ยแถมหลังค่อมไปหน่อยหนึ่ง คิดจะไปรับราชการหาความดีในราชสำนักแห่งรัฐหนึ่ง แต่ก็เกรงพระราชาจักทรงรังเกียจรูปร่างว่าอัปลักษณ์ไร้วิชา จึงเที่ยวไปหาใครสักคนหนึ่งซึ่งมีรูปสมบัติ ก็ได้ไปพบชายคนหนึ่งเป็นคนทอหูก มีรูปสมบัติผึ่งผายงามสง่า แต่ไม่มีวิชาอะไรอื่นนอกจากการทอหูกด้วยกำลังกาย จึงกล่าวชักชวนชายทอหูกนั้นให้ไปรับราชการ ให้แสดงชื่อว่าธนุคคห-

บัณฑิต สำเร็จวิชายิงธนูและวิชาอื่น ๆ อีกมาก และตนจักเป็นผู้ทำงานให้ทุกอย่างอยู่ข้างหลัง ชายคนนั้นก็ยอมตกลง จึงไปสมัครรับราชการ ก็ได้รับทรงแต่งตั้งให้เป็นนายทหารธนู ต่อมาได้มีเสือร้ายเข้ามากัดประชาชนตำบลหนึ่ง ทางกรุงได้รับคำร้อง ก็ส่งนายทหารธนูออกไป ธนุคคหบัณฑิตตัวจริงได้สอนวิธีให้ว่า ให้เกณฑ์ชาวบ้านถือธนูให้มากล้อมยิงเสือ ธนุคคหะปลอมพลอยไปกับเขาแล้วหาทางหลบซ่อนอยู่ในดงหญ้าแห่งหนึ่ง เมื่อชาวบ้านยิงและตีเสือตายแล้ว ให้ตัดเถาวัลย์เส้นใหญ่ลากไป พลางพูดว่า ใครตีเสือตายเราจักจับเสือทั้งเป็นผูกไปถวายพระราชา เขาก็ปฏิบัติตามคำสอนสำเร็จได้รับความยกย่องและลาภสการต่าง ๆ เขาได้ปฏิบัติตามคำสอนของบัณฑิตตัวจริงในกิจการทุกอย่าง ก็ยิ่งได้รับยกย่องจนเกิดความเมาในความยกย่องสรรเสริญ ดูหมิ่นบัณฑิตตัวจริง หลงไปว่าตนเป็นบัณฑิต ต่อมาเกิดมีข้าศึกยกมาประชิดแดน เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพยกออกไป ธนุคคหบัณฑิตตัวจริงได้ออกไปด้วย เมื่อยกออกไปแม่ทัพก็เริ่มตัวสั่น ครั้นถึงสนามรบ ได้ยินเสียงกลองรบ ก็ยิ่งตัวสั่นเทิ้มอยู่บนหลังช้างศึก จนบัณฑิตตัวจริงที่นั่งอยู่ข้างหลังต้องใช้เชือกผูกไว้เพื่อมิให้ตกจากคอช้าง ครั้นไปถึงที่จะต้องตะลุมบอนกับข้าศึก แม่ทัพก็ตกใจกลัวสุดขีดจนทำราดเลอะหลังช้าง ธนุคคหบัณฑิตจึงต้องให้ลงจากหลังช้างต้องแสดงตนเป็นแม่ทัพเอง ทำการรบได้ชัยชนะ จับอริราชมาถวายพระราชาของตนได้ ความจริงจึงปรากฏขึ้นว่าบุรุษร่างเตี้ยนั้นเองคือ ธนุคคหบัณฑิตตัวจริง ซึ่งเป็นยอดทหาร

ธนู ส่วนบุรุษรูปผึ่งผายงามสง่านั้น ไม่มีความรู้ในศิลปศาสตร์อะไร เรื่องนี้นอกจากแสดงว่าคนโง่กับคนฉลาดนั้น ย่อมต้องอาศัยกันในบางเรื่องแล้ว ยังแสดงว่า คนโง่นั้นเมื่อยังยอมอาศัยปัญญาของคนฉลาดอยู่ ก็ยังพอรักษาตนอยู่ได้ แต่เมื่อโง่เกิดอวดฉลาดขึ้นมาเมื่อใด ก็เกิดวิบัติเมื่อนั้น และเมื่อถึงคราวคับขันซึ่งจะต้องแสดงวิชาเอง คนโง่ก็จะต้องแสดงโง่ออกมาจนได้ ฉะนั้น ถึงอย่างไร ก็สู้หาวิชาใส่ตนให้เป็นคนฉลาดขึ้นเองไม่ได้ ทั้งคนดีมีวิชาถึงจะมีรูปร่างไม่ดีก็จะต้องได้ดีในที่สุด

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ธรรมของพระพุทธเจ้าได้เป็นที่รับรองกันในหมู่ผู้รู้โดยทั่วไป ว่าเป็นสัจจะ แต่ก็ยังมีข้อที่คนบางส่วนยังมีความเห็นต่างกันอยู่ เรียกว่าเป็นข้อปัญหา ถ้าได้แก้ปัญหาเหล่านี้ในทางที่ถูกต้อง ก็จะแกความเห็นที่ต่างกันนั้นได้ และจะทำให้เห็นเหตุผลในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น เช่น ปัญหาที่ว่า "ห้ามฆ่าสัตว์ ไฉนจึงไม่ห้ามการกินเนื้อสัตว์" ศีลในพระพุทธศาสนามีอยู่ข้อหนึ่งว่า เว้นจากการฆ่าสัตว์ อธิบายว่าเว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิตทุกประเภท ทั้งมนุษย์ทั้งดิรัจฉาน แต่สำหรับการบริโภคเนื้อสัตว์นั้นมีทั้งห้ามและไม่ห้าม คือ ห้ามภิกษุฉันเนื้อสัตว์ ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือได้สงสัยว่า เขาฆ่าเพื่อตน เรียกว่า "อุทิสมังสะ" แปลว่า "เนื้อเจาะจง" แต่ไม่ห้ามเนื้อที่เขาจำหน่ายทั่วไปที่เรียกว่า "ปวัตตมังสะ" แปลว่าเนื้อที่เป็นไปทั่ว และห้ามภิกษุฉันเนื้อ ๑๐ อย่าง คือ เนื้อมนุษย์ ช้าง ม้า สุนัข งู สีหะ เสือโคร่ง

เสือเหลือง หมี เสือดาว แม้เนื้อนอกจากนี้ที่ไม่ห้าม ก็ต้องเป็นเนื้อสุก ห้ามเนื้อดิบ (อย่างกะปิ น้ำปลาดิบ ก็เรียกว่าเป็นพวกเนื้อดิบ ผู้รู้วินัยเมื่อจะปรุงอาหารถวายพระ จึงทำให้สุกก่อน) ตามที่กล่าวมานี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าห้ามภิกษุฉันเนื้อบางอย่าง ไม่ห้ามบางอย่าง ปรากฏว่า ได้มีผู้ท้วงติงมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลต่อพระพุทธเจ้าเอง เช่น พระเทวทัตกราบทูลขอวัตถุ ๕ ประการ คือ ขอให้พระองค์ตรัสสั่งให้ภิกษุถือข้อวัตร ๕ ประการ ตลอดชีวิต ได้แก่ อยู่ป่า เที่ยวบิณฑบาต ถือผ้าบังสุกุล อยู่โคนไม้ ไม่ฉันปลาเนื้อ พระองค์ตรัสห้าม และตรัสว่าสุดแต่รูปใดจะปรารถนา จะอยู่ป่า หรือ อยู่บ้าน จะถือเที่ยวบิณฑบาตหรือจะรับนิมนต์ จะถือผ้าบังสุกุล หรือจะรับจีวรของคฤหบดี ทรงอนุญาตอยู่โคนไม้ไว้แปดเดือน (เว้นฤดูฝน) และปลาเนื้อที่บริสุทธิ์โดยส่วนมาก คือ ไม่ได้เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้รังเกียจ (ว่าเขาฆ่าเจาะจงตน) ตามเรื่องนี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงปล่อยให้แต่ละบุคคลจะปรารถนาอย่างไร หมายความว่าสำหรับเนื้อที่พ้นจากที่ทรงห้ามไว้แล้ว ก็ไม่ทรงอนุญาตไม่ทรงห้ามใคร สุดแต่ใครจะปรารถนจะฉันหรือไม่ฉัน อีกเรื่องหนึ่ง นายแพทย์หลวงชื่อว่า ชีวกโกมารภัจจ์ได้กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า ตนได้ยินเขาพูดว่า คนฆ่าสัตว์เจาะจงถวายพระองค์ พระองค์ทรงทราบก็เสวยเนื้อที่เขาเจาะจง เท่ากับทรงร่วมปาณาติบาตด้วย เขาพูดดังนี้ถูกต้องหรือไม่ พระองค์ตรัสตอบรวมความว่า ไม่ถูกต้อง เพราะพระองค์ทรงห้ามอุทิสมังสะดังกล่าวว่าเป็นเนื้อที่ไม่พึงบริโภค และภิกษุในพระธรรมวินัยของ

พระองค์ ย่อมมีจิตประกอบด้วยเมตตากรุณาเป็นต้นแผ่ไปในสัตว์ทั้งปวงในทิศทั้งปวงอย่างกว้างขวางไม่มีขอบเขต เมื่อเข้าไปบิณฑบาตก็ไม่ได้คิดว่า เขาจะถวายอาหารที่ประณีตเช่นนั้นเช่นนี้ และก็พิจารณาฉันไม่ติดรส ไม่ข้องแวะ เมื่อเป็นเช่นนี้ จะกล่าวได้หรือว่า ภิกษุนั้นมีเจตนาจะฆ่าจะเบียดเบียนใคร นายแพทย์ชีวกได้ฟังแล้วก็เข้าใจเหตุผล กราบทูลสรรเสริญพระองค์ว่า ตนได้เห็นพระพรหมแล้ว คือ พระพุทธเจ้าผู้ทรงเมตตาพรหมวิหารธรรมสมบูรณ์ เพราะทรงละกิเลสที่เป็นเหตุให้เบียดเบียนชีวิตสัตว์ได้เด็ดขาดแล้ว การบริโภคเนื้อสัตว์ที่ไม่ต้องห้ามด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ดังกล่าวนี้ จึงไม่เป็นบาปเป็นโทษแม้แต่น้อย

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

เรื่องบริโภคเนื้อสัตว์สำหรับภิกษุ พระพุทธเจ้าทรงห้ามเนื้อที่ไม่บริสุทธิ์โดยส่วนสาม ที่เรียกว่า 'อุทิสมังสะ' คือที่เขาฆ่าเจาะจง ทั้งยังได้ตรัสในชีวกะสูตรว่า ผู้ที่ฆ่าสัตว์เจาะจงจะถวายเนื้อแก่พระนั้น ย่อมประสบสิ่งที่มิใช่เป็นบุญ (คือบาป) มากถึง ๕ สถาน คือ ๑. เป็นบาปเมื่อสั่งให้เขานำสัตว์มา ๒. เป็นบาปเมื่อสัตว์เดือดร้อนทรมานขณะที่เราผูกมัดนำมา ๓. เป็นบาปขณะที่สั่งให้ลงมือ ๔. เป็นบาปเมื่อสัตว์ต้องเสวยความทุกข์ขณะที่ถูกฆ่า ๕. เป็นบาปเมื่อนำเนื้อที่ไม่สมควรนั้นถวายพระ ตามที่กล่าวนี้พึงเห็นได้ว่า ทางพระพุทธศาสนามิได้สนับสนุนปาณาติบาตเลย ทั้งเมื่อภิกษุผู้ฉันเนื้อที่สมควรซึ่งมิได้ทรงห้ามไว้ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ประกอบด้วยเมตตาแผ่ไปในสรรพสัตว์ถ้วนหน้า ก็ยิ่งกล่าวได้ว่ามิได้สนับสนุนเลยแม้ด้วยใจ ถ้ายัง

มีปัญหาว่าจะห้ามเสียเลยมิได้หรือ พึงตอบได้ว่า เมื่อไม่ผิดแล้ว ก็มิใช่เรื่องควรห้าม ควรปล่อยไว้ให้เป็นไปตามสมัครใจ ดังเรื่องผ้าบังสุกุลกับผ้าที่คฤหัสถ์ถวาย ก็สุดแต่ใครจะถือจะรับหรือไม่ และทั้งสองฝ่ายก็ไม่ควรที่จะยกตนข่มท่าน เพราะเหตุที่ถือหรือไม่ถือนั้น ว่าเฉพาะภิกษุย่อมมีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น เพราะพระมิได้ประกอบอาชีพด้วยตนเอง ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นผู้ถวาย ถ้าเลือกอาหารก็จะกลายเป็นผู้เลี้ยงยาก มิใช่เลี้ยงง่ายตามที่ตรัสสอนไว้ โดยปกติ เขาทำอาหารบริโภคของเขา เขาก็แบ่งอาหารนั้นถวายพระส่วนหนึ่ง ดังนี้เขาก็ไม่ลำบากยุ่งยาก พระก็ไม่อึดอัดใจว่า เขาจะต้องมาเป็นกังวลด้วยเรื่องอาหารของพระมากไป ทั้งเมื่อเขาทำเพื่อบริโภคของเขาเองโดยปกติดังนั้น เนื้อก็ไม่เป็นอุทิสมังสะสำหรับพระ เพราะเขาทำสำหรับเขาเองต่างหาก ถ้าเขาเป็นคนถือศีลด้วย ก็ยิ่งไม่เป็น แต่ถ้าเขาเป็นพวกมังสวิรัติ คือเว้นเนื้อสัตว์ เขาปรุงอาหารผักถวายพระดังที่เขาบริโภค พระก็ย่อมฉันอาหารผักได้ เพราะเหตุผลเช่นเดียวกัน คือมีชีวิตเนื่องด้วยผู้อื่น รวมความว่า ฉันอาหารที่มีเนื้อสัตว์ที่สมควรก็ได้ ฉันอาหารที่ไม่มีเนื้อสัตว์ก็ได้ สุดแต่ผู้ถวายจะจัดถวาย พระไม่เข้าไปยุ่งว่า จะต้องฉันอย่างนั้นไม่ฉันอย่างนี้ นอกจากที่ไม่สมควรเท่านั้น เมื่อแยกประเด็นออกไปได้ดังนี้ เรื่องอาหารจะเป็นชนิดไหนจึงอยู่ที่ผู้ถวาย หน้าที่ของพระ คือทำตนให้เป็นผู้เลี้ยงง่าย คนบางหมู่บางประเทศถือมังสวิรัติ หากพระไปอยู่ในหมู่นั้นก็เป็นมังสวิรัติไปด้วยในตัว ถ้าจะไปประสงค์เนื้อสัตว์ แม้ที่สมควรก็ไม่ถูกเหมือนกัน และแม้อยู่

ในหมู่คนที่ไม่ถือมังสวิรัติ ถ้าพระประสงค์จะถือมังสวิรัติเป็นส่วนตน ก็ย่อมทำได้ ด้วยวิธีที่เมื่อรับบิณฑบาตเขามาแล้ว ก็เลือกแต่ที่ไม่มีเนื้อสัตว์ หากภายหลังเขารู้เข้าเขาขวนขวายจัดให้เอง ก็เป็นเรื่องความเอื้อเฟื้อของเขา มิใช่พระทำตนให้เลี้ยงยากแต่อย่างไร เรื่องเกี่ยวกับชีวิตสัตว์นี้ยังมีอีกมาก เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่นกระเป๋าหนัง รองเท้าหนังเป็นต้น ถ้าถือว่าการบริโภคเนื้อเป็นอนุโลมหรือส่งเสริมปาณาติบาตแล้ว ก็น่าจะต้องเว้นการใช้สิ่งเหล่านี้ทั้งหมด และแม้จะเดินไปข้างไหน ต้องเหยียบสัตว์เล็กน้อยสักเท่าไร ที่หายใจเอาสัตว์ที่เป็นจุลินทรีย์เข้าไปครั้งละเท่าไร ก็น่าคิด คิดมากจะกลายเป็นเห็นว่าเสียศีลข้อหนึ่งนี้จนต้องหยุดเดินหยุดหายใจ ก็จะพิกลไป ทางพระพุทธศาสนา มิได้ประสงค์ให้ปฏิบัติอย่างพิกล ไร้เหตุผลอันถูกต้องดังนั้นเลย

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระบัญญัติศีลในพระพุทธศาสนานั้น เว้นการฆ่าสัตว์มีชีวิตทุกชนิด ต่างจากบางศาสนาที่ให้ฆ่าได้ บางประเภท ห้ามบางประเภท จึงมีปัญหาขึ้นหลายข้อ เช่นว่า จะไม่กระทบกระเทือนถึงเศรษฐกิจด้านการประมงและการเลี้ยงสัตว์หรือ อันที่จริงปัญหานี้ไม่น่าวิตก เพราะไม่น่าวิตกว่า คนจะพากันทำตามศีลข้อที่หนึ่งนี้เสียมากหรือทั้งหมด ควรวิตกในข้อนี้มากกว่าว่าคนส่วนมาก ไม่ถือศีลหรือไม่มีศีลข้อนี้ เช่นเดียวกับศีลข้ออื่น เช่นข้อสอง เว้นจากการลักทรัพย์ ไม่น่าวิตกว่า คนจะพากันถือศีลข้อสองนี้เสียหมด ควรวิตกมากกว่า

ว่าคนไม่ถือศีลข้อสองนี้ ฉะนั้นเรื่องทุจริตต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นมาก ถ้าตอบดังนี้ก็น่าจะมีปัญหาตามมาว่า ถ้าเช่นนั้นจะบัญญัติศีลข้อนี้ไว้ทำไม เพราะบัญญัติไว้แล้วก็ไม่มีประโยชน์ เพราะคนไม่ปฏิบัติกัน ก็อาจตอบได้ว่า บัญญัติไว้สำหรับผู้ประสงค์จะปฏิบัติ เพราะผู้ที่เห็นประโยชน์และประสงค์จะปฏิบัติก็มีอยู่ ควรเข้าใจว่าศีลในพระพุทธศาสนานั้นต่างจากกฎหมายแผ่นดิน เพราะกฎหมายแผ่นดินเป็นข้อบังคับ ซึ่งมีการลงโทษผู้ละเมิดเป็นอาญาแผ่นดิน ส่วนศีลนั้นขอเว้นตามความสมัครใจตามศรัทธาของแต่ละคน ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมา พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงขอร้องหรือบังคับใครให้ถือศีล ผู้ที่มีศรัทธาสมัครใจถือเอง จะถือศีลชั้นไหนก็ได้ตามความสมัครใจ นอกจากไม่ทรงขอร้องหรือบังคับแล้ว ยังทรงห้ามไม่ให้บวชคนบางพวก เช่นห้ามไม่ให้บวชข้าราชการที่ทางราชการมิได้อนุญาต ไม่ให้บวชบุตรที่มารดาบิดามิได้อนุญาต เท่ากับห้ามมิให้บุคคลดังกล่าวถือศีลของภิกษุนั่นเอง และธรรมเนียมในครั้งพระพุทธกาลนั้น ไม่ได้ใช้วิธีให้ศีลกันทีละข้อ เป็นพิธีการเหมือนอย่างในทุกวันนี้ เพราะเรื่องศีลเป็นเรื่องอันดับสอง ส่วนเรื่องอันดับหนึ่งนั้นคือศรัทธาปสาทะ หรือที่เรียกว่าความเชื่อความเลื่อมใส ผู้ที่ได้สดับธรรมของพระพุทธเจ้าได้ความเชื่อความเลื่อมใสแล้ว ก็แสดงตนเป็นอุบาสกอุบาสิกาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ถ้ายิ่งกว่านั้นก็ขอบวชเป็นภิกษุ ภิกษุณี หรือ เป็นสามเณร สามเณรี เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องมีศีลของอุบาสกอุบาสิกาเป็นต้นขึ้นเองโดยฐานะ ในบัดนี้มีการขอและให้ศีลกันเป็นพิธีการ ถึงดังนั้น เมื่อจะบวชเป็นภิกษุก็

คงไม่ต้องรับศีล ๒๒๗ กันทีละข้อ ถ้าจะต้องรับศีลของภิกษุนี้กันทีละข้อแล้ว คงจะพิพักพิพ่วนมิใช่น้อย การที่มีธรรมเนียมให้ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ กันทีละข้อ นี้เป็นธรรมเนียมที่ดีเพื่อให้เป็นการยืนยันชัดแจ้ง แต่ก็ยังรักษาคติเดิม คือต้องมีการขอศีลก่อน แสดงว่ามีศรัทธาที่จะรับศีล นอกจากนี้ยังแสดงว่ามีความสะดวกที่จะรับศีลด้วย แม้เมื่อรับศีลแล้ว จะเลิกเมื่อไรก็ได้ สุดแต่ศรัทธาและความสะดวกของแต่ละบุคคล เมื่อเป็นเช่นนี้ ศีลจึงไม่ขัดขวางกับใคร ไม่ขัดขวางกับทางบ้านเมือง ใครไม่ศรัทธาไม่สะดวกก็ไม่ขอไม่รับศีล พระก็ไม่ว่ากระไร ใครมีศรัทธาและพร้อมที่จะถือศีลก็ถือไป จะถือกี่ข้อเร็วหรือช้า นานเท่าไรก็สุดแต่ใจสมัคร พระพุทธศาสนาจึงไม่กระทบกระเทือนกิจการอะไรของทางบ้านเมือง และไม่กระเทือนใจของบุคคลใด ๆ เลย

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า 'พระราชาเป็นหัวหน้าของหมู่มนุษย์' และได้ตรัสแสดงราชธรรมไว้ครบถ้วน เพื่อทรงใช้เป็นอลังการประดับพระองค์ในการปกครองประชาราษฎรให้อยู่เย็นเป็นสุข ศีลเป็นราชธรรมข้อหนึ่ง ที่พระองค์ได้ตรัสไว้เป็นพุทธานุศาสน์ สำหรับพระราชาและผู้ปกครองทั้งหลาย หมายถึงความงดเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการที่ควรประพฤติ การอันใดที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน ย่อมเว้นการอันนั้น ส่วนการอันใดก่อให้เกิดความสุขความ

เจริญ ย่อมประพฤติการอันนั้น และตามคติที่นับถือกันมาแต่โบราณ พระเจ้าธรรมิกราชทั้งปวง ย่อมทรงตั้งอยู่ในศีลห้าโดยปกติ เมื่ออมาตย์ราชเสวกทั้งหลายประพฤติตาม บ้านเมืองก็สงบเรียบร้อย ประชาชนมีความสุข ดังอานิสงส์ (ผลที่ดี) ของศีลที่ว่า 'ศีลเป็นเหตุให้ถึงสุคติ (คติที่ดี) ศีลเป็นเหตุให้เกิดโภคสมบัติ ศีลเป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์เข็ญ' พระเจ้าธรรมิกราชย่อมทรงรักษาหลักคติธรรม (ทางพระศาสนา) และหลักนีติธรรม (บทกฎหมายทางบ้านเมือง) ไว้เป็นคู่กัน คนประพฤติล่วงหลักคติธรรมที่ดีเช่นศีลห้าย่อมได้รับโทษตาม 'อาญากรรม' คนประพฤติล่วงนีติธรรมคือกฎหมาย ย่อมได้รับโทษตามคติของกฎหมาย อันเรียกว่า 'อาญาแผ่นดิน' พระเจ้า-ธรรมิกราชทรงได้ทรงพระนามว่า 'ธรรมิกะ' เพราะทรงปฏิบัติรักษาธรรมทั้งสองนั้น คือ คติธรรมตามหลักพระศาสนาที่นับถือ และนีติ-ธรรมกฎหมาย ซึ่งประการหลังนี้ เรียกว่า 'ยุติธรรม' เช่นเมื่อศาลชนะเด็ดขาดตัดสินว่าผิด หรือไม่ผิด ก็ 'ยุติ' กันเพียงเท่านั้น (แต่อาจไม่เป็นไปตามความเป็นจริงก็ได้) เมื่อคนยังยำเกรงอาญา-กรรมกลัวเกรงอาญาแผ่นดินอยู่ก็สงบเรียบร้อย แต่เมื่อคนไม่เกรงกลัวอาญาทั้งสอง ความไม่สงบวุ่นวายก็จะเกิดขึ้นตั้งแต่ส่วนน้อยจนถึงมากและมากที่สุด ที่เรียกว่า 'กลียุค' หรือ 'ยุคมิคสัญญี' พระเจ้าธรรมิกราชย่อมทรงนำหมู่อมาตย์และประชาชน ให้มีความเกรงอาญา-กรรมและอาญาแผ่นดิน มีความเคารพปฏิบัติในหลักคติธรรมที่ดีของพระศาสนา และในหลักนีติธรรมตามบทกฎหมายเป็นเหตุให้เกิดความ

สงบสุขสถาพรนี้เป็นศีล ซึ่งเป็นศีลบารมีของพระเจ้าธรรมิกราช มีคุณานุภาพแผ่ไปให้เกิดความสุขสมบูรณ์ทั่วไป

ในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๐๙ นี้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และอำนาจพระบารมี มีศีลบารมีเป็นต้น โปรดอภิบาลรักษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระภัทรมหาราช พร้อมทั้งสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระราชโอรสธิดา ให้ทรงพระเกษมสำราญ ปราศจากสรรพภัยพิบัติ ทรงพระเจริญด้วยสรรพพรชัยมงคล เสด็จสถิตสถาพรเป็นที่พึ่งร่มเย็นแห่งพระราชวงศ์ คณะรัฐบาลและข้าราชการ พร้อมทั้งอาณาประชาราษฎรสมณะชีพราหมณาจารย์ทั่วรัฐสีมาอาณาเขตตลอดจิรกาลเทอญ

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระราชามหากษัตริย์ผู้ทรงตั้งอยู่ในธรรม ย่อมทรงเป็นที่พึ่งของประชาราษฎรทั้งปวงโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงเสวนาเสด็จไปประทับอยู่ในแว่นแคว้นของพระราชาผู้ตั้งอยู่ในธรรม ดังเช่นเรื่องที่เกิดขึ้นสมัยเมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน ใกล้กรุงสาวัตถีแห่งแคว้นโกศล มีชาวนาสามคนไปไถนาอยู่ที่ปากดงแห่งหนึ่ง ขณะนั้นได้มีพวกโจรออกมาจากดงเข้าไปปล้นคนในบ้านแล้วหนีเข้าดงไป พวกมนุษย์พากันติดตามไปพบชาวนาสามคนกำลังไถนาอยู่ คิดว่าเป็นโจรพวกนั้นแกล้งแสดงตนเป็นชาวนา จึงจับไปเฝ้าพระเจ้าโกศลกราบทูลโจษว่าเป็นโจร ขณะที่กำลังไต่สวนอยู่นั้น มีหญิงผู้หนึ่งมา

เดินร้องคร่ำครวญอยู่รอบพระราชนิเวศน์ ขอพระราชทานผ้านุ่งห่ม พระราชาได้ทรงสดับก็ทรงพระกรุณาโปรดให้นำผ้าออกไปพระราชทาน ฝ่ายหญิงนั้นก็กล่าวว่ามิได้ขอพระราชทานผ้านุ่งห่มเช่นนี้ แต่ขอพระราชทานผ้านุ่งคือสามี เจ้าพนักงานจึงเข้าไปกราบทูล ได้โปรดให้นำหญิงนั้นเข้าเฝ้ารับสั่งถามว่า ส่งผ้านุ่งห่มออกไปให้ตามที่ร้องขอกลับว่าสามีอย่างไรกัน หญิงนั้นกราบทูลว่า สามีชื่อว่าผ้านุ่งห่มของสตรีเพราะเมื่อสามีเป็นอันตรายไป สตรีผู้ภริยาแม้จะนุ่งผ้าสาฎกราคาตั้งพันตำลึง ก็ชื่อว่าตัวเปล่า ดังคำเก่าที่ว่า "แม่น้ำที่ไร้น้ำก็เปล่า รัฐที่ไม่มีพระราชาก็เปล่า สตรีผู้เป็นหม้ายแม้จะมีพี่น้องตั้งสิบก็เปล่า" พระราชาได้ทรงสดับก็โปรด จึงตรัสถามว่า คนทั้งสามที่ถูกจับกุมตัวมานี้เป็นอะไรของเจ้า หญิงนั้นกราบทูลว่า คนหนึ่งเป็นสามี คนหนึ่งเป็นน้อง คนหนึ่งเป็นบุตร พระราชาทรงพอพระหฤทัย จึงทรงอนุญาตให้ขอได้คนหนึ่งจะต้องการคนไหน หญิงนั้นกราบทูลว่าเมื่อชีวิตดำรงอยู่ก็ขอพระราชทานสามี และขอพระราชทานบุตรด้วยเพราะสามีเป็นเหมือนเพื่อนคู่ชีวิตในการเดินทาง บุตรเป็นเหมือนเสบียงในพกในห่อ แต่ทั้งสองนี้ยังหาง่ายกว่าพี่น้อง เพราะพี่น้องร่วมอุทรนั้นเมื่อสิ้นมารดาบิดาเสียแล้วก็หาอีกไม่ได้ จึงขอพระราชทานน้องอีกคนหนึ่งด้วย พระราชาทรงยินดีในคำกราบทูล จึงโปรดให้ปล่อยทั้งสามคน ข่าวเรื่องชาวนาสามคนพ้นจากทุกข์เพราะอาศัยหญิงคนหนึ่งนี้ได้ลือกันไปจนถึงหมู่ภิกษุ ภิกษุก็ได้ปรารภกันในธรรมสภาและได้กราบทูลพระพุทธเจ้า แม้พระพุทธองค์ก็ได้ตรัสถึงหญิงนั้น

ซึ่งได้เคยช่วยแก้ไขชายทั้งสามให้พ้นทุกข์มาตั้งแต่อดีตกาลนานไกล ดัง กล่าวในอุจฉังคชาดก เรื่องนี้แสดงความตั้งอยู่ในธรรมของพระราชามหา- กษัตริย์ ซึ่งทรงเป็นที่พึ่งของประชาราษฎรผู้ประสบทุกข์เดือดร้อน สนพระหทัยในคำร้องทุกข์ โปรดสดับเหตุผลประกอบด้วยคติธรรม และแสดงถึงความฉลาดกล้าหาญของหญิง ปัญหาที่ผูกมัดชายสามคนจน ไม่อาจจะเปลื้องตนเองได้ แต่อาศัยปัญญาและความกล้าหาญแน่วแน่ ของหญิงคนเดียวช่วยแก้ให้พ้นภัยได้ทุกคน ใคร ๆ จึงไม่ควรประมาท ปัญญาและความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของหญิง

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ครั้งหนึ่ง ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า มิตรที่ดี เป็นพรหมจรรย์กึ่งหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสว่า มิตรที่ดีเป็นพรหมจรรย์ ทั้งหมด และได้ตรัสเอามรรคมีองค์แปดเป็นมิตร พระพุทธดำรัสนี้ แสดงว่ามิตรเป็นเรื่องสำคัญของบุคคล และยอดของมิตรก็คือธรรมที่ พึงอบรมให้มีอยู่ในจิตใจ เพราะธรรมย่อมเป็นมิตรประจำตน ไม่มี พรากออกไปจากตนได้ กับย่อมช่วยตนอยู่เสมอ แต่เมื่อว่าถึงบุคคล ด้วยกัน มิตรที่ดีเป็นผู้ที่พึงปรารถนา ทั้งในเวลาปกติ ทั้งในเวลา คับขัน ลักษณะของมิตรที่ดีประการหนึ่งอันจะขาดเสียมิได้ ก็คือปัญญา มิตรผู้มีปัญญาย่อมจะสามารถ ให้คำแนะนำที่ถูกต้องให้เกิดประโยชน์ ปราศจากโทษ ส่วนมิตรที่ขาดปัญญาแม้จะปรารถนาดีก็เหมือนมุ่งร้าย ดังมีเรื่องเล่าในชาดกว่า มีชายศีรษะล้านเลื่อมดังถาดทองแดงคนหนึ่ง

เป็นช่างไม้นั่งถากไม้อยู่ มียุงตัวหนึ่งบินไปจับกัดที่ศีรษะอันล้านเลื่อมนั้น ชายผู้นั้นร้องเรียกบุตรชายที่อยู่ใกล้กันให้ช่วยตียุง บุตรชายจึงฉวยขวานจามยุงลงไปบนศีรษะบิดาถึงแก่ความตาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า "คนมิใช่มิตรที่มีปัญญา ยังประเสริฐกว่า ส่วนมิตรที่ไร้ปัญญาไม่ประเสริฐเลย" เป็นข้อเตือนว่า การที่จะให้ใครช่วยเหลือทำอะไรต้องเลือกคนที่มีปัญญา ที่รู้จักผิดถูกควรไม่ควร มิใช่ว่าถ้าเขามุ่งดีปรารถนาดีแล้ว เป็นมอบการงานให้ทำเรื่อยไป เพราะถ้าเป็นคนขาดปัญญา แม้จะทำด้วยความตั้งใจช่วยจริง แต่ก็อาจทำการที่เป็นโทษ แม้อย่างอุกฤษฏ์ดังเรื่องนี้ เรื่องของการทำอะไรขาดปัญญายังมีอีกมาก มักเป็นการทำที่ปราศจากประโยชน์ชนิดที่ลงทุนลงแรงมากแต่ได้ประโยชน์น้อย หรือไม่ได้เลย หรือกลับเป็นโทษ ดังภาษิตโบราณว่า 'ขี่ช้างจับตั๊กแตน' 'ตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ' แม้ในชาดกก็มีเล่าเรื่องยกกองทัพไปรบกับยุงว่า มีคนโง่กลุ่มหนึ่งไปทำงานในป่าที่มียุงชุม พากันโกรธยุง จึงชักชวนกันถือธนูอาวุธยกกันไปรบยุง เมื่อตลุมบอนยิงพ้นหมู่ยุงก็ถูกกันเองบาดเจ็บ พากันกลับมานอนเจ็บไปตาม ๆ กัน อีกเรื่องหนึ่ง คล้ายกับเรื่องต้นว่าทาสีของอนาถบิณฑิกเศรษฐี กำลังซ้อมข้าว มารดามานอนอยู่ในโรงซ้อมข้าวนั้น หมู่แมลงวันพากันมาไต่ตอม จึงเรียกธิดาให้ไล่แมลงวัน ทาสีนั้นจึงฉวยสากตาข้าวฟาดแมลงวันลงไปที่ตัวของมารดาถึงแก่ความตาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสปรารภเรื่องนี้ว่า "คนมิใช่มิตรที่ทรงปัญญายังดีกว่า คนที่คิดอนุเคราะห์อย่างโง่ ๆ ไม่ดีเลย" บางทีทำไปแลวเป็นอันมาก

ไปเสียดายสิ่งเล็กน้อย เลยเสียประโยชน์ อย่างเรื่องจะรดน้ำต้นไม้ แต่เสียดายน้ำว่า มีคนเฝ้าสวนแห่งหนึ่งให้เด็กขุดรากต้นไม้เล็ก ๆ ให้โผล่ขึ้นมา แล้วรดน้ำพอชุ่มราก ต้นไม้ก็เลยเฉาตาย อีกแห่งหนึ่งวานรให้รดน้ำ พวกวานรก็คุ้ยดินให้รากต้นไม้โผล่ขึ้นรดพอชุ่มรากต้นไม้ก็เฉาตายอีกเหมือนกัน พระพุทธเจ้าได้ตรัสปรารภเรื่องเช่นนี้ว่า "**ความประพฤติประโยชน์ด้วยไม่ฉลาดรู้จักประโยชน์ หานำความสุขมาไม่ คนโง่ย่อมทำลายประโยชน์เสีย เหมือนอย่างวานรเฝ้าสวน**" เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องสาธกให้เห็นโทษของการใช้คนที่ขาดปัญญาแม้จะเป็นมิตร กลับตรงกันข้าม ควรปรารถนามิตรที่มีปัญญาและพึ่งคำแนะนำของมิตรเช่นนี้

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้าได้ทรงเป็นที่พึ่งช่วยชี้ทางพ้นทุกข์ให้แก่คนทุก ๆ คน และทางที่ทรงชี้ให้นั้น บางคนก็เห็นว่าอยู่ไกลเสียเหลือเกิน บางคนก็อาจจะว่าใกล้นิดเดียวเพราะอยู่ที่ใจดวงเดียวเท่านั้น ถ้าจะอ้างเอาใจอย่างนี้ก็เห็นจะไม่ไกลจริง แต่ฝ่ายที่เห็นว่าไกลก็อาจจะยืนยันว่าไกลเพราะทำใจอย่างที่ตรัสสอนไว้ไม่ได้ เรื่องทั้งหมดจึงมาลงเอยอยู่ที่การทำใจ อันที่จริง ใจนี้ดูก็เป็นของแปลยาก บางคราวที่ชอบก็ชอบเสียเหลือเกิน บางคราวที่ชังก็ชังเสียมากมาย หรือเหลือที่จะเบื่อหน่าย พระ-พุทธเจ้าจึงตรัสเตือนไว้ความว่า "**ผู้ที่ประพฤติคือทำไปตามอำนาจจิตย่อมเดือดร้อน**" และได้ตรัสสอนวิธีทำใจไว้ อันจะพึงพบได้จากพระธรรมคำสั่งสอนทุกบท มีอยู่บทหนึ่งคือสอนให้นึ่งดูใจเอง เมื่อชอบ

ก็ดูความชอบในใจ เมื่อชังก็ดูความชังในใจ เมื่อเบื่อก็ดูความเบื่อในใจ คือใช้ใจนี้แหละดูใจ ใจจะดื้อดึงไปอย่างไรก็ปล่อยให้ดื้อไป ไม่ต้องห้าม แต่นิ่งดู ใจรวนไปหนักเข้าก็จะสงบไปเอง เพราะความนิ่งดูอยู่ได้นั้นเป็นตัวสติ เป็นเหมือนเชือกที่ผูกม้าพยศคือใจไว้กับหลัก ผลของการใช้สติดังนี้จะเกิดขึ้น คือความสุขของใจจะเกิดขึ้นอย่างไม่คาดหวัง และถ้าผู้ปฏิบัติมีบุญอันได้ทำแล้ว คือ ได้ทำความดีต่าง ๆ ได้เคยอบรมจิตใจมาแล้ว ผลดีต่าง ๆ จะเกิดขึ้นในเวลาใกล้ ๆ อย่างปาฏิหาริย์ พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสไว้แล้วว่า "**ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม**" และว่า "**ท่านทั้งหลายอย่ากลัวบุญ คำว่าบุญเป็นชื่อของความสุข**" ปัญหาจึงมีเหลืออยู่ว่า จะทนนิ่งดูใจอยู่ได้หรือไม่ ซึ่งก็ตอบได้ว่าคนมีบุญนั้นย่อมทนนิ่งดูอยู่ได้แน่ เพราะไม่ได้ไปดูที่ไหน ดูที่ใจของตนเอง ทนอยู่สักหน่อยเดียวพอได้ความสงบสุขใจขึ้นแล้ว ก็ไม่ต้องทนอีกต่อไป ต้องเป็นทุกข์ทนอยู่ในระยะแรกเท่านั้น คนมีบุญนั้น บุญย่อมคอยจ้องจะเข้าช่วยอยู่แล้ว เพียงแต่เปิดโอกาสให้เข้าช่วย คือ เปิดใจรับนั่นเอง การเปิดใจรับก็คือเปิดอารมณ์ที่หุ้มห่อออกเสียแม้ชั่วขณะหนึ่ง ด้วยสติที่กำหนดทำใจดังกล่าวตามวิธีของพระพุทธเจ้า เมื่อบุญได้โอกาสพรั่งพรูเข้ามาถึงใจ หรือโผล่ขึ้นมาได้แล้วจิตใจจะกลับมีความสุขอย่างยิ่ง อารมณ์ทั้งหลายที่เคยเห็นว่าดีหรือร้ายก็จะกลับเป็นเรื่องธรรมดาโลก หรือโลกธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าย่อมเกิดแก่บุคคลทั้งที่เป็นปุถุชนทั้งที่เป็นพระอริยะ แต่ปุถุชนย่อมไม่พิจารณาเห็นว่าเป็นของไม่เที่ยงเป็นของแปรปรวน จิตใจจึงถูกอารมณ์

ท่วมทับครอบงำให้เป็นทุกข์ ส่วนพระอริยะย่อมพิจารณาเห็นตามเป็นจริง จิตใจจึงเป็นอิสระจากอารมณ์ ไม่เป็นทุกข์เพราะอารมณ์และปฏิบัติกิจการที่เป็นประโยชน์แก่คนทุกฝ่ายได้อย่างใจเฉย ไม่สะดุ้งสะเทือน โลกธรรมอันหมายถึงเรื่องราวที่ก่อให้เกิดสุขเกิดทุกข์ที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจ บางคราวก็มีมาเหมือนน้ำท่วมที่เรียกว่าอุทกภัย อันที่จริง ทั้งความสุขทั้งความทุกข์เป็นอุทกภัยเหมือนกัน ถ้ามีสิ่งที่เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของใจดีแล้วก็ไม่เดือดร้อน การทำใจก็คือทำให้เป็นเกาะเป็นที่พึ่งของใจนี้เอง คนมีบุญก็คือคนที่มีเกาะของใจดีที่ได้สร้างสมมาแล้วและกำลังสร้างสมอยู่

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

การเล่าเรื่องนิทานสาธกธรรมเป็นวิธีสอนของพระพุทธเจ้าอย่างหนึ่ง ท่านได้รวบรวมนิทานต่าง ๆ ที่อ้างว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าไว้ เรียกว่า "ชาดก" คือเรื่องอดีตชาติต่าง ๆ หมายถึงผู้ที่มีชาติกำเนิดมาแล้วในอดีต มีชื่อมีเรื่องราวของความประพฤติและได้รับผลต่าง ๆ กัน เพื่อสอนให้คนได้มองเห็นตัวอย่างหรือชาติต่าง ๆ นั้นอาจหมายถึงคนชาติดำ คนชาติขาว เป็นต้นก็ได้ คือไม่ได้หมายถึงผิวกาย ไม่ได้หมายถึงคนชื่อนั้นชื่อนี้ แต่หมายถึงระดับแห่งจิตใจและความประพฤติที่ดำหรือขาวแต่เล่าเป็นเรื่องขึ้น ดังเรื่องช้างเผือกใจประเสริฐกับพรานป่าใจร้าย มีความย่อว่าพรานป่าคนหนึ่งเข้าไปในป่าลึกเพื่อหาสิ่งที่จะนำไปขายเลี้ยงชีพ หลงทางเดินวนเวียนลึกเข้าไปไม่พบทางออกมีความกลัวตาย ร้องคร่ำครวญไปคนเดียว ในป่าลึกนั้นมีช้างพลายเผือกอยู่

เชือกหนึ่ง ได้ยินเสียงร้องคร่ำครวญของพรานป่าหลงทาง มีใจกรุณาจึงแสดงตนเดินไปหา พรานป่าเห็นช้างก็ตกใจออกวิ่งหนี ช้างก็หยุดไม่วิ่งไล่ พรานเหลียวมาดูเห็นช้างหยุดนิ่ง ก็หยุดวิ่ง ช้างก็เดินเข้าไปหา พรานป่าก็วิ่งหนีอีก ช้างก็หยุด พอพรานป่าหยุด ช้างก็เดินเข้าไป ทำอยู่ดังนี้หลายครั้งจนพรานป่าเกิดความกล้าคิดว่าช้างไม่ทำอันตราย จึงหยุดไม่วิ่งหนี ช้างเดินเข้าไปถึงแล้ว ก็แสดงความเป็นมิตร นำไปยังที่อยู่ จัดหาผลไม้ต่าง ๆ มาเลี้ยงแล้วก็ให้ขึ้นหลังนำไปส่งจนถึงทางสัญจรของคน จึงให้ลงจากหลังแล้วก็กลับเข้าป่าไป ฝ่ายพรานป่าเป็นคนใจร้าย เมื่อนั่งอยู่บนหลังช้างก็สังเกตจดจำทางมาโดยตลอด เมื่อออกมาถึงหมู่บ้านแล้ว เห็นร้านช่างทำงาแห่งหนึ่งจึงเข้าไปถามว่าต้องการงาช้างเป็นบ้างหรือไม่ ช่างทำงาก็ตอบว่าต้องการมากกว่างาช้างตายจะให้ราคาดีกว่า พรานป่าใจร้ายจึงเตรียมเลื่อยกลับเข้าป่าไปจนถึงที่อยู่ของช้างผู้ที่ได้ช่วยชีวิตตนไว้นั้น เมื่อพบช้างแล้วก็ของาส่วนปลายทั้งสองข้าง ช้างผู้การุญก็อนุญาตให้เลื่อยตัดได้ พรานก็เลื่อยส่วนปลายของงาทั้งสองข้างขาดแล้ว ช้างได้หยิบงาทั้งสองชิ้นด้วยงวงยื่นให้ พรานป่าก็รับนำออกมาขาย ต่อมาเมื่อมูลทรัพย์ที่ขายได้หมดแล้ว ก็ฉวยเลื่อยเข้าป่าไปหาช้างผู้มีพระคุณนั้นอีก คราวนี้ขอส่วนกลางของงาทั้งสองข้าง ช้างก็อนุญาตให้ พรานป่าเลื่อยเอาไปขายเป็นครั้งที่สอง พอหมดทรัพย์ก็ถือเลื่อยกลับเข้าไปหาช้างอีก ของาส่วนโคนที่ยังเหลืออยู่ทั้งสองข้างเป็นครั้งที่สาม ช้างผู้มีใจประเสริฐก็อนุญาตให้ พรานก็ปีนขึ้นไปบนตะพองเปิดเนื้อที่ปิดโคนงาขึ้นแล้วใช้เท้าเหยียบยันเลื่อยที่โคน

งาขาดออกทั้งสองข้าง โดยไม่มีใจระลึกถึงพระคุณของช้างผู้ที่ได้ช่วยตน ให้พ้นความตายในป่าลึก ทั้งได้ให้งามาแล้วเพื่อยังชีวิตถึงสองครั้งแล้ว ทั้งไม่มีใจสงสารช้างผู้ถูกเลื่อยงามีความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส ช้างผู้มีใจประเสริฐนั้นเมื่อถูกเลื่อยโคนงาขาดหมดแล้ว ทั้งที่มีความเจ็บปวดอย่างยิ่ง ก็ได้พยายามหยิบงาทั้งสองท่อนที่เป็นสมบัติในกายชิ้นสุดท้ายด้วยงวงยื่นให้พรานป่า เขาก็รับไปอย่างแช่มชื่น ท่านเล่าว่าพอเขาเดินแบกงาสองท่อนนั้นออกไปพ้นสายตาของช้างผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่แก่ตน แผ่นดินก็แยกออกกลืนร่างของเขาหายลงไปทันที ท่านกล่าวเป็นโศลกสอนไว้ว่า "คนอกตัญญูมองหาช่องอยู่เป็นนิตย์ ถึงจะให้แผ่นดินทั้งสิ้น ก็ไม่ทำให้พอได้"

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

เรื่องชาดกในพระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะเป็นนิทานสาธกธรรม หรือที่เรียกว่านิทานสุภาษิตอย่างนิทานอีศป บางเรื่องมีสัตว์ดิรัจฉานพูดได้ ซึ่งในบัดนี้ไม่เชื่อกันว่าจะเป็นจริง ทำให้บางคนปฏิเสธเสียทั้งหมด ผู้ที่ปฏิเสธทั้งหมดดังนี้ก็เลยไม่ได้ของดีในนิทานชาดก นึกเทียบอย่างคนที่เก็บได้เพชรที่ยังไม่ได้เจียระไนก้อนหนึ่ง มองดูเห็นเป็นก้อนหินธรรมดาไม่สุกใส จึงโยนทิ้งเสีย เช่นนี้จะเป็นคนโง่หรือฉลาดสมควรจะเจียระไนใช้ไม่ดีกว่าหรือ นิทานสุภาษิตทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าเป็นเพชรมีค่ามากคนฉลาดย่อมรู้จักนำไปเจียระไน คือเลือกสรรเอาเนื้อหาสุภาษิตใช้เป็นอาภรณ์ประดับตน และเรื่องสัตว์พูดได้หากจะคิดว่าสัตว์ก็มีความรู้ทางจิตใจเหมือนกัน แม้

ในบัดนี้คนเราก็ยังทำความเข้าใจกับสัตว์ได้บางประการ สัตว์เลี้ยงพูดไม่ได้แต่เข้าใจความประสงค์ของคนทางภาษาที่คนพูดด้วยหรือทางสายตามากหรือน้อย สัตว์บางชนิดน่าคิดว่ามีภาษาของตนอยู่เหมือนกัน สังเกตที่คล้ายพูดกันเถียงกันในบางครั้ง แต่ข้อนี้ไม่ใช่สาระสำคัญของนิทานชาดก สาระสำคัญอยู่ที่เป็นเครื่องสาธกธรรมดังกล่าวแล้ว ดังเรื่องนกกะทาเป็นเรื่องสาธก เรื่อง 'กรรมอาศัย' คือตนไม่ได้ทำกรรมนั้นเองคนอื่นทำแต่เขาอาศัยตนทำ ดังนี้ตนจะพลอยเป็นบาปเป็นบุญไปด้วยหรือไม่ ว่าถึงทางบาป ก็เช่นเรื่องการบริโภคเนื้อสัตว์ คนถือศีลเว้นฆ่าสัตว์ยังบริโภคเนื้อสัตว์ จะพลอยต้องกรรมอาศัย คือพลอยเป็นบาปไปกับผู้ฆ่าสัตว์ด้วยหรือไม่ ชาดกนี้เป็นเครื่องเฉลยปัญหานี้เรื่องหนึ่ง เรื่องมีว่านายพรานนกคนหนึ่งจับนกกะทาเสียงดีได้ตัวหนึ่ง จึงนำมาหัดให้เป็นนกต่อ ขังกรงไว้ นำไปวางไว้ให้ขันต่อนกในป่า ฝ่ายนกกะทาอื่น ๆ ได้ยินเสียงขันก็พากันมาหา นายพรานก็จับไปฆ่าขาย นกต่อคิดว่าพวกญาติอาศัยเสียงของตนพากันมาตายเป็นอันมาก จะเป็นบาปแก่ตน จึงหยุดขัน นายพรานก็ใช้ไม้ตีศีรษะให้ขัน นกทนเจ็บปวดไม่ไหวก็ต้องขัน พวกนกกะทาก็พากันมาให้นายพรานจับต่อไป นกต่อคิดสงสัยอยู่ไม่วายว่าต้องบาปด้วยหรือไม่ กระทั่งถึงวันหนึ่ง นายพรานหิ้วกรงนกต่อไปถึงอาศรมของฤษีตนหนึ่งในป่า จึงแวะเข้าไปขอน้ำฤษีดื่ม วางกรงนกไว้ข้างหน้าฤษี ครั้นดื่มน้ำแล้วออกไปนอนพักที่ร่มไม้ข้างนอกหลับไป นกกะทาในกรงเห็นเป็นโอกาสจึงถามฤษีขึ้นว่า ตนเองมีชีวิตเป็นสุขดี มีอาหารสมบูรณ์แต่อยู่ในอันตราย คือพรานใช้

เป็นนกต่อ ทำให้นกอื่น ๆ พากันมาตาย เมื่อเป็นเช่นนี้ จะมีคติเป็นฉันใดจะเป็นบาปหรือไม่ ฤษีตอบว่า ถ้าใจไม่คิดไป ไม่ได้ขวนขวายในบาปกรรม ก็ไม่แปดเปื้อนด้วยบาป นกถามว่า แต่พวกนกเป็นอันมากพากันมาด้วยคิดว่าญาติของเราอยู่ที่นี่ จึงต้องพากันตาย ฉะนั้นจะต้อง 'กรรมอาศัย' หรือไม่ มีใจสงสัยไม่หายอยู่ในข้อนี้ ฤษีตอบว่าไม่ต้อง 'กรรมอาศัย' ถ้าใจไม่คิดร้าย บาปหาเปื้อนผู้ที่มีใจงามไม่ขวนขวายในบาปไม่ นกกะทาได้ฟังเฉลยของฤษีก็สิ้นสงสัย นายพรานตื่นขึ้นก็ยกกรงนกกลับไป เรื่องนี้เฉลยปัญหาเรื่อง 'กรรมอาศัย' ที่น่าพิจารณา

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้มีประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตทุกอย่าง แต่จะต้องมีความเข้าใจ ความมุ่งหมายและรู้จักใช้ปฏิบัติให้เหมาะ ดังเช่นมีปัญหาว่า คนสองคนป่วยเป็นโรคคล้ายคลึงกันคนหนึ่งไปหาหมอรักษาที่โรงพยาบาล อีกคนหนึ่งทำบุญตักบาตรพระด้วยคิดว่าเป็นวิธีรักษาให้หายโรค สองคนนี้คนไหนทำถูกหรือทำถูกทั้งสองคน ในการจะตอบปัญหานี้ควรเข้าใจเรื่องการทำบุญว่าทำบุญทำไม การทำบุญมีหลายอย่าง กล่าวเฉพาะตักบาตรพระเป็นทานอย่างหนึ่ง มีความมุ่งหมายเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดจากความโลภความตระหนี่ เพื่อสงเคราะห์บูชาผู้ประพฤติดี การสละให้แก่ใคร ๆ อื่นก็มีความประสงค์เช่นเดียวกัน คือเพื่อชำระใจของผู้ให้เอง และเพื่อสงเคราะห์ผู้รับให้ได้รับไปบริโภคหรือไปใช้ให้มีความ

สุข ฉะนั้นเมื่อจิตใจของผู้ให้บริสุทธิ์สะอาดและผู้รับมีความสุขก็เป็นอันได้รับผลตามที่มุ่งหมายของการทำทาน ปัญหาที่ว่าคนป่วยขึ้นจะทำอย่างไรก็ตอบได้ทันทีว่า ควรไปหาหมอรักษา เพราะเป็นเรื่องของทางกาย ส่วนเรื่องทางใจต้องอาศัยธรรม เช่นทานเป็นต้น เพื่อทำจิตใจให้ดี เมื่อจิตใจดีก็ย่อมจะช่วยรักษากายให้ดีขึ้นได้เหมือนกัน ดังคนที่มีอำนาจจิตใจแรงใช้อำนาจจิตรักษาโรคบางอย่างได้ จึงควรทำบุญต่าง ๆ ด้วย การตอบปัญหานี้ให้ถูกอย่างสมบูรณ์จึงควรเป็นว่า คนป่วยทั้งสองคนนั้นควรทำทั้งสองอย่าง คือไปหาหมอรักษา และทำบุญเพื่อทำจิตใจให้บริสุทธิ์ให้ดี เป็นอันได้รักษาทั้งทางกายทั้งทางจิตใจ ถ้าทำแต่ทางใดทางหนึ่งก็ยังบกพร่อง การทำบุญนั้นพึงเข้าใจว่ามิใช่การทำทานเช่นตักบาตรพระอย่างเดียว แต่การรักษาศีลก็เป็นการทำบุญ การอบรมใจให้มีสมาธิให้มีปัญญารู้ถึงคติธรรมดาของชีวิตก็เป็นการทำบุญ สองอย่างหลังนี้เป็นการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดยิ่งขึ้นไปกว่าทานโดยลำดับ และพึงเข้าใจว่าการทำทานนั้นท่านสอนให้รู้จักเลือกให้ มิใช่สอนให้ทำจนสิ้นเนื้อประดาตัวหรือจนลำบาก ได้มีปัญหาในเรื่องนี้อยู่เหมือนกันว่า บางคนทำทานจนกระทั่งยากจนไป ทำไมบุญข้อนี้จึงไม่ช่วยให้มั่งมีขึ้นมา ถ้าเข้าใจธรรมในเรื่องนี้สักหน่อยแล้วก็จะไม่เกิดปัญหาคือจับประเด็นของปัญหาว่า ความมั่งมีพระพุทธเจ้าสอนให้ทำอย่างไรจึงจะมั่งมี พระองค์สอนให้มีความหมั่นแสวงหาทรัพย์รักษาทรัพย์ที่หามาได้ใช้จ่ายพอสมควรไม่ให้เบียดกรอไม่ให้ฟูมฟายและคบคนดีเป็นมิตรสหายเพื่อจะได้ชักชวนกันให้ใช้ทรัพย์ไปในทางที่ดีมีประโยชน์ ไม่ใช่ใน

ทางอบายมุขต่าง ๆ นอกจากนี้ พระองค์ยังได้ทรงสอนวิธีใช้ทรัพย์เช่น เลี้ยงตนเองและมารดา บิดา บุตร ธิดา ภริยา สามีเป็นต้นให้เป็นสุขตามควรแก่ฐานะ เหล่านี้นับว่าเป็นประโยชน์ปัจจุบัน และทรงสอนให้ถือเอาประโยชน์ภายหน้าคือทำความเชื่อให้ถูกต้องตามคลองธรรม ให้มีศีล มีการสละบริจาค และข้อสำคัญให้มีปัญญาที่ชอบ ความประพฤติตนอยู่ในประโยชน์ ข้อหลังนี้ย่อมทำให้ประโยชน์ข้อแรกยั่งยืนมั่นคงและเจริญยิ่งขึ้นด้วย ฉะนั้นผู้ที่เข้าใจพระพุทธศาสนาดีย่อมจะปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสม จะไม่จนทั้งทรัพย์ภายนอกทั้งทรัพย์ภายใน ดังที่มีตัวอย่างอยู่ไม่น้อย ไม่ต้องพูดถึงทางธรรม แม้ทางโลกโดยตรงเช่นการค้า ถ้าดำเนินไปอย่างไม่เข้าใจไม่ฉลาด ก็ขาดทุนเสียหายได้

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

การวิจัยเป็นสิ่งจำเป็นในการแก้ไขปรับปรุงต่าง ๆ เพราะจะต้องวิจัยให้ทราบข้อที่บกพร่องพร้อมทั้งเหตุต่าง ๆ เสียก่อน พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้เป็นกลาง ๆ ที่จะพึงใช้ได้ทั่วไปคือ "ธรรมวิจัย" แปลว่าการวิจัยธรรม มีความหมายว่า เลือกเฟ้นธรรมว่า ข้อนี้ดีไม่มีโทษผู้รู้สรรเสริญ ข้อนี้ไม่ดีมีโทษผู้รู้ติเตียน ส่วนดีและไม่ดีทั้งสองประการนี้คือธรรมในที่นี้ ซึ่งมีอยู่ในจิตใจ และในกรรมคือการงานของทุก ๆ คน การวิจัยตามคำสอนของพระพุทธเจ้าก็คือการวิจัยส่วนดีส่วนชั่วทางจิตใจและกรรมของคน โดยเฉพาะ ก็ของตนเองเพื่ออะไร ก็เพื่อจะได้ละส่วนที่ชั่วทำส่วนที่ดีให้มีขึ้น อันส่วนดีส่วนชั่วนั้น ย่อมมีอยู่ในบุคคลทุกวัยทุกรุ่นไม่เลือกว่าเด็กผู้ใหญ่ โดยมากผู้ใหญ่มักจะวิจัยเด็ก บางทีเด็กก็

วิจัยผู้ใหญ่ แต่ไม่เป็นทางการงาน เพราะเด็กยังไม่มีหน้าที่การงาน จึงได้แต่แอบวิจัยกันโดยมาก วันเด็กในศกนี้ตกวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๑๐ น่าจะวิจัยในทางยกย่องเด็กสักทางหนึ่งคือ "ความเป็นผู้ใหญ่ในเด็ก" คำว่า "ความเป็นผู้ใหญ่" ดูเหมือนจะเข้าใจกันทั่วไปแล้วว่า ไม่ได้หมายถึงสูงอายุเป็นต้นเท่านั้น แต่หมายถึงคุณวุฒิหรือคุณธรรมอันเหมาะสมด้วย ฉะนั้น ความเป็นผู้ใหญ่ในเด็ก จึงหมายถึงว่าในตัวเด็กนั้นมีความเป็นผู้ใหญ่บางอย่าง ที่บางทีผู้ใหญ่เองน่าจะมีอยู่น้อยก็ได้ ส่วนที่เห็นได้ง่ายสักหน่อยอันน่าจะยกขึ้นวิจัยเป็นประการแรก ก็คือ ความบริสุทธิ์ซื่อตรงหมายถึงความแสดงออกอย่างตรง ๆ จากจิตใจที่ซื่อบริสุทธิ์ ภาวะเช่นนี้ถ้ามีแก่คนโตแล้ว ก็จะว่าเป็นคนมีจิตใจสูง เป็นคุณธรรมที่สำคัญของผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่สมควรมีจิตใจเช่นนี้ แต่สำหรับเด็กยังไม่ถือกันว่าเป็นคุณธรรม เพราะเกิดจากความยังไม่เดียงสา เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมีความเดียงสามากขึ้น ความบริสุทธิ์ซื่อตรงอย่างเด็กนั้นก็น้อยลง จิตเริ่มรับอารมณ์ยั่วเย้าให้เกิดกิเลสต่าง ๆ รู้จักอยากได้ รู้จักผูกโกรธ รู้จักพูดเท็จแก้ตัวเป็นต้น เมื่อจิตแปรปรวนไป ความซื่อตรงก็แปรปรวนไป เป็นความพลิกแพลงน้อยหรือมาก ยิ่งโตขึ้นดังที่เรียกว่าเป็นผู้ใหญ่ขึ้นด้วยอายุเป็นต้น บางทีความเป็นผู้ใหญ่ที่เคยมีมากเมื่อเป็นเด็ก คือความบริสุทธิ์ซื่อตรงนั้นก็ยิ่งน้อยเข้า ทั้งนี้เว้นไว้แต่จะได้มีการปฏิบัติในทางธรรมวิจัยของพระพุทธเจ้าด้วยตนเองและ ที่ตนเองอยู่เสมอเท่านั้น เมื่อลองวิจัยดูในทางนี้ก็อาจจะได้พบความเป็นเด็กในผู้ใหญ่ซึ่งมีอยู่ไม่น้อยเช่นเดียวกัน ลักษณะของความเป็นเด็กที่น่ายก

ขึ้นกล่าวในข้อวิจัยนี้ก็คือความไม่เดียงสา ใครก็ตามเมื่อมีความหลงมากก็ชื่อว่ามีความไม่เดียงสามาก จึงกลายเป็นเด็กไปได้เพราะความหลงนี้เอง ความเป็นผู้ใหญ่ในเด็กนำวิจัยเพื่อให้เด็กคงมีความเป็นผู้ใหญ่เยี่ยงนั้น (แม้ไม่ใช่อย่างนั้น) โดยให้มีเดียงสา หรือปัญญาในการใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิต และเพื่อเป็นอนุสสติสำหรับผู้ใหญ่ได้ด้วยเพื่อว่าความเป็นเด็กในผู้ใหญ่ จะได้น้อยลงเสียบ้าง พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ว่า "ท่านทั้งหลายเป็นผู้อันความมืดมิดหุ้มห่ออยู่แล้วไฉนจึงไม่แสวงหาดวงประทีปกันเล่า"

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ทางพระพุทธศาสนา ปัญหาเรื่องตายแล้วเกิดอีกหรือไม่ เป็นเรื่องประกอบเท่านั้น เพราะมุ่งสอนให้คนละความไม่ดีทำความดีในชาตินี้หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่าในปัจจุบัน แต่ส่วนมากก็อดสงสัยมิได้ในเรื่องตายเรื่องเกิด และกล่าวได้ว่าส่วนมากเชื่อว่าตายแล้วเกิดอีก หรือว่าตายไม่สูญ วิญญาณยังไปท่องเที่ยว หรือไปเป็นอะไรอย่างหนึ่งหรือไปเกิด อีกพวกหนึ่งซึ่งน่าจะน้อยกว่าเห็นว่าตายสูญไม่มีอะไรไปเกิด ลองวิจัยดูว่าความเชื่อความเห็นของทั้งสองฝ่ายนี้ ฝ่ายไหนจะถูก ทีแรกต้องถามก่อนว่า เป็นความเชื่อความเห็นว่าอย่างนั้น หรือเป็นปัญญาซึ่งเป็นความรู้จริง ก็คงจะได้คำตอบว่าเป็นความเชื่อความเห็นเสียโดยมาก คือเป็นเรื่องที่ไม่รู้ด้วยตนเอง แต่ก็มีความเชื่อว่าตายเกิด อีกฝ่ายหนึ่งไม่เชื่อ เพราะเวลาคนตายก็ไม่เห็นมีอะไรไปเกิด สิ้นลมแล้วทุก ๆ

อย่างก็ทอดทิ้งอยู่ในโลกนี้ จึงไม่เชื่อว่าตายเกิดหรือเห็นว่าตายสูญทีเดียวด้วยความไม่รู้นั้นแหละ ตกว่าความเชื่อไม่เชื่อหรือความเห็นอย่างไรในเรื่องนี้ เกิดขึ้นจากความไม่รู้ แล้วก็ลงความเห็นเอาเองอย่างคาดคะเนหรือเดา เหมือนอย่างเข้าไปในห้องมืดสนิทมองไม่เห็นอะไรเลย คนหนึ่งเชื่อว่าห้องนั้นมีคนซ่อนอยู่ อีกคนหนึ่งไม่เชื่อว่ามี ทั้งสองคนมีระดับเท่ากันคือมองไม่เห็นเหมือนกัน ใช้ความคาดคะเนหรือเดาเอาเช่นเดียวกัน สรุปความในตอนนี้ว่า เรื่องตายเกิดหรือไม่เกิด ใครจะเชื่อหรือไม่อย่างไรไม่สำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าความจริงเป็นอย่างไร ตายแล้วเกิดอีกหรือไม่เกิด ปัญหาจึงมีว่าใครจะเป็นผู้บอกได้ จะรู้จริงได้อย่างไร ตอบได้ว่าผู้บอกมีอยู่แล้ว คือพระพุทธเจ้า ท่านตอบไว้ในหลักอริยสัจจสี่ ถอดความมาสั้น ๆ ว่า มีตัณหา (ความอยาก) ก็มีชาติ (ความเกิด) สิ้นตัณหาก็สิ้นชาติ ถอดคำออกมาให้เข้าเรื่องนี้ว่า ยังมีตัณหาตายแล้วเกิดอีก สิ้นตัณหาแล้วไม่เกิด ท่านบอกไว้ดังนี้ แต่จะรู้จริงด้วยตนเองได้นั้น มีผู้แนะว่าต้องทำสมาธิจนได้ดวงตาชั้นในมองเห็นความจริงได้ด้วยตนเอง จึงจะสิ้นสงสัย ถ้ายังไม่ได้ดวงตาชั้นในอย่างดีก็ต้องอาศัยศรัทธาต่อพระพุทธเจ้าไปก่อน ในครั้งพุทธกาล มีแม่ทัพใหญ่ผู้หนึ่ง ชื่อท่านสีหะไปเฝ้ากราบทูลถามว่า จะทรงอาจบัญญัติแสดงผลทานที่มองเห็นได้ในปัจจุบันได้หรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสว่าได้ คือ ๑. เป็นที่รักของชนมาก ๒. เป็นที่คบหาของคนดี ๓. มีเสียงพูดถึงในทางดีงาม ๔. กล้าเข้าหมู่คนชั้นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลทานที่มองเห็นได้ในปัจจุบัน และ ๕. ตายไปสุคติ (ไปดี) โลกสวรรค์ข้อหลังนี้

เป็นผลภายหน้า ท่านแม่ทัพสีหะกราบทูลว่า ๔ ข้อต้นไม่ต้องถึงความเชื่อต่อพระพุทธเจ้าเพราะรู้ได้ด้วยตนเอง ส่วนข้อหลังไม่รู้ แต่ก็ถึงความเชื่อต่อพระพุทธเจ้าในข้อนั้น ท่านแม่ทัพเป็นทหารกราบทูลตรง ๆ รู้ว่ารู้ ไม่รู้ว่าไม่รู้ แต่ก็มีศรัทธาต่อพระพุทธองค์มั่นคง ฉะนั้น ถึงไม่รู้แต่มีผู้รู้เป็นผู้นำทางและมีความเชื่อฟังผู้รู้ ก็ย่อมเดินถูกทางแน่

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

อันเหตุการณ์ที่บังเกิดขึ้นแก่ชีวิต มีอยู่เป็นอันมากที่บังเกิดขึ้นโดยไม่รู้ไม่คิดมาก่อน แต่เมื่อเป็นเหตุการณ์ที่จะต้องเกิดก็เกิดขึ้นจนได้ ถ้าหากใครมองดูเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นอย่างของเล่น ๆ ไม่จริงจัง ก็ไม่เกิดทุกข์เดือดร้อน หรือจะเกิดบ้างก็เกิดอย่างเล่น ๆ ถ้าจะหนีเหตุการณ์เสียบ้าง ก็เหมือนอย่างหนีไปเที่ยวเล่นหรือไปพักผ่อนเสียครั้งคราวหนึ่ง คนเรานั้นเมื่อเห็นว่าที่ใดมีทุกข์ ก็จะต้องหนีไปให้พ้นจากคนหรือเหตุการณ์ที่ก่อทุกข์ให้เกิดขึ้น ฉะนั้นถ้าแต่ละคนได้ระลึกถึงข้อนี้ก็ควรจะไม่ประพฤติ หรือกระทำการก่อทุกข์ให้แก่กัน ทั้งนี้ด้วยมีความสำนึกตนและประพฤติตนให้อยู่ในขอบเขตที่สมควร เรื่องว่าอะไรสมควรอะไรไม่สมควรนั้น ถ้าคนเรามีสติรู้จักตนตามเป็นจริง ไม่หลงตนไม่ลำเอียงแล้ว ก็จะรู้ได้โดยไม่ยาก บางทีหลอกคนอื่นได้แต่หลอกตนเองหาได้ไม่ เช่นคนที่รู้อยู่ว่าตนเองเป็นอย่างไร แต่เที่ยวพูดโอ้อวดคนอื่นว่าวิเศษต่าง ๆ บางทีหลอกตนเองให้หลงไปสนิทแต่หลอกคนอื่นไม่ได้ เช่นคนที่หาได้มีความวิเศษอันใดไม่ แต่เข้าใจตนเองว่าวิเศษแล้วแสดงตนเช่นนั้น ส่วนคนอื่นเขารู้ว่าเป็นอย่างไร จึงหัวเราะเอา

หากได้มองดูความเป็นไปต่าง ๆ กันของคน ในทางที่น่าหัวเราะ ดังนี้ ก็น่าจะมีทุกข์น้อยลง การมองดูคนอื่นนั้นสู้มองดูตนเองไม่ได้ เพราะตนเองต้องรับผิดชอบต่อตนเองโดยตรง ส่วนคนอื่นเขาก็ต้องรับผิดต่อตัวเขาเอง เรื่องความรับผิดชอบนี้ บางทีก็นึกไปไม่ออกว่าได้ทำอะไรไว้ จึงต้องรับผิดรับชอบเช่นนี้ เช่นต้องรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตต่าง ๆ ในฐานะเช่นนี้ ผู้เป็นศิษย์ของพระพุทธเจ้าย่อมใช้ศรัทธาความเชื่อในกรรมและผลของกรรม ทำกรรมที่ผิดไว้ก็ต้องรับผิดต่าง ๆ ทำกรรมที่ชอบไว้ก็ต้องรับชอบต่าง ๆ จะเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งหาได้ไม่ เมื่อยอมรับกรรมเสียได้ดังนี้ก็จะมีใจกล้าหาญ เป็นอะไรเป็นกันไม่กลัวต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ และเมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นจะแก้อย่างไร ศิษย์ของพระพุทธเจ้าย่อมแก้ด้วยสติและปัญญา เพื่อให้เป็นผู้ชนะด้วยความดี พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า "พึงชนะคนตระหนี่หรือความตระหนี่ด้วยการให้" นี้เป็นวิธีเอาชนะวิธีหนึ่ง ใครเป็นคนมีความตระหนี่และความโลภ ก็คือตัวเราเองหรือคนอื่นก็ได้ ถ้าเป็นตัวเราเองก็จะต้องเอาชนะด้วยการให้ พยายามให้ตัวเราเองเป็นผู้ให้ ถ้าเป็นคนอื่นก็อาจเอาชนะเขาด้วยการให้ได้เหมือนกัน เช่นให้สิ่งที่เขาต้องการ เขาก็พอใจแล้วให้สิ่งที่เราต้องการ บางทีก็ซื้อเขาได้ด้วยการให้ทรัพย์ ผู้ที่มีจิตใจสูงบางคนสละให้ยิ่งกว่าเขาขอ เป็นทานอย่างสูงที่ทำให้เป็นที่พิศวงแก่คนอื่น ๆ ว่าทำไมจึงให้ได้ คนย่อมปฏิบัติตามระดับของจิตใจ ไม่สามารถจะทำให้ต่ำกว่าระดับของตนได้ แต่คนดีนั้นพระย่อมรักษา ดังภาษิตว่า "ธรรมแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม"

ศิษย์ของพระพุทธเจ้าย่อมมีศรัทธาอยู่อย่างมั่นคงดังนี้ และย่อมปฏิบัติตนเป็นผู้หลีกออกอยู่เสมอ โดยเฉพาะ เป็นผู้หลีกออกทางใจ จึงไม่เป็นทุกข์

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

อันเรื่องของชีวิต บางคราวก็ดูเป็นของเปิดเผยง่าย ๆ บางคราวก็ดูลึกลับ เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต บางอย่างก็เกิดตามที่คนต้องการให้เกิด บางอย่างก็เกิดขึ้นโดยคนมิได้เจตนาให้เกิด แต่ผลทุก ๆ อย่างย่อมมีเหตุ ถ้าได้รู้เหตุก็เป็นของเปิดเผย ส่วนที่ว่าลึกลับก็เพราะไม่รู้เหตุ จู่ ๆ ก็เกิดผลขึ้นเสียแล้ว เช่นไม่ได้คิดว่าพรุ่งนี้จะไปข้างไหน ครั้นถึงวันพรุ่งนี้เข้า ก็ต้องไปด้วยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบัดเดี๋ยวนั้น ว่าถึงคนทั่วไปแล้วเรื่องของพรุ่งนี้เป็นเรื่องลึกลับ เพราะต่างก็ไม่รู้พรุ่งนี้ของตนเองจริง ๆ ถึงวันนี้เองก็รู้อยู่เฉพาะปัจจุบันคือเดี๋ยวนี้ แต่อนาคตหารู้ได้ไม่ว่าต่อไปแม้ในวันนี้จะเกิดอะไรขึ้นบ้าง คนเรามีความคิดหวังกันไป ซึ่งจะคิดอย่างไรก็คิดได้ และก็อาจจะทำให้ได้ผลตามที่คิด แม้คนที่คิดทุจริตทำทุจริต ก็อาจได้ผลจากการทำทุจริต คนที่ประทุษร้ายมิตรหรือคนดีคนบริสุทธิ์ ก็อาจได้รับผลจากการทำนั้น เช่นได้ทรัพย์สินเงินทอง วันนี้จน แต่พรุ่งนี้มั่งมีขึ้น ชวนให้เคลิบเคลิ้มไปไม่น้อย และคนเป็นอันมากก็ดูเหมือนจะเคลิ้มไปในผลที่ล่อใจเช่นนี้ง่าย จนถึงบางทีคนที่เคยตรงก็กลับคด เคยเป็นมิตรก็กลับเป็นศัตรู เพราะมุ่งแต่จะได้เป็นประมาณ เพราะความกลัวต่อวันพรุ่งนี้หรือโลภต่อวันพรุ่งนี้ บางทีก็เพื่อตน หรือเพื่อผู้อื่นที่ตนรักใคร่ วันพรุ่งนี้อาจจะรวยขึ้นจริง

แต่วันพรุ่งนี้มิใช่มีเพียงวันเดียว ผู้ที่คิดให้ยาวออกไปอีกหลาย ๆ พรุ่งนี้ จึงน่าจะสะดุดใจ และถ้าใช้ความคิดให้มากสักหน่อยเช่นว่า น่าละอายไหมที่ไปช่วงชิงของของผู้อื่น ยิ่งถ้าผู้อื่นนั้นเป็นคนดีคนบริสุทธิ์ก็ยิ่งน่าละอายใจ เพราะคนดีอย่างที่เรียกว่าใจพระนั้น ย่อมถือว่า "แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร" จึงเป็นผู้ยอมให้แก่ผู้ที่ต้องการแม้จะต้องเสียจนหมดสิ้น ก็ยังดีกว่าจะเป็นทุกข์ใจมาก เพราะเหตุที่จะต้องแก่งแย่ง จะคิดเอาเปรียบนั้นไม่ต้องพูดถึง เพียงคิดให้พอเสมอกันก็ไม่ประสงค์จะได้เสียแล้ว คนดีที่มีใจเช่นนี้ไม่มีประทุษร้ายจิตต่อใครเลยแม้แต่น้อย ใครต้องการจะเอาเปรียบเมื่อใด ก็ได้เปรียบเมื่อนั้น แต่ข้อที่สำคัญหากไปกระทบคนดีมีใจพระนั้น มิใช่จะได้เปรียบอย่างง่ายดายอย่างเดียว ยังได้กรรมที่หนักด้วยคือได้บาปหนักหนา คิดเอาเปรียบคนที่คิดเอาเปรียบด้วยกันยังบาปน้อยกว่าเพราะมีใจเป็นอกุศลเสมอกัน ข้อที่ว่าเป็นบาปหนักหนานั้นคือกดระดับแห่งจิตใจของตนเองลงไปให้ต่ำทราม ไม่จำต้องไปพูดถึงนรกหรือผลอะไรที่คอยจะค้านอยู่ ระดับของคนแม้เพียงคนสามัญย่อมมียุติธรรมตามควร ไม่ต้องการเสียเปรียบ ไม่ต้องการเอาเปรียบใคร ไม่รังแกข่มเหงผู้อื่น ไม่ต้องพูดถึงมิตรหรือผู้มีคุณมีอุปการะแก่ตน ซึ่งจะต้องมีความซื่อตรงต่อมิตร มีความกตัญญูต่อผู้มีคุณโดยแท้ คนบาปหนักก็คือคนที่มีระดับแห่งจิตใจต่ำลงไปกว่านี้ พระพุทธเจ้าทรงปรารภคนที่มีระดับจิตใจต่าง ๆ กันนี้ จึงตรัสว่า "ความดีอันคนดีทำง่าย แต่คนชั่วทำยาก ส่วนความชั่วอันคนชั่วทำง่าย แต่คนดีทำยาก"

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ไทยและลังกาได้มีสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนาต่อกันมาตลอดเวลาช้านาน แต่ก่อนปรากฏว่าไทยเรานิยมของลังกา ดังจะเห็นได้เช่น พระแก้วมรกตของเราก็ว่ามาจากลังกา พระพุทธสิหิงค์ก็ว่ามาจากลังกา คือสิ่งที่สำคัญก็จะมีประวัติเขียนไว้ว่าดังนั้น ดูจะคล้ายความนิยมของนอกในปัจจุบัน ซึ่งเปลี่ยนไปเป็นเมืองฝรั่ง และแม้พระเจ้าแผ่นดินไทยจะทรงผนวช ก็โปรดให้นิมนต์พระเถระมาจากลังกา เช่น เมื่อพระมหาธรรมราชาลิไทยกรุงสุโขทัย ทรงผนวช เมื่อ พ.ศ. ๑๙๐๔ มีกล่าวไว้ในตำนานว่า โปรดให้อาราธนาพระมหาสวามีสังฆราชมาแต่ลังกาทวีป เมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ กรุงศรีอยุธยา ทรงผนวช เมื่อ พ.ศ. ๒๐๐๘ ก็โปรดให้นิมนต์คณะสงฆ์เข้ามาจากลังกาทวีป เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงผนวช พระสงฆ์ทั้งสองนิกายในปัจจุบัน ก็มีสายสมณ-วงศ์มาจากลังกาอยู่แล้วเหมือนกัน โดยเฉพาะคณะธรรมยุตซึ่งสืบสมณ-วงศ์มาจากพระสงฆ์นิกายเดิมก่อน แล้วซ้ำสายพระสงฆ์รามัญนิกายสีมา-กัลยาณี ซึ่งต้นเดิมก็ไปบวชที่แม่น้ำกัลยาณีจากพระสงฆ์สายมหาวิหารในลังกา แม้ชาวลังกาก็คงนิยมของไทยเหมือนกัน พระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาจึงมีมากทั่วไป ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ไทยเราส่งสมณทูตไปลังกาหลายครั้ง ในรัชกาลที่ ๒ โปรดให้ส่งสมณทูตไปครั้งหนึ่ง ในรัชกาลที่ ๓ โปรดให้ส่งไป ๒ ครั้ง ในรัชกาลที่ ๔ โปรดให้ส่งไปครั้งหนึ่ง สมณทูตผู้ออกไปได้ยืมหนังสือพระไตรปิฎกและคัมภีร์ที่เนื่อง

ด้วยพระไตรปิฎก เข้ามาคัดลอกด้วย ในรัชกาลต่อมา ได้มีพระไทยออกไปลังกาเป็นครั้งคราว เฉพาะในครั้งนี้ รัฐบาลไทยได้นิมนต์พระมหานายกะของลังกา มาเยือนพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทย ในฐานะเป็นอาคันตุกะของสมเด็จพระสังฆราช พระมหานายกะพร้อมด้วยพระอนุจร ๓ รูป ไวยาวัจกร ๓ คน ได้เดินทางเข้ามาเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๐๙ และได้กลับเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๐๙ พระ-มหานายกะองค์นี้เป็นหัวหน้าแห่งพระสงฆ์สยามวงศ์ มีสมณศักดิ์เต็มว่า "พระมหาเถระ อมุนุกัมมะ ราชคุรุ ศรีวิปัสสี" ในลังกาไม่มีการสถาปนาพระสังฆราชเป็นที่รวม แต่มีการแต่งตั้งพระมหานายกะเป็นหัวหน้าของนิกายทั้ง ๓ นิกายละ ๑ องค์ จึงมีพระมหานายกะ ๓ องค์ พระมหานายกะของสยามวงศ์เป็นผู้ใหญ่กว่า จึงได้รับยกย่องเป็นอันดับหนึ่ง ต่อมารัฐบาลลังกาได้ติดต่อมาทางรัฐบาลไทย ทูลอาราธนาสมเด็จ-พระสังฆราชแห่งคณะสงฆ์ไทยเสด็จไปเยือนลังกา ซึ่งได้กำหนดเสด็จจากกรุงเทพ ฯ ในวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ พร้อมด้วยพระอนุจรอีก ๔ รูป และอธิบดีกรมการศาสนา กับไวยาวัจกร ๑ คน เสด็จ-กลับถึงกรุงเทพ ฯ ในวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ อุปทูตผู้รักษาการแทนเอกอัครราชทูตลังกาแถลงว่า ประชาชนแห่งประเทศทั้งสองกำลังฟื้นฟูสัมพันธไมตรีทางศาสนาต่อกันและกันภายหลังที่ได้มีมาหลายศต-วรรษ

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธศาสนา ได้แผ่ออกจากชมพูทวีป (อินเดียปัจจุบัน) ไปตั้งอยู่ในเกาะลังกา ภายหลังสังคายนาครั้งที่ ๓ ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์ให้ทำขึ้นที่เมืองปาฏลีบุตร เมื่อพุทธศักราช ๒๓๖ เมื่อเสร็จสังคยนาครั้งนั้นแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชกับพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระประธานสงฆ์ ได้ส่งพระสงฆ์ไปประกาศพระศาสนาในนานาประเทศ ได้ทรงส่งพระสงฆ์มีพระมหินทเถระ ผู้เป็นพระราชโอรสเป็นหัวหน้าไปประกาศพระศาสนาในลังกาทวีป ส่งพระสงฆ์มีพระโสณะและพระอุตตระเป็นหัวหน้า ไปประกาศพระศาสนาในสุวรรณภูมิ (ว่าแหลมอินโดจีน หรือ บางท่านเรียกแหลมทอง ซึ่งเห็นพ้องกันมากว่ามีศูนย์กลางอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หรือบริเวณนครปฐมในสมัยโบราณ) สำหรับที่สุวรรณภูมิ หรือ ที่นครปฐม ได้มีโบราณวัตถุที่ได้พบเป็นหลักฐานว่า เป็นดินแดนพระพุทธศาสนามาช้านาน แต่ไม่มีหลักฐานทางคัมภีร์พระไตรปิฎก ส่วนที่ลังกาได้มีประวัติพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยพระมหินทเถระออกมา และได้มีคัมภีร์พระไตรปิฎกกับอรรถกถาฎีกาทั้งหลาย เพราะในสมัยสังคายนาครั้งที่ ๕ พระสงฆ์ได้ปรารภถึงความทรงจำของคนเสื่อมลง จึงจารึกพระไตรปิฎกทั้งหมดลงเป็นตัวอักษร เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ (แต่เรื่อง พ.ศ. นี้ยังเถียงกันอยู่ อาจจะช้ากว่านั้น) ไทยเราและประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหลาย ก็ได้คัมภีร์พระไตรปิฎกจากลังกาเพียงแห่งเดียว เพราะที่ชมพู

ทวีปเองก่อนแต่นั้นไม่ได้จารึกเป็นตัวอักษร (บางท่านว่าจะได้มีจารึกบ้างแต่ไม่ทั้งหมด แต่ก็ไม่มีหลักฐานว่าได้พบที่ไหน นอกจากในศิลาจารึกบางคาถาเช่นคาถา เย ธมฺมา หรือ พระสงฆ์ครั้งนั้นจะได้นำไปรวมไว้ในคราวจารึกทั้งหมดนั้นก็ได้) ทั้งไทยเรายังได้รับสายอุปสมบทจากพระสงฆ์ลังกาสายพระมหินทเถระหรือมหาวิหาร ตามที่ปรากฏในตำนานต่าง ๆ จากสมัยสุโขทัยมาหลายครั้ง ส่วนลังกาแม้จะไม่ได้รับพระคัมภีร์ไปจากไทย แต่ก็ยังได้รับสายอุปสมบทจากไทยไปตั้งหลักฐานอยู่จนทุกวันนี้ เพราะเมื่อลังกาสิ้นสมณวงศ์ เหตุด้วยเสียเมืองแก่พวกมิจฉาทิฏฐิ พระเจ้ากิตติสิริราชสีหะ กรุงลังกาส่งทูตมาทูลขอพระสงฆ์ไทยไปบรรพชาอุปสมบทชาวสีหล พระเจ้าบรมโกษฐ์กรุงศรีอยุธยา ทรงส่งพระสงฆ์ไทยมีพระอุบาลีและพระอริยมุนี เป็นหัวหน้าออกไปตั้งสมณวงศ์ในลังกาเมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๖ สมณวงศ์ในลังกาจึงได้กลับมีขึ้น พระสงฆ์ลังกาผู้บวชสืบมาจากท่านพระอุบาลีเรียกว่า นิกายสยามวงศ์หรืออุบาลีวงศ์ ในบัดนี้ ในลังกาได้มีพระสงฆ์ ๓ นิกาย คือสยามวงศ์ ซึ่งมีจำนวนมาก และ อมรปุรนิกาย ซึ่งมีจำนวนน้อยลงมา กับรามัญนิกายซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด สองนิกายหลังมีในต่อมาภายหลัง ซึ่งไปบวชมาจากพม่ามอญ ไทย และลังกาต่างได้ติดต่ออาศัยกันทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่โบราณกาลมาจนบัดนี้.

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐ เป็นวันที่สว่างไสวอีกวันหนึ่งทั้งทางกายและทางใจ เพราะเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ทำพิธี

มาฆบูชาในวัดทั้งปวงทั่วพระราชอาณาจักร วันนี้จึงเป็นที่รวมจิตใจของ-คนทั้งปวง ให้ระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญครั้งหนึ่งในสมัยพุทธกาล คือ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระโอวาทครั้งสำคัญในมหาสันนิบาต ประกอบด้วยพระภิกษุเป็นพระอรหันต์ล้วนจำนวน ๑๒๕๐ องค์ ทรงวางหลักพระพุทธศาสนาสำหรับที่พระสงฆ์สาวก จักได้นำไปประกาศสั่งสอนสืบไป แม้กาลเวลาจะล่วงมามากกว่าสองเท่าขึ้นไปแล้ว แต่ความนับถือของคนที่มีในองค์พระพุทธเจ้า ก็ยังคงสถิตอยู่อย่างมั่นคงและยิ่งแผ่ขยายออกไป อาจกล่าวได้โดยไม่ผิดว่า คนส่วนใหญ่มีจิตใจที่รู้สึกเหมือนอย่างพระองค์ยังเสด็จสถิตอยู่ มีความรู้สึกซาบซึ้งเหมือนดังได้เห็นพระ-พุทธองค์เสด็จมาโปรดทุกคราวที่ได้มีความรู้ซาบซึ้งในพระธรรมคำสั่งสอนที่ได้ฟังได้ปฏิบัติ ใครที่ว่าพระพุทธเจ้าเสด็จนิพพานสูญไปนานแล้วไม่มีอะไรสำหรับเป็นหลักยึดเหนี่ยวใจ จึงเป็นการว่าไม่ถูก เพราะยังไม่ได้เข้าถึงพระพุทธศาสนาแม้แต่น้อย หากได้เห็นธรรมแม้แต่นิดหนึ่งแล้ว จะรู้สึกได้ด้วยตนเองว่า พระองค์มิได้นิพพานสูญไปเลยยังเสด็จมาให้เห็นทุกคราวที่เห็นธรรม และจะเข้าใจในความเห็นนั้นโดยถูก ความเชื่อของคนแต่โบราณที่เขียนไว้เป็นตำนานเก่านั้น มักคล้ายคลึงกันในประเทศทั้งหลายภายนอกชมพูทวีป ในข้อที่ว่าพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดถึงประเทศถิ่นนั้น ๆ ในประเทศไทยสยามนี้ก็ว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาโปรดในที่หลายแห่ง พระพุทธบาทที่สระบุรีก็เคยเชื่อกันมาว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาทรงกดรอยพระบาทไว้เอง พระแท่นศิลาอาสน์ที่อุตตรดิตถ์ก็เคยเชื่อกันว่า พระองค์ได้เคยเสด็จมาประทับนั่ง ทั้ง

ได้เคยทรงคล้องบาตรไว้ที่กิ่งต้นพุทราในบริเวณนั้น ต้นพุทรานั้นได้อยู่มาจนถึงเมื่อเร็ว ๆ นี้ ในลังกาเอง ก็ได้มีความเชื่อกันว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จไปโปรดที่เกาะนั้นถึงสามครั้ง ดังที่เขียนไว้ในหนังสือมหาวงศ์เป็นต้นว่า เสด็จเยี่ยมลังกาในเดือนที่ ๕ ภายหลังที่ได้ตรัสรู้ และในปีที่ ๕ กับปีที่ ๘ จากปีที่ได้ตรัสรู้โดยลำดับ ได้กล่าวถึงสถานที่ได้เสด็จเยี่ยมไว้กว่าสิบแห่ง เป็นที่เชื่อถือกันอย่างมั่นคงโดยมากจนถึงปัจจุบัน ส่วนในเมืองไทยสมัยปัจจุบัน ไม่ได้เชื่อกันเหมือนอย่างเมื่อเก่าก่อน แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเสียหาย เพราะเป็นเรื่องของตำนานเก่า ๆ ซึ่งย่อมมีเรื่องคล้ายนิยายปรัมปราคล้าย ๆ กัน ถ้าเพ่งพินิจให้ดีจะจับประเด็นสำคัญ ซึ่งเป็นเนื้อในของเรื่องเหล่านั้นได้ไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะเรื่องพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมา ย่อมมีความหมายลึกซึ้ง แสดงถึงความแผ่เข้ามาของพระพุทธศาสนา และแสดงถึงจิตใจหมู่ชนผู้รับพระพุทธศาสนาว่าได้มีความเหมาะที่จะรับอยู่ก่อนนานแล้ว พอถึงโอกาสก็รับได้ทันที

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

เมื่อสมเด็จพระสังฆราชเสด็จเยี่ยมประเทศศรีลังกาครั้งนี้ ได้เสด็จไปยังอนุราธปุระ ซึ่งเป็นราชธานีเก่าแก่จุดแรกที่พระสงฆ์และและประชาชนจัดรับเสด็จในเมืองนั้นคือ ที่พระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งพระสังฆมิตตาเถรี พระราชธิดาพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงนำมาปลูกไว้ตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. ๓๐๐ ปีเศษ หรือในพุทธศตวรรษที่ ๔ เป็นต้นไม้ที่นับว่ามีอายุยืนนานที่สุด ทางลังกาได้มีความนับถือพระศรีมหาโพธิ์นี้

มาก ตั้งแต่ต้นมา ดังที่มีเล่าไว้ในพงศาวดารลังกา หรือในตำนานสังคายนาครั้งที่ ๓ ต่อที่ ๔ ในบัดนี้ก็เป็นที่นับถือมากเช่นเดียวกัน ได้มีประโคมพระศรีมหาโพธิ์นี้ทุกเวลาหกโมงเช้าและหกโมงเย็นทุกวัน เมื่อเสร็จพิธีต้อนรับที่บริเวณหน้าวัดนั้นและที่วิหารแล้ว ท่านเจ้าอาวาสวัดนั้นได้นำเสด็จไปที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงวางดอกไม้ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ทรงนำสวดมนต์ จบแล้ว ทรงนำเดินปทักษิณพระศรีมหาโพธิ์นี้มีฐานที่ก่ออิฐโดยรอบเป็นสองชั้น ถมดินเต็ม ชั้นล่างเป็นทักษิณ (คือที่สำหรับเดินปทักษิณ) ไม่กว้างนัก ชั้นบนมีลานสำหรับขึ้นไปบูชาได้ไม่มากคนนัก พระศรีมหาโพธิ์ต้นเดิมเวลานี้มี ๒ กิ่งที่โผล่ขึ้นจากลานชั้นบนนั้น สังเกตเห็นได้จากเปลือกและลักษณะของกิ่งเป็นต้นว่า เป็นต้นไม้เก่าแก่ ที่โคนกิ่งทั้งสองมีการตบแต่งต้อนรับด้วยการพันผ้า มีสร้อยเส้นโต ๆ คาดมากเส้นต้องมีไม้ค้ำโคนทั้งสองกิ่ง ดูคล้าย ๆ ผู้เฒ่าที่ต้องใช้ไม้เท้าค้ำยัน และมีอีกต้นหนึ่งอยู่ใกล้ ๆ กันว่าเป็นหน่อของต้นเดิมที่เกิดขึ้นภายหลัง เวลานี้ทางลังกาได้เตรียมบูรณะฐานพระศรีมหาโพธิ์ ลูกแก้วของกำแพงแก้วบนฐานทักษิณเตรียมหล่อด้วยทองเหลือง ส่งมาสืบราคาในการที่จะชุบทองในประเทศไทย ด้วยประสงค์ให้คงทนไม่ลอกตลอดเวลานานนับร้อยปี รวมลูกแก้วทั้งหมดว่าหลายร้อยอัน (ว่าตกสี่ร้อยอัน) ในเมืองไทยได้พันธุ์โพธิ์ลังกามาปลูกที่วัดหลายวัด ได้ทราบว่าที่ลังกา นับถือต้นโพธิ์มากกว่าพระเจดีย์ ต่างจากในเมืองไทย แต่อันที่จริง ก็คือ นับถือเคารพในพระพุทธเจ้า ต้นโพธิ์นั้นมีชื่อเฉพาะว่า "อัสสัตถะ" หรือพิพัลทรี

(Pipal tree) แต่เพราะพระพุทธเจ้าทรงได้พระโพธิญาณ (ความตรัสรู้) ณ ภายใต้ต้นไม้นี้ จึงเรียกชื่อต้นไม้นี้ว่าต้นโพธิ์ และนับถือต้นเดิมที่พุทธคยาอินเดียเป็นที่หนึ่ง นับถือต้นที่พระสังฆมิตตาเถรี นำไปปลูกที่เมืองอนุราธปุระนั้นเป็นที่สอง นับถือต้นที่ได้กิ่งหรือพันธุ์ไปจากต้นทั้งสองนั้น หรือแม้ต้นไม้ชนิดเดียวกันนี้ ดังที่นิยมปลูกไว้ในวัดทั้งหลายโดยมาก บัดนี้คำว่าโพธิ์ เป็นชื่อของต้นไม้ประเภทนี้น่าจะคำนึงถึงต้นโพธิ์อีกอย่างหนึ่ง คือ "โพธิ" ในศรัทธาของคน อันเรียกว่า "ตถาคตโพธิสัทธา" แปลว่า "ความเชื่อในความตรัสรู้ของพระตถาคต" หมายถึงความเชื่อฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า การที่ยังทำอะไรกันผิดจากพระธรรมของพระพุทธเจ้า แม้ในขั้นสามัญ ก็เพราะขาดการปลูกหรือการนับถือต้นโพธิ์นี้เอง ฉะนั้น หากได้ฟื้นฟูการปลูกการนับถือต้นโพธิ์ในศรัทธาในจิตใจนี้กันขึ้น ก็จะให้เกิดความสุขความเจริญได้มากกว่านี้อีกมากนัก

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

คนเรานั้นนอกจากจะมีปัญญาแล้ว ยังต้องมีความคิดอีกด้วย จึงจะเอาตัวรอดได้จากอันตรายต่าง ๆ ในโลก วิสัยของบัณฑิตคือคนที่ฉลาดนั้น ย่อมไม่ยอมแพ้หรืออับจนต่อเหตุการณ์ทั้งหลายที่รัดรึงเข้ามา ย่อมใช้ความคิดคลี่คลายเอาตัวรอดปลอดภัยให้จงได้ และเป็นธรรมดาอยู่เองที่คนฉลาดกว่า ย่อมจะเอาชนะคนที่ฉลาดน้อยกว่าได้ ความฉลาดนั้นย่อมเกิดจากการใช้ความคิดประกอบด้วยปัญญานี่เอง คนที่คิด

ฉลาดอย่างต่ำ ๆ ย่อมจะคิดเอาเปรียบคนอื่น คิดข่มเหงคะเนงร้ายต่อคนอื่น แต่คนที่มีความคิดอย่างถูกต้อง อันเป็นความฉลาดที่แท้ ย่อมจะไม่เอาเปรียบหรือคิดข่มเหงเบียดเบียนใคร แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ยอมให้ใครข่มเหงได้สำเร็จ คือว่าไม่คิดเบียดเบียนใครด้วย ไม่ยอมให้ใครเบียดเบียนได้ด้วย จึงเป็นคนที่เรียกว่าฉลาดเต็มที่ ส่วนคนที่ยอมให้เขาข่มเหงเบียดเบียนนั้นน่าจะเรียกว่าฉลาดครึ่งเดียวหรืออาจไม่ฉลาดก็ได้ มีเรื่องเล่าในชาดกหนึ่งว่า ครั้งหนึ่ง นายพรานนกได้จับนกกระจาบเป็นอันมากไปขาย เมื่อจับนกกระจาบได้แล้วก็นำไปขังกรงเลี้ยงไว้สำหรับให้คนมาซื้อไปปรุงเป็นอาหาร แต่มีนกกระจาบตัวหนึ่งเป็นนกฉลาดมีความคิดว่า ถ้าเราไม่กินอาหารก็จะผ่ายผอม คนก็จะไม่ซื้อ ก็จะรอดชีวิตได้ด้วยวิธีนี้ จึงไม่กินอาหาร ก็ผ่ายผอมลงจนเหลือแต่หนังหุ้มกระดูก คนมาเห็นก็ไม่ซื้อ นกตัวอื่นหมดไปแล้วเหลือนกที่ผอมโซอยู่เพียงตัวเดียว นายพรานได้จับออกมาจากกรง ให้จับบนฝ่ามือยื่นออกไปมองตรวจดูในที่แจ้งว่านกเป็นอะไร ขณะนั้นนกผอมนั้นสังเกตเห็นว่าพรานเผลอไม่ระวัง จึงรวมกำลังกางปีกบินหนีขึ้นไปโดยเร็ว ฝูงนกกระจาบในป่าพวกเดียวกันเห็นเข้าก็ทักถามว่า หายไปไหนมาเป็นเวลาหลายวัน นกนั้นก็เล่าให้ฟังว่าถูกจับไป พวกเพื่อนนกถามว่าพ้นมาได้อย่างไร ก็เล่าให้ฟังว่าคิดหาอุบายพ้นมาได้ด้วยวิธีไม่รับอาหาร แล้วก็กล่าวเป็นโศลกสอนใจว่า 'ผู้ที่ไม่คิดย่อมไม่ได้ผลวิเศษ จงดูผลของความคิด ข้าพเจ้ารอดพ้นได้จากการถูกฆ่าถูกขังมาแล้ว (ด้วยความคิด)' ฉะนั้น เรื่องการใช้ความคิด จึงเป็นคุณสมบัติของคนฉลาดทุก

คน เพราะจะทำให้เกิดความเฉลียว ให้เกิดความเห็นช่องทางที่จะดำเนิน แต่อุปสรรคอย่างหนึ่งก็คือ ความเชื่อมั่นในตนเองเกินไป ไม่ยอมคิด หรือไม่ยอมฟังความคิดของใคร เมื่อเกิดความเห็นของตนขึ้นมาอย่างไร ก็มักจะยืนยันไปอย่างนั้น อาการเช่นนี้เรียกว่า เป็นกิเลสของนักปราชญ์อย่างหนึ่ง จึงได้เกิดมีภาษิตขึ้นว่า 'สี่ตีนยังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง' อันที่จริงภาษิตนี้ดูเหมือนกล่าวไว้ เพื่อจะปลอบใจคนที่ทำอะไรผิดพลาด แต่ก็บอกเหตุเป็นการพ้องนักปราชญ์ไว้ด้วยว่านักประชญ์ยังมีเวลาที่โง่ได้ เพราะจะมีความรู้เลิศล้นสักเท่าไร หากขาดการใช้ความคิดเมื่อใด ก็อาจเป็น 'ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด' เมื่อนั้น คำที่ว่า '**รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี**' จึงยังเป็นคำที่ใช้ได้ดีสำหรับผู้ที่มีความคิดทุกคน

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญของเด็กทุกคน จึงเป็นภาระของผู้ปกครองตลอดถึงรัฐบาล จะต้องจัดให้การศึกษาแก่เด็ก เวลานี้ ความรู้สึกตื่นตัวในการศึกษาได้มีอยู่โดยทั่วไปยิ่งกว่าสมัยก่อนแล้ว เด็กโดยมากเกิดความใคร่ในการศึกษาขึ้นด้วยตนเอง จนถึงอยากเรียนเกินกำลังสมองเกินกำลังอุปถัมภ์ไปก็มีไม่น้อย แต่การศึกษาที่จัดให้กันนั้น เป็นไปในด้านการเรียนความรู้ต่าง ๆ สำหรับที่จะให้เกิดความฉลาดและความสามารถประกอบอาชีพสืบต่อไปภายหน้า และมีการให้การศึกษาอีกทางหนึ่งเกี่ยวแก่ความประพฤติชอบ ที่เรียกว่าศีลธรรม หรือจริยศึกษา วิธี

จัดในการให้จริยศึกษาก็มีหลักสูตรการสอนในโรงเรียนอยู่บ้าง บางครั้งก็มีแข็งแรงด้วยท่านผู้จัดเห็นว่าสำคัญ จึงจัดหนังสือให้เรียนกันเป็นเรื่องเป็นราวบางครั้งก็ดูเนือย ๆ ด้วยท่านผู้จัดเห็นว่า เรื่องจริยธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนกันเหมือนอย่างโดยอัตโนมัติอยู่ทุกขณะแล้ว ไม่ใช่จะต้องเรียนกันเป็นหลักสูตรในห้องเรียนเท่านั้น แต่ทุก ๆ ฝ่ายต่างก็เห็นความสำคัญของจริยธรรม ดังที่ได้มีการฟื้นฟูกันในทางต่าง ๆ ผู้ที่เป็นหัวคิดหัวแรงในการฟื้นฟูนี้ มักจะเป็นองค์การทางศาสนา ซึ่งนับว่าเป็นองค์การจริยธรรมโดยตรง นักศึกษาก็จับกลุ่มฟื้นฟูจริยธรรมตลอดถึงขนบประเพณี นักเรียนก็สนใจเข้าเรียนกันในวันอาทิตย์ ดังที่เรียกว่า โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นต้น ผู้ปกครองก็ให้การสนับสนุนแสดงว่าความสนใจในจริยธรรมหรือเรียกตรง ๆ ว่า ในพระพุทธศาสนา ซึ่งดูเซาไปในบางครั้ง ได้กลับสดชื่นขึ้น หากดูอย่างผิวเผิน ถ้าได้เห็นพระพุทธศาสนาในคนแก่ ๆ โดยมากก็รู้สึกเหมือนอย่างว่าพระศาสนาแก่ไปเสียแล้ว แต่เมื่อได้เห็นในเด็ก ก็ดูเหมือนอย่างว่าพระพุทธศาสนาสดชื่นกระชุ่มกระชวยขึ้น อันที่จริงพระพุทธศาสนาไม่เป็นเด็กไม่เป็นคนแก่ แต่เป็นสัจจะที่เหมาะแก่คนทั้งปวงอยู่ทุกกาลสมัย ในบางครั้งคนเผลอลืมไปก็ปล่อยไว้แก่คนแก่ ๆ ซึ่งได้เห็นโลกมามากแล้ว ครั้นมองเห็นความเสื่อมโทรมวุ่นวายต่าง ๆ เนื่องด้วยเด็กบ้างผู้ใหญ่บ้างประพฤติไม่ดี ผู้ใหญ่ก็โทษเด็ก ฝ่ายเด็กก็โทษผู้ใหญ่กันพอสมควรแล้วก็กลับคิดถึงพระพุทธศาสนา ช่วยกันฟื้นฟูขึ้นมา ซึ่งความจริงนั้น หาได้ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไม่ เพราะของท่านดีอยู่แล้ว ฟื้นฟูตนเองต่าง

หากให้มีความดีตามที่ควรจะมี ในการฟื้นฟูจะให้ดีกันนี้ น่าจะคำนึงถึงระบอบอันหนึ่งแห่งการศึกษาของพระพุทธเจ้า คือระบอบมีครูประจำ ได้แก่อยู่และเติบโตขึ้นในครอบครัวที่มีหัวหน้าครอบครัวเช่นมารดาบิดาแนะนำอบรม และได้อยู่ในสำนักอาจารย์ระบอบการศึกษาเช่นนี้เป็นสิ่งจำเป็น ไม่ใช่เฉพาะคนเท่านั้น แม้สัตว์ดิรัจฉานก็จำต้องมี ไม่เช่นนั้นก็เอาตัวไม่รอด ดังเช่นที่ท่านเล่าถึงไก่ไว้ว่า สำนักเรียนแห่งหนึ่ง พวกศิษย์เลี้ยงไก่ตัวหนึ่งไว้สำหรับขันบอกเวลา ครั้นไก่นั้นตาย จึงไปหาไก่จากป่าช้ามาเลี้ยงไว้อีก แต่ไก่ตัวหลังนี้ขันไม่เป็นเวลาเพราะโตขึ้นมาในป่าช้า ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่หรือครูไก่พวกเด็กเลยพากันจับบิดคอเสีย ท่านอาจารย์สำนักนั้นจึงกล่าวเป็นคำสอนใจไว้ว่า "ผู้ที่มิได้โตขึ้นในสำนักมารดาบิดา มิได้อยู่ในสำนักอาจารย์ก็เหมือนไก่นี้ซึ่งไม่รู้จักกาลมิใช่กาล"

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ในวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๐ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประชาชนโดยเฉพาะอำเภอเพ็ญจังหวัดอุดร ฯ เพราะเมื่อคราวเสด็จ ฯ เยี่ยมประชาชนในเขตที่ถูกน้ำท่วมคราวที่แล้วได้เสด็จ ฯ เยี่ยมในเขตต่าง ๆ จะถึงอำเภอเพ็ญก็พอดีจะพลบค่ำ จึงไม่มีเวลาที่จะเสด็จ ฯ เยี่ยมในครั้งนั้นประชาชนชาวอำเภอเพ็ญก็พากันพลาดหวังที่จะได้เฝ้า ฯ จึงได้มีพระมหากรุณาเสด็จ ฯ เยี่ยมในครั้งนี้ และในโอกาสนี้ ได้เสด็จ ฯ จังหวัดหนองคาย พระราชทาน 'พระพุทธนวราชบพิตร' สำหรับจังหวัดหนองคายรุ่งขึ้นวันที่ ๒๔ ได้พระราชทาน

'พระพุทธนวราชบพิตร' สำหรับจังหวัดอุดร ฯ พระพุทธนวราชบพิตร เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๒๓ ซ.ม. สูง ๔๐ ซ.ม. พระ-บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้สร้างขึ้น เพื่อประดิษฐานไว้ ณ จังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัด ทั่วพระราชอาณาเขต เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ ข้าราชการกองหัตถศิลป กรมศิลปากร เข้ามาปั้นหุ่นพระพุทธปฏิมานี้ใน พระราชฐาน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน และได้ทรงตรวจพระพุทธลักษณะของพระปฏิมานั้น จนเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายช่างเททองหล่อพระพุทธรูปนั้นขึ้น เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้โปรดเกล้า ฯ ให้ขนานพระนามพระพุทธรูปนั้นว่า 'พระพุทธนวราชบพิตร' ที่ฐานบัวหงายของพระพุทธนวราชบพิตรนั้น ได้ทรงบรรจุพระพุทธรูปพิมพ์ไว้หนึ่งองค์ พระพุทธรูปพิมพ์นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสร้างขึ้นด้วยพระหัตถ์ ประกอบด้วยผงศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ทั้งในพระองค์และจากจังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัด พระพุทธนวราชบพิตร นอกจากจะเป็นนิมิตหมายแห่งคุณพระรัตนตรัย อันเป็นที่เคารพบูชาสูงสุดแห่งพุทธ-ศาสนิกชนทั่วไปแล้ว ยังเป็นนิมิตหมายแห่งความผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างองค์พระมหากษัตราธิราชกับบรรดาพสกนิกรของพระ-องค์ในทุกจังหวัด ทั่วพระราชอาณาจักร และพระพิมพ์ซึ่งได้บรรจุไว้ที่ฐานบัวหงายนั้น ก็ประกอบด้วยวัตถุศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อันศาสนิกชนทั่วพระราชอาณาจักรได้ปฏิบัติบูชาสืบเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน พระ-

พุทธนวราชบพิตร จึงเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญยิ่งองค์หนึ่งในรัชกาลปัจจุบัน และพระนามนี้โดยตรงย่อมหมายถึงพระพุทธะ ผู้เป็นบพิตร คือเป็นเจ้า ซึ่งเราเรียกรวมกันว่า พระพุทธเจ้าผู้เป็นราชะ คือเป็นพระธรรมราชาหรือเป็นราชะแห่งธรรม ซึ่งประกอบด้วยนวคุณหรือนวหรคุณ คือ พระคุณ ๙ ประการ ดังที่เราสวดกันว่า อิติปิโส ภควา เป็นต้น ทั้งเป็นนิมิตหมายแห่งพระมหากษัตริยาธิราชทั้ง ๙ รัชกาล หรือโดยเฉพาะรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปอันสำคัญยิ่งนี้ขึ้น

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธนวราชบพิตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบรรจุพระพุทธรูปพิมพ์ไว้หนึ่งองค์ ที่ฐานบัวหงาย พระพิมพ์ทรงนี้สร้างขึ้นด้วยพระหัตถ์ ผสมด้วยผงส่วนในพระองค์ และส่วนที่มาจากจังหวัดต่าง ๆ ทั่วพระราชอาณาจักร ผงส่วนในพระองค์นั้น คือ ๑. ดอกไม้แห้งจากมาลัยที่ประชาชนได้ทูลเกล้าฯ ถวายในการเสด็จพระราชดำเนินเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธปฏิมากรแก้วมรกต และได้ทรงแขวนไว้ที่องค์พระพุทธปฏิมากรตลอดเทศกาล จนถึงคราวที่จะเปลี่ยนเครื่องทรงใหม่ ดอกไม้แห้งนี้ได้โปรดเกล้า ฯ ให้รวบรวมไว้ ๒. เส้นพระเจ้าซึ่งเจ้าพนักงานได้รวบรวมไว้หลังจากทรงพระเครื่องใหญ่ทุกครั้ง ๓. ดอกไม้แห้งจากมาลัยที่แขวนพระมหาเศวตฉัตรและด้ามพระขรรค์ชัยศรีในพระราชพิธีฉัตรมงคล ๔. สีซึ่งขูดจากผ้าใบที่ทรงเขียนภาพฝีพระหัตถ์ ๕. ชันและสีซึ่งทรงขูดจากเรือใบพระที่นั่งขณะที่ทรงตกแต่งเรือใบพระ

ที่นั่ง ส่วนผงที่มาจากจังหวัดต่าง ๆ กระทรวงมหาดไทยได้นำขึ้นทูนเกล้า ฯ ถวาย เป็นวัตถุที่ได้มาจากปูชนียสถานหรือพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนเคารพบูชาในแต่ละจังหวัด อันได้แก่ดินหรือตะไคร่น้ำแห้งจากปูชนียสถาน เปลวทองคำปิดพระพุทธรูป ผงธูปหน้าที่บูชาและน้ำจากบ่อน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งได้เคยนำมาใช้เป็นน้ำสรงมุรธาภิเษกในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ฉะนั้นพระพิมพ์นี้ จึงประกอบด้วยวัตถุจากองค์มหากษัตริย์ออกไปถึงวัตถุและสถาน ซึ่งเป็นที่นับถือกราบไหว้บูชาแห่งพระพุทธศาสนา และแห่งชาติทุกแห่งในประเทศไทย ประมวลเข้าเป็นพระพิมพ์ซึ่งทรงสร้างขึ้นเป็นองค์ด้วยพระหัตถ์ จึงนับว่าเป็นยอดพระพิมพ์ ไม่มีผู้ใดจะสร้างได้เว้นไว้แต่องค์พระมหากษัตริย์เท่านั้น เพราะผงจากวัตถุต่าง ๆ เหล่านั้นยากที่ผู้อื่นจะรวบรวมมาได้ครบถ้วนดังนี้ และแม้จะพยายามรวบรวมมาจนได้ ก็มิได้พิมพ์ขึ้นด้วยพระราชหัตถ์ ข้อหลังนี้ไม่มีใครอื่นจะทำได้เลย พระพิมพ์ฝีพระราชหัตถ์นี้ทรงไว้ซึ่งความขลังความศักดิ์สิทธิ์อย่างยอดเยี่ยม เพราะประกอบขึ้นด้วยวัตถุซึ่งเป็นที่นับถือบูชาของประชาชนทั่วประเทศ และสำเร็จขึ้นด้วยองค์พระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะ เป็นที่รวมใจของประชาชนทั้งชาติเช่นเดียวกัน จึงเป็นสิ่งที่กระชับใจอย่างยิ่งให้เกิดอนุสสติถึงพระรัตนตรัย นำให้ประพฤติดีรวมใจให้เกิดความสามัคคี พร้อมกันทำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย มีพระพุทธปฏิมาของพระพุทธเจ้าผู้เลิศล้ำเป็นเครื่องเตือนใจ และคุ้มครองรักษาอย่างศักดิ์สิทธิ์

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้า ทรงเป็นพระธรรมราชา ประกอบด้วยพระคุณ ๙ ประการ ดังที่ได้โปรดเกล้า ฯ ให้ขนานพระนามพระพุทธปฏิมา ที่ทรงสร้างขึ้นใหม่ว่า '**พระพุทธนวราชบพิตร**' นั้น อาจมีบางท่านสงสัยว่าทำไมจึงไม่ใช้ว่า **นวม** คือ น่าจะ **นวมราช** เพราะมุ่งว่ารัชกาลที่ ๙ แต่ถ้าได้คิดว่าเป็นพระนามพระพุทธเจ้า แม้จะใช้คำทางโลก แต่ก็แปลความหมายในทางธรรม เช่น **ราช** แปลว่า **พระราชาแห่งธรรม** ซึ่งท่านได้ใช้คำนี้มาแต่เก่าก่อน มีในคัมภีร์ **นว** จึงหมายถึงพระคุณเก้าประการ ทั้งหมดจึงเป็นคำแสดงพระพุทธคุณล้วน และมีคำที่บ่งถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงสร้าง โดยนัยแห่งศัพท์ว่า **นวราช** ซึ่งก็เป็นการเพียงพอและเหมาะสม เป็นที่ทราบกันได้โดยทั่วไปตลอดถึงในกาลภายหน้า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระพุทธปฏิมานี้ที่จังหวัดหนองคาย และจังหวัดอุดร ทราบว่า ได้มีพระราชดำรัสแล้วทรงพระสุหร่ายทรงเจิมพระพุทธรูปแล้ว พระราชทานเพื่อประดิษฐานไว้ประจำจังหวัดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้เข้ารับพระราชทานแทนประชาชนทั้งปวง เวลาตั้งแต่ทรงพระสุหร่ายทรงเจิม พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถาซึ่งขึ้นต้นด้วยพระคาถาพิเศษว่า ขตฺติโยเสฏฺโฐ ชเนตสฺมึ เย โคตฺตปฏิสาริโน วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐ เทวมานุเส พระคาถานี้มีประวัติแสดงไว้ในอัมพัฏฐสูตรในพระไตรปิฎกว่า สนังกุมารพรหมได้มาเฝ้าพระพุทธเจ้า กล่าวคาถานี้ พระพุทธองค์ได้ทรงอนุมัติและตรัส

ว่าแม้พระองค์ก็ตรัสอย่างนั้น มีคำแปลว่า "กษัตริย์ประเสริฐสุดในหมู่ชนผู้มีสายโคตร พระพุทธะผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ (เครื่องดำเนินถึงวิชชา) พระองค์นั้นประเสริฐสุดในเทพและมนุษย์" ทุกคนผู้เกิดมาต้องมีมารดาบิดา จึงชื่อว่าเป็นผู้มีสายโคตร คือสืบสายตระกูลด้วยกันทั้งนั้น แม้ผู้ที่เกิดมาไม่รู้ว่าเป็นลูกของใคร ก็ต้องมีมารดาบิดาผู้ให้กำเนิดอยู่นั่นเอง หรือแม้ผู้ที่ไม่นับถือมารดาบิดา ก็หาได้เกิดมาได้เองไม่ ก็ต้องเป็นลูกของคนนั้นหลานคนนี้เป็นต้น คือ ต้องมีโคตรหรือตระกูลเป็นที่เกิดมาของตนทั้งนั้น จึงกล่าวได้ว่าทุกคนมีชาติตระกูลหรือมีโคตร กษัตริย์เป็นผู้มีชาติสูง เพราะเป็นตระกูลของผู้รักษาปกครองประเทศชาติ เป็นที่นับถือสืบต่อกันมาแต่โบราณกาล แม้ในปัจจุบัน ความนับถือของประชาชนในองค์พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ย่อมมีเป็นพิเศษ โดยเฉพาะองค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นองค์พระประมุขของประเทศชาติ เป็นที่รวมจิตใจของประชาชนทั้งชาติ จึงเป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่ชน ส่วนพระพุทธเจ้าผู้ทรงถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะคือบริบูรณ์รู้และความประพฤติปฏิบัติ ย่อมเป็นผู้ประเสริฐสุดทั้งในหมู่มนุษย์และเทพทั้งหมด พรหมวาจานี้ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุมัติแล้ว จึงเป็นวาจาสัตย์ ราจาสิทธิ์โดยแท้.

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

วันสงกรานต์ ที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๑๐ ได้มีพระธรรมเทศนาทางวิทยุกระจายเสียงเป็นพิเศษ เพื่อสงเคราะห์ผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อน เนื่องด้วยทางคณะสงฆ์ได้จัดวันในเทศกาลสงกรานต์เป็น วันสงเคราะห์ผู้ป่วย

ด้วยโรคเรื้อน โดยมหาเถรสมาคมได้มีมติให้ประกาศขอความร่วมมือจากทุกวัดทั่วพระราชอาณาจักร จัดให้มีพระธรรมเทศนาพิเศษขึ้นกัณฑ์หนึ่งในเทศกาลนี้ แล้วรวบรวมจตุปัจจัยบูชาธรรม ส่งไปสงเคราะห์ผู้ป่วยด้วยโรคร้ายนี้ สำหรับผู้มีจิตศรัทธาปรารถนาจะบริจาคร่วมในการกุศลนี้ ก็อาจส่งตรงไปยังมูลนิธิส่งเสริมกิจการพระศาสนาและมนุษยธรรม (ก. ศ. ม.) วัดมกุฏกษัตริยาราม พระนคร เพื่อเจ้าหน้าที่จักได้ดำเนินการตามความประสงค์ต่อไป ในศาสนประวัติ ได้มีกล่าวถึงพระพุทธเจ้าเสด็จไปทรงพยาบาลภิกษุผู้เป็นแผลเปื่อยเน่าไปทั้งกายที่เรียกว่าพระปูติคัตตะ แปลว่า พระผู้มีกายเน่า ท่านถูกทอดทิ้งให้นอนซมอยู่แต่ผู้เดียว พวกศิษย์พากันหมดหวังที่จะรักษาและพากันรังเกียจ เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงหยั่งทราบด้วยพระญาณ ได้เสด็จไปเพื่อจะทรงพยาบาลด้วยพระองค์เอง พวกภิกษุเห็นก็พากันไปช่วย ได้โปรดให้อาบน้ำท่านด้วยน้ำอุ่นเปลี่ยนผ้าเก่าออกซักตากแดดแห้งแล้ว ให้นุ่งห่มด้วยผ้าที่ซักแห้งแล้ว ท่านก็มีจิตใจสบาย พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปประทับยืนเบื้องศีรษะของท่าน ประทานพระโอวาทว่า "ไม่นานหนอ กายนี้จักปราศจากวิญญาณ ถูกทิ้งให้นอนถมทับแผ่นดิน เหมือนท่อนไม้ไม่มีประโยชน์" ท่านฟังธรรมบทนี้ได้บรรลุผลที่สุดแล้วก็ปรินิพพาน มีเล่าบุพกรรมของท่านไว้ว่า เมื่อท่านเป็นพรานนก ได้จับนกมาหักกระดูขากระดูกปีกเป็นอันมาก เพราะกลัวจะบินหนีไป จะฆ่าเสียทั้งหมดทีเดียวก็กลัวว่าจะขายไม่หมดและจะเน่าเสีย จึงส่งผลให้เป็นโรคกายเน่า กระดูกผุแตก แต่ท่านได้ทำความดีมีอุปนิสัยแห่งพระอรหัตด้วย

อีกเรื่องหนึ่ง พระกนิษฐภคินีของพระอนุรุทธะ นามว่าโรหิณี ป่วยเป็นโรคผิวหนัง เนื่องด้วยบุพกรรม คือแรงโกรธและริษยาจนถึงโปรยสิ่งที่เป็นพิษคันลงที่ร่างกายของสตรีผู้ร่วมสามีในอดีตชาติ เมื่อได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าที่ตรัสสอนให้ละโกรธละมานะแล้ว มีจิตใจแช่มชื่นสิ้นกรรม ก็หายจากโรคนั้น ตามเรื่องที่เล่ามานี้ แสดงถึงกรรมที่ทำไว้ว่ามีส่วนสำคัญที่ให้เกิดโรคร้ายเช่นนี้ กรรมอดีตที่ทำไว้แล้วก็เป็นอันทำแล้ว แต่ก็พึงละกรรมชั่วที่ทำไว้ได้ด้วยกุศล ฉะนั้น หน้าที่ของทุกคนก็คือพึงระมัดระวังกรรมปัจจุบัน ซึ่งทุกคนสามารถจะควบคุมได้ การควบคุมกรรมนี้หมายถึงควบคุมจิตใจด้วย เพราะจิตใจเป็นต้นเดิมของกรรม ถ้าจิตใจไม่ดีเช่นประกอบด้วยความโกรธพยาบาท ความริษยาก็เป็นเหตุก่อเจตนาทำกรรมที่ชั่วร้าย ถ้าจิตใจดี เช่น ประกอบด้วยเมตตากรุณา ก็เป็นเหตุก่อเจตนาทำกรรมที่ดี ดังเช่นทำการสงเคราะห์ต่าง ๆ จึงสมควรแผ่เมตตากรุณา ช่วยสงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ตามสามารถ เมื่อจิตใจดีขึ้น ก็พึงเป็นเหตุป้องกันหรือบรรเทาโรคที่เกิดเพราะบุพกรรมได้

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงความเพียรชอบไว้ ๔ ประการ คือ ในทางเสื่อมเสียไม่ดีไม่งาม ให้เพียรระวังมิให้เกิดมีขึ้น และให้เพียรละสิ่งเสียที่เกิดขึ้นแล้ว ส่วนในทางเจริญดีงาม ให้เพียรทำให้มีขึ้นและเพียรรักษาสิ่งดีที่มีอยู่แล้วกับเพิ่มพูนให้มากขึ้น ดูก็เป็นหลักที่เข้าใจได้

ง่าย ไม่ยากเย็นอะไรและนำมาใช้ได้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ดังเช่นความเสื่อมโทรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งไม่ดี มีหลายอย่างหลายประการที่เกิดจากความไม่ระวัง ไม่รักษาสิ่งที่ดีที่มีอยู่แล้ว รับสิ่งที่ไม่ดีใหม่ ๆ เข้ามาโดยง่ายดาย จารีตประเพณีหลายอย่างที่บรรพชนได้รักษามา เช่นที่เกี่ยวแก่ความสังคมกันระหว่างชายหญิง ตั้งแต่รุ่นเด็กขึ้นมาจนถึงรุ่นผู้ใหญ่ เกี่ยวแก่การแต่งกายในกาละเทศะต่าง ๆ เกี่ยวแก่มารยาทต่าง ๆ ซึ่งเป็นของดี อันเป็นที่รับรองว่าสมควรเหมาะสม เพราะเป็นวิธีป้องกันความเสื่อมเสีย กับเป็นเครื่องรักษาส่งเสริมความงดงามต่าง ๆ ไปพร้อมกัน น่าสังเกตว่าชาติที่รักษาจารีตประเพณีไม่ยอมรับแบบใหม่ ๆ มาเปลี่ยนแปลงซึ่งมักจะดูไม่ทันสมัย แต่ก็ไม่ตกไปทางเสื่อมเสียได้ง่าย ส่วนที่เปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยอยู่เรื่อย มักจะเสียง่าย ถ้าจะถามว่าในเรื่องนี้ทางพระพุทธศาสนาสอนอย่างไร ก็อาจตอบได้ว่า ทางพระพุทธศาสนาสอนให้ปฏิบัติตามที่ถูกต้อง ดังที่แสดงถึงอธิปไตย ๓ คือโลกาธิปไตย มีโลกเป็นใหญ่ อัตตาธิปไตย มีตนเป็นใหญ่ ธรรมาธิปไตย มีธรรมเป็นใหญ่ ฝ่ายที่ตื่นสมัยอยู่เรื่อย นับเป็นโลกาธิปไตย ฝ่ายที่ยืนยันตามแบบของตนอยู่เรื่อย นับเป็นอัตตาธิปไตย ฝ่ายที่ถือธรรมคือความถูกต้องเหมาะสมเป็นใหญ่ เป็นธรรมาธิปไตย ทางพระพุทธศาสนานิยมธรรมาธิปไตย ฉะนั้น จึงสุดแต่ความถูกต้องเหมาะสม ถ้าของเดิมดีอยู่แล้ว ก็รักษาของเดิมไว้ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงไป แต่อะไรเป็นความถูกต้องเหมาะสมที่เรียกว่าเป็นธรรม น่าจะมีความเห็นไม่ตรงกัน จะยุติเรื่องนี้ได้อย่างไร ดังเช่นในการสนทนาระหว่างคน

สองคน คนที่หนึ่งบ่นว่าเขาประกอบอาชีพอย่างนั้นอย่างนี้จึงร่ำรวยเร็ว ฝ่ายเราไม่ได้ทำอย่างเขา จึงไม่รวย คนที่สองตอบว่าดีแล้วที่ไม่ทำ ไม่ต้องไปอบาย คนที่หนึ่งไม่เข้าใจ คนที่สองจึงอธิบายว่า เพราะอาชีพเหล่านั้นเป็นทางอบายมุข (ทางเสื่อม) ตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนไว้ ผู้เป็นเจ้าของอาจร่ำรวย แต่ก็ดึงคนเป็นอันมากให้เสื่อมเสีย ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ทั้งชายทั้งหญิง คนที่หนึ่งฟังแล้วก็ดูไม่ค่อยเข้าใจ เรื่องนี้เป็นตัวอย่างว่าความถูกต้องเหมาะสมที่เรียกว่าธรรมนั้นทางพระพุทธศาสนา ได้แสดงไว้ชัดเจนไม่มีปัญหา แต่คนไม่ค่อยเข้าใจหรือไม่สนใจที่จะเข้าใจ เพราะตรงกันข้ามกับตัณหาคือความอยากของคน เห็นว่าที่พูดว่าฟังเทศน์ไม่เข้าใจ เพราะเหตุที่เทศน์เป็นเรื่องตรงกันข้ามกับความอยากของคนดังกล่าว นี้เป็นเหตุใหญ่ เหตุอื่น ๆ เป็นข้อรองทั้งนั้น และเหตุนี้เองเป็นเหตุใหญ่แห่งความเสื่อมโทรมทั้งปวงคือฟังเทศน์ไม่รู้เรื่อง

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานได้ ๒๑๘ ปี พระเจ้าอโศกมหาราชทรงได้ราชสมบัติ ณ กรุงปาตลีบุตร ทรงแผ่พระราชอำนาจทั่วชมพูทวีปแล้ว ทรงได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกในการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ ซึ่งมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระเป็นประธาน เสร็จการทำสังคายนาแล้ว ได้ทรงส่งพระสงฆ์ไปประกาศพระศาสนาในประเทศต่าง ๆ ภายนอกชมพูทวีป ในตำนาน

สังคายนากล่าวว่า ได้ทรงส่งพระมหารักขิตเถระไปประกาศพระศาสนาในโยนกรัฐ พระเถระพร้อมทั้งคณะสงฆ์ได้ไปยังรัฐนั้น แสดงพระสูตรชื่อว่า "กาฬการามะ" ทำให้ชาวโยนกเป็นอันมากได้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และได้มีกุลบุตรชาวโยนกมากด้วยกันบวชในสำนักของพระเถระ พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในประเทศโยนกในครั้งนั้นแล้ว ประเทศโยนกดังกล่าวในตำนานสังคายนาครั้งที่ ๓ นี้ ได้มีผู้สันนิษฐานว่า คือ เหล่าเมืองที่พวกโยนกได้มาเป็นใหญ่อยู่ในแดนประเทศเปอร์เซีย หรือ อิหร่าน ในบัดนี้ ตามหนังสือภูมิศาสตร์ปัจจุบัน ประเทศอิหร่านหรือเปอร์เซีย อยู่ในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง มีเนื้อที่ประมาณ ๑ ล้าน ๖ แสนตะรางกิโลเมตร มีพลเมืองประมาณ ๒๑ ล้าน ๕ แสนคน เมืองหลวงชื่อ เตหะราน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยือนประเทศนี้เป็นทางราชการ ตั้งแต่วันที่ ๒๓ เมษายน ถึง วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๐ จึงกล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพุทธมามกะแห่งประเทศที่มีพระพุทธศาสนาตั้งมั่นในปัจจุบัน ได้เสด็จ ฯ เยือนประเทศที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นถิ่นที่พระพุทธศาสนาแผ่ไปถึง โยนกเป็นคำที่ชาวอินเดียเรียกชนชาติ กรีก ว่าเพี้ยนมาจากคำว่า ยาวนะ หรือโยนะ (หรือ Ionian ต่อมา ใช้เป็นคำเรียกชาวลานนาทางภาคพายัพของไทยด้วย) เพราะชนชาติกรีกได้แผ่มาจนถึงอินเดีย เมื่อก่อนสมัยพระเจ้าอโศก ได้มีพระมหาราชคือ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ แห่งมาซีโดเนียของกรีก ยกทัพมาจนถึงแผ่นดิน

อินเดียเมื่อ พ. ศ. ๒๑๗ เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วพวกแม่ทัพต่างก็ตั้งตนเป็นใหญ่ ถึงสมัยพระเจ้าอโศกทรงครอบครองอินเดียได้ทั้งหมด แต่แถวถิ่นเปอร์เซียหรืออิหร่าน พวกโยนกหรือกรีกก็ยังเป็นใหญ่อยู่ จึงยังเรียกว่ารัฐโยนก (ในมงคลทีปนีข้อว่าด้วยการบำรุงมารดาบิดาก็มีใช้ศัพท์ว่า "ปาสิก" ที่แปลกันว่าเปอร์เซีย) กาฬการามสูตร มาในพระไตรปิฎกเล่ม ๒๑ หน้า ๓๑ กล่าวถึงพระพุทธเจ้าประทับอยู่ในกาฬการาม (อารามที่เศรษฐีชื่อกาฬกะสร้างถวาย) ใกล้เมืองสาเกต ตรัสถึงพระองค์เองมีใจความว่า สิ่งที่ชาวโลกทั้งหมดเห็นกัน ได้ยินกัน ได้ทราบได้รู้กัน พระองค์ได้ทรงรู้ทรงทราบแล้ว ไม่ทรงข้องติดด้วยตัณหามานะ ทรงเป็นผู้คงที่ในสิ่งเหล่านั้นทั้งหมด จึงไม่มีใครอื่นที่จะคงที่ยิ่งหรือประณีตกว่าโดยแท้.

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธศาสนาที่แผ่ออกจากอินเดียสู่นานาประเทศในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชนั้น ที่แผ่ออกไปในเส้นทางใกล้เคียงกันกับอิหร่านก็มีเช่นสายพระมัชฌันติกเถระ ไปยังกัสมิระและคันธาระประเทศ คือ ถิ่นที่เรียกว่าประเทศแคชเมีย และอาฟฆานิสถานในบัดนี้ ปรากฏตามหลักฐานว่า พระพุทธศาสนาได้ตั้งมั่นเป็นหลักฐานหรือเป็นศาสนาสำคัญในอาฟฆานิสถานครั้งหนึ่ง และจากนั้นก็แผ่ไปทางตะวันออกของเปอร์เซียหรืออิหร่าน แต่ก็ได้ถูกสกัดไว้มิให้แผ่ต่อไปทางตะวันตกได้ คณะนักบวชแห่งลัทธิศาสนาโซโรอัสเตอร์ซึ่งมีอยู่เก่าก่อน คณะนักบวชแห่งลัทธิศาสนานี้ ได้ก่อการเบียดเบียนพวกถือศาสนาอื่นจากตนอยู่เนือง ๆ

นอกจากนี้พระพุทธศาสนาเองที่แผ่เข้าไปตั้งอยู่ได้ เมื่อเวลาล่วงไป ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามแนวความคิดของท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากลัทธิศาสนาโซโรอัสเตอร์และมะนิ ได้มีการปฏิบัติปนกันไปจนกลายรูปเป็นมหายาน ดังเช่นแนวคติเรื่องสุขาวดี โซโรอัสเตอร์เป็นชื่อของผู้ตั้งศาสนานี้ มีชีวิตอยู่เมื่อก่อน ค. ศ. ๑๐๐–๖๐๐ ปี ได้สอนเรื่องการสร้างโลกว่าเป็นการกระทำของเทพ ๒ องค์ องค์หนึ่งชื่ออะหุรมัสดาเป็นผู้สร้างโลกในด้านดีให้มีสิ่งที่สวยงามมีความสุขความเจริญ อีกองค์หนึ่งชื่ออะริมัน เป็นผู้สร้างโลกในด้านชั่วร้ายให้มีสิ่งที่น่าเกลียดน่ากลัวมีทุกข์เดือดร้อน มีการต่อสู้กันอยู่ตลอดเวลาระหว่างกำลังของความดีและความชั่ว จนถึงเวลาเมื่อท่านผู้ชื่อว่าเสาเชียน จะมาเกิดโปรดให้พ้นภัยในอนาคต กำลังฝ่ายดีจึงจะชนะ และกำลังฝ่ายชั่วก็จะหายไปหมดตลอดไป ศาสนาของโซโรอัสเตอร์ มีคณะนักบวชที่มั่นคงคล้ายในศาสนาพราหมณ์ บัดนี้ได้มีผู้นับถืออยู่ในอินเดียประมาณสองแสนห้าหมื่นคน ส่วนในเปอร์เซียมีผู้นับถือเหลืออยู่น้อย เพราะได้ถูกพวกอิสลามแผ่เข้ามาเบียดเบียน เช่นเดียวกับพระพุทธศาสนาในอินเดียส่วนศาสนามะนินั้น ผู้ตั้งมีชีวิตอยู่ในเปอร์เซียหลังมามาก ในราวค. ศ. ๑๐๐-๑๕๐ ชื่อว่ามะนิ ซึ่งมาเป็นชื่อแห่งศาสนาของเขา มะนิได้นำคำสอนจากโซโรอัสเตอร์มาปรับปรุงใหม่ ผสมกับคำสอนในศาสนาอื่นเช่นศาสนาคริสต์ ทั้งเขาได้เคยเดินทางมาอินเดีย เลื่อมใสในหลักคำสอนของศาสนาไชน์ จึงตั้งศาสนาหนักไปในหลักอหิงสาของศาสนาไชน์ ฉะนั้น แม้จะแสดงว่ามีเทพผู้สร้างเป็นสองฝ่ายอย่างโซโรอัสเตอร์ แต่ก็

มีวิธีการตรงกันข้าม เพราะโซโรอัสเตอร์มุ่งทางกำจัดเบียดเบียนผู้ที่มีความเชื่อในศาสนาอื่น มะนิมุ่งไปในทางไม่เบียดเบียนอย่างนั้น มะนิได้แผ่ไปเร็วมากจนถึงระหว่าง ค.ศ. ๕๐๐–๖๐๐ ได้แผ่เข้าไปในจีน จากจีนไปทางตะวันออก และถึงฝรั่งเศสทางตะวันตก แต่มะนิเองก็ถูกเบียดเบียนทำลายไปจนหมดสิ้น คือถูกอิสลามทำลายในตะวันออกกลาง โซโรอัสเตอร์ ทำลายในเปอร์เซีย ลัทธิขงจื๊อทำลายในจีน และในสงครามครูเสด มะนิศาสนิกชนในฝรั่งเศสได้ถูกฆ่า กล่าวกันว่าประมาณสองแสนคน (ใน ค.ศ. ๑๒๕๐) มะนิเองก็ตายโดยการถูกลงโทษทรมานจากพระจักรพรรดิผู้เคร่งในศาสนาโซโรอัสเตอร์ ด้วยข้อหาว่าเป็นคนนอกศาสนา จึงหาได้เป็น สุคโต เหมือนอย่างพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายไม่

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

อิหร่าน หรือ เปอร์เซีย ถิ่นที่พระมหารักขิตเถระ เดินทางจากปาตลีบุตรไปแสดง 'กาฬการามสูตร' ประกาศพระพุทธศาสนาในสมัยสังคายนาครั้งที่ ๓ นั้น พระสูตรนี้ท่านว่าพระพุทธเจ้าตรัสขณะเมื่อประทับอยู่ที่ 'กาฬการาม' คือ อารามที่เศรษฐีชื่อว่ากาฬกะถวาย อารามนี้มีประวัติการสร้างตามพระอาจารย์เล่าไว้ว่า ธิดาของอนาถบิณฑิกเศรษฐีแห่งกรุงสาวัตถี รัฐโกศลชื่อว่าจูฬสุภัททา ได้แต่งงานกับบุตรของเศรษฐีกาฬกะในเมืองสาเกต เมื่อจะไปอยู่กับสามี ได้ไปเฝ้ากราบทูลพระพุทธเจ้าขณะเมื่อประทับอยู่ที่พระเชตวันใกล้กรุงสาวัตถี ได้

กราบทูลว่าจะไปอยู่ในตระกูลของคนมิจฉาทิฏฐิ (หมายความว่ามิได้นับถือพระพุทธศาสนา) ถ้าได้ของทำบุญจะส่งคนมาก็จะเนิ่นช้า จึงขอให้พระพุทธเจ้าโปรดทรงคำนึงถึง แล้วได้เดินทางไปเมืองสาเกต ฝ่ายกาฬกะเศรษฐีเป็นผู้นับถือนักบวชชีเปลือยที่เรียกว่าอเจลกะ (ไม่มีผ้า) จึงนิมนต์มาทำบุญต้อนรับสะใภ้หลายร้อยรูป ให้ไปเชิญสะใภ้ออกมาไหว้พระอรหันต์ นางจูฬสุภัททาเป็นอริยสาวิกชนแรก ครั้นได้ฟังคำว่าพระอรหันต์ก็ยินดี รีบออกไป เมื่อเห็นพวกอเจลกกลุ่มใหญ่ก็พูดว่าไม่ใช่พระอรหันต์ สมณะทั้งหลายไม่ใช่รูปนี้ พวกนี้ไม่ใช่สมณะ ไม่มีหิริข้างใน ไม่มีโอตตัปปะข้างนอก แล้วรีบหลบกลับเข้าไป พวกอเจลกพากันโกรธเศรษฐีว่าทำไมไปหาสะใภ้กาฬกรรณีอย่างนี้มา เมื่อเสร็จการเลี้ยงกลับไปแล้ว เศรษฐีจึงสอบถามนางจูฬสุภัททาว่าทำไมจึงทำให้พระอรหันต์อับอายขายหน้า นางได้โต้ว่าพระอรหันต์ไม่ใช่แบบนี้ เศรษฐีจึงถามว่าพระของเจ้าแบบไหนกัน จึงสรรเสริญนักหนา มีศีลอย่างไรมีความประพฤติอย่างไร นางตอบว่า "สมณะ คือพระของดิฉันมีอินทรีย์สงบ คือสังวรตาหูเป็นต้น มีใจสงบดำรงอยู่ในทางแห่งคุณที่สงบ ทอดจักษุสำรวมพูดด้วยพิจารณา พระของดิฉันออกบ่าอยู่เหมือนอย่างช้างที่ตัดเครื่องพันธนาการออกไป เป็นผู้ปลีกอยู่ผู้เดียว ไม่คลุกคลีเพื่อนฝูง พระของดิฉันเป็นเช่นนั้น" เศรษฐีได้ฟังอยากจะเห็นจึงสั่งให้นางนิมนต์พระของนางมา นางได้นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระภิกษุสงฆ์จากกรุงสาวัตถีมายังเมืองสาเกต ถวายภัตตาหารในเรือนของกาฬกะเศรษฐี กราบทูลขอให้ทรงแสดงธรรม โปรดเศรษฐีและ

คนทั้งปวงในที่นั้นซึ่งยังไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมอันสมควรแก่อุปนิสัยของคนเหล่านั้น เศรษฐีฟังธรรมแล้วได้ดวงตาเห็นธรรม เป็นอริยสาวกของพระพุทธเจ้าสิ้นทันที ได้ถวายอุทยานของตนเป็นสังฆาราม เรียกชื่อของเศรษฐีเองว่า 'กาฬการาม' จึงได้เกิดมีวัดในพระพุทธศาสนาขึ้นในเมืองสาเกต เศรษฐีได้สะโภคดีจึงได้พบพระพุทธเจ้า ได้ฟังธรรม ได้ประสบอริยทรัพย์ ได้พบทางที่ถูกต้อง นางจูฬสุภัททาเป็นตัวอย่างของสตรีผู้เป็นพุทธสาวิกา แม้จะตกไปในตระกูลมิจฉาทิฏฐิ ก็มีจิตใจเด็ดเดี่ยวเข้มแข็ง ชักนำตระกูลนั้นให้เป็นสัมมาทิฏฐิขึ้นได้ ทั้งนี้ด้วยอาศัยพระพุทธเจ้าผู้ทรงมีพระคุณเลิศล้ำแท้จริง

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ในกาฬการามสูตรที่พระมหารักขิตเถระแสดงที่ถิ่นประเทศโยนก ที่บัดนี้เป็นประเทศอิหร่านนั้น ได้กล่าวพระพุทธคุณสรุปลงในภูมิ ๕ คือ

๑. **สัพพัญญุตาภูมิ ได้แก่ภูมิปัญญาของพระพุทธเจ้า** ซึ่งทรงรู้สิ่งทั้งปวงดังที่ตรัสไว้ความว่า 'สิ่งใดที่โลกพร้อมทั้งเทวดามารพรหม ที่หมู่สัตว์พร้อมเทพและมนุษย์ สมณพราหมณ์ได้เห็น ได้ฟัง ได้ทราบ ได้รู้ ได้บรรลุ ได้แสวงหา ได้คิดตรอง เราตถาคตรู้อยู่ซึ่งสิ่งนั้น รู้ตลอดแล้วซึ่งสิ่งนั้น สิ่งนั้นอันตถาคตรู้แจ้งแล้ว' จึงกล่าวไว้ตามธรรมว่า ภูมิความรู้ของคนทั่วไป เกิดทางอายตนะคือ ตา หู เป็นต้น ส่วนพระตถาคตก็รู้ทางอายตนะเช่นนั้นด้วย แต่รู้ตลอดแล้ว รู้ทุกสิ่งทุกอย่าง

๒. **ขีณาสวภูมิ ภูมิของผู้สิ้นอาสวะกิเลส** ดังที่ตรัสไว้ต่อไปว่า 'สิ่งนั้นไม่ตั้งติดในตถาคต' แสดงว่าพระองค์ทรงสิ้นกิเลส อันเป็นเหตุให้ติดข้องทั้งหมด ซึ่งต่างจากคนในโลกที่เมื่อรู้เท่าใด ก็ติดข้องเท่านั้น ๓. **สัจจภูมิ** ได้แก่ภูมิแห่งสัจจะคือความจริง ดังที่ตรัสไว้ความว่า 'สิ่งใดที่โลกพร้อมทั้งเทวดาเป็นต้น ได้รู้ได้เห็นเป็นต้น เราตถาคตจะพึงกล่าวว่า เรารู้อยู่ซึ่งสิ่งนั้น เรารู้อยู่บ้างไม่รู้อยู่บ้าง เรารู้ก็ไม่ใช่ ไม่รู้ก็ไม่ใช่ ดังนี้ คำนั้นก็จะพึงเป็นคำเท็จ เป็นโทษแก่เรา' แสดงว่าพระพุทธเจ้าทรงประกาศความจริงในพระองค์ว่า ความตรัสรู้ของพระองค์ มิใช่เป็นเพียงความรู้เหมือนอย่างที่ชาวโลกรู้กันทางตาหูเป็นต้น ฉะนั้น จะกล่าวว่ารู้หรือไม่รู้หรือไม่ใช่ทั้งรู้ทั้งไม่รู้ อย่างที่ชาวโลกพูดกันเข้าใจกัน จึงไม่ถูกไม่ชอบ แต่พระองค์ทรงรู้ปรากฏแจ่มแจ้งประจักษ์แล้วจริงแท้ โดยไม่ต้องพูดอ้างเอา หรือพูดโอ้อวดซึ่งเป็นกิเลส ๔. คือ สุญญตาภูมิ ได้แก่ภูมิแห่งความว่าง หรือสุญญภาพ ดังที่ตรัสไว้ความว่า "อย่างนี้แล ตถาคตได้เห็น ได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้สิ่งที่พึงเห็น พึงได้ยิน พึงทราบ พึงรู้ ก็ไม่ตรึงใจ หมายยึดสิ่งเหล่านั้น ที่เห็นแล้ว ที่ไม่ได้เห็นแล้ว หรือที่พึงเห็น แม้ในสิ่งที่ได้ยินแล้ว หรือไม่ได้ยิน หรือที่พึงได้ยินเป็นต้นก็เช่นเดียวกัน ตถาคตมิได้ตรึงใจยึดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้เลย" สุญญตาภูมิของพระพุทธเจ้า คือ ทรงว่างตัณหา (ความดิ้นรนทะยานนี้เป็นอยาก) มานะ (ความสำคัญตน) ทิฏฐิ (ความเห็นผิด) หมายความว่า ทรงว่างจากกิเลสทั้งปวง จิตใจของพระองค์บริสุทธิ์อย่างยิ่ง ๕. ตาทิภูมิ ได้แก่ภูมิของผู้คงที่ ดังที่ตรัสไว้ความว่า "อย่างนี้แล

ตถาคตเป็นผู้คงที่เช่นนั้น ในธรรมหรือสิ่งทั้งหลายที่เห็น ได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้ ทางอายตนะทั้งหมด ไม่มีผู้อื่นที่จะคงที่ยิ่งกว่าหรือประณีตกว่าตถาคตผู้คงที่นั้น" หมายความว่าจิตของพระองค์สม่ำเสมอ ไม่ฟูขึ้นเพราะประสบอารมณ์ที่โลกปรารถนา ไม่ฟุบลงเพราะประสพอารมณ์ที่โลกไม่ปรารถนา รวมความว่า พระพุทธเจ้าทรงประกอบด้วยภูมิทั้ง ๕ คือภูมิพระปัญญา ภูมิบริสุทธิ์สิ้นเครื่องเศร้าหมองทั้งหมด ภูมิสัจจะ ภูมิสุญญภาพ ภูมิคงที่ในธรรมทั้งปวง จึงทรงเป็นผู้เลิศล้ำในโลก

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

วันวิสาขบูชาศกนี้ ตรงกับวันที่ ๒๓ และวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๐ วัดทั้งปวงทั่วประเทศได้สว่างไสวไปด้วยประทีปโคมไฟ คับคั่งไปด้วยประชาชน ผู้พากันไปทำพิธีบูชาพระพุทธเจ้า ซึ่งได้เสด็จปรินิพพานในวันเพ็ญแห่งเดือนนี้ เมื่อ ๒๕๑๐ ปีล่วงมาแล้ว คือในวันเพ็ญวิสาขะ เช่นวันวิสาขบูชานี้ และก่อนนั้น ๔๕ ปี พระองค์ได้ตรัสรู้ธรรม ก่อนปีที่ตรัสรู้นั้นย้อนไปอีก ๒๙ ปี พระองค์ได้ประสูติ ทั้งสองวาระนี้ตรงกับวันเพ็ญวิสาขะเช่นเดียวกัน ฉะนั้น วันวิสาขบูชาจึงตรงกับวันประสูติ ตรัสรู้ นิพพานของพระพุทธเจ้า เสียงแสดงธรรม แสดงพระพุทธประวัติ พระพุทธคุณ ได้ดังกึกก้องไปทั่วทุกวัด จำนวนปีที่ล่วงไปนานนักหนาไม่ได้ทำให้โลกลืมพระพุทธองค์ไปได้เลย เป็นที่น่าอัศจรรย์ น้อยคนนักจะเป็นบุคคลผู้อมตะเหมือนเช่นนี้ ในโลกนี้ได้มีบุคคลสำคัญในอดีตบังเกิดมาแล้วเป็นอันมาก เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ครองโลกก็เคยมี เป็นพระมหาราชก็มี เป็นศาสดาเจ้าลัทธิศาสนาต่าง ๆ ก็มี เป็นนักปราชญ์ในทางต่าง ๆ ก็มี แต่ก็กลายเป็นบุคคลอดีตไปตามกาลเวลา มี

ใครบ้างเล่าที่ไม่กลายเป็นบุคคลอดีต แต่พระพุทธเจ้าหาได้กลายเป็นบุคคลอดีตไปไม่ ยังเป็นบุคคลปัจจุบันอย่างที่เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ แม้ไม่ต้องกล่าวอย่างลึกซึ้งอย่างนักปฏิบัติธรรม พระองค์เป็นบุคคลปัจจุบัน เพราะพระพุทธศาสนา แสดงธรรมที่เป็นสัจจะอันเป็นประโยชน์แก่โลกอยู่ทุกกาลสมัย ยิ่งสมัยที่เจริญด้วยปัญญาดังเช่นสมัยวิทยาศาสตร์อย่างทุกวันนี้ พระพุทธศาสนาก็ยิ่งเด่น ยกค้นด้วยปัญญา ธรรมก็ยิ่งเด่นและโลกก็ยิ่งต้องการธรรมเป็นเครื่องดับทุกข์ เพราะทุกวันนี้แม้วิทยาศาสตร์เจริญมากถึงขีดสูงยิ่งทุกข์ภัยต่าง ๆ ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย วิทยาศาสตร์ได้พบสัจจะต่าง ๆ มากจริง แต่เป็นสัจจะในทางทำลายล้างเสียมากด้วย เรียกตามโวหารทางศาสนาว่า 'สัจจะที่ไม่เป็นประโยชน์ไม่เป็นธรรม' เมื่อคนเป็นอันมากสำนึกถึงภัยอันเกิดจากสัจจะดังกล่าว จึงพากันแสวงหาที่พึ่งจากสัจจะที่ตรงกันข้าม คือ 'สัจจะที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ทำให้พากันมองมาที่พระพุทธศาสนาอันแสดงสัจจะเช่นนั้น เมื่อมองก็เห็นชัด เมื่อเพ่งก็ยิ่งเห็นชัด ดังนี้แหละที่เรียกว่าพระพุทธเจ้าเป็นบุคคลปัจจุบัน ยังมีชีวิตเป็นที่ต้องการเป็นที่พึ่งอยู่ หรือที่เรียกว่าเป็นอมตะบุคคลและเมื่อกล่าวตามภูมิของนักปฏิบัติ ผู้ที่ได้มีศรัทธาและปัญญาในพระพุทธศาสนาแล้ว ได้ศึกษาปฏิบัติให้มีความรู้ความเข้าใจในธรรมถึงขั้นที่เรียกว่า 'เห็นธรรม' ท่านว่า 'ย่อมเห็นพระพุทธเจ้า และธรรมเป็น 'อกาลิโก ไม่มีกาลเวลา' คือไม่ขึ้นอยู่แก่อดีต อนาคตปัจจุบัน พระพุทธเจ้าที่ผู้เห็นธรรมได้เห็น ก็พึงเข้าใจว่าเป็นเช่นเดียวกัน เพราะเป็นพระธรรมกาย ซึ่งดำรงอยู่เป็นอกาลิโก

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

วันที่ ๓๑ พฤษภาคม และวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๐ ตรงกับวันพิธีบูชา ในวันตรงกับวันถวายพระเพลิง พระพุทธสรีระ ซึ่งมีกล่าวไว้ว่าได้ทำหลังปรินิพพาน ๗ วัน พระพุทธสรีระ ซึ่งได้ถวายพระเพลิงไปแล้วในวันเช่นนี้เมื่อกว่า ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว เป็นพระกายสุดท้าย เพราะพระพุทธเจ้าได้ทรงสิ้นชาติภพไม่ถือกำเนิดเกิดอีก ส่วนผู้ที่ยังไม่สิ้นชาติภพ คือยังมิได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ก็ต้องเกิดใหม่มีกายใหม่กันสืบต่อไป จะเกิดในชาติที่ดีมีสุข หรือจะเกิดในชาติที่ไม่ดีมีทุกข์ ก็สุดแต่กรรมที่คนได้ทำกันไว้ คติทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวย่อมบ่งความว่า ทุก ๆ คนเมื่อยังไม่สิ้นกิเลสจะต้องไปเกิดอีก ความตายมิใช่หมายความว่าความสิ้นศูนย์ ความตายคือความแตกทำลายของสรีระภายในชาติหนึ่ง ๆ จึงมีปัญหาเป็นประการแรกว่าใครเป็นผู้ไปเกิดใหม่ ผู้ไปเกิดใหม่นั้นคงเป็นตัวเราหรือว่ากลายเป็นผู้อื่นไปแล้ว ปัญหานี้ตอบตามพระญาณที่ ๑ ของพระพุทธเจ้า (ปุพเพนิวาสญาณ) ได้ว่า เรานี้เองเป็นผู้ไปเกิดใหม่ หรือผู้ไปเกิดใหม่ก็คือเรานี้เอง มิใช่กลายเป็นผู้อื่นไป ฉะนั้นจึงบำเพ็ญบารมี (เก็บความดีไว้) และสั่งสมอาสวะ (เก็บความชั่วไว้) ติดต่อสืบเนื่องกันไปได้ และต้องรับผลกรรมที่ได้ทำไว้ในชาติก่อน ๆ ถ้าเกิดใหม่กลายเป็นผู้อื่นไปเสียแล้ว ก็จะต้องตั้งต้นทุก ๆ อย่างกันใหม่ และไม่ต้องรับผิดชอบต่อกรรมที่ได้ทำไว้ในชาติก่อน หากมีปัญหาอีกว่า จะมีการแบ่งภาคมาเกิดได้หรือไม่ ดังเช่นท่านผู้ได้บำเพ็ญบุญญาธิการไว้

มาก ไปเกิดเป็นเทพอยู่ในภูมิสวรรค์ เมื่อถึงคราวก็แบ่งภาคลงมาเกิดในมนุษย์เป็นคราว ๆ โดยที่องค์จริงยังสถิตอยู่ในสวรรค์ ส่วนองค์ที่สถิตอยู่ในกายมนุษย์ที่เป็นองค์แบ่งภาคลงมา แต่จิตหรือวิญญาณก็คงร่วมกันหรือเนื่องเป็นอันเดียวกัน ดังจะยืมคำมาเรียกว่าเป็นสหกรณ์กัน ปัญหานี้ตอบได้ตามคติทางพระพุทธศาสนาว่า ท่านวางเป็นหลักไว้ว่า เมื่อกายแตกทำลายก็ไปเกิดอีกตามกรรม ฉะนั้น การแบ่งภาคมาเกิดดังกล่าวในปัญหานี้ควรจะหมายความว่า เทพผู้มีบุญญาธิการมาก มีกำหนดที่จะสถิตอยู่ในภูมิสวรรค์ตลอดเวลาช้านาน แต่ได้รับอัญเชิญ. หรือได้รับมอบหมายให้มาเกิดในภูมิมนุษย์เป็นครั้งคราวเพื่อช่วยเหลือหมู่มนุษย์ ป้องกันรักษาพระศาสนา จึงจุติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ ชั่วเวลาหนึ่ง ๆ มิใช่เพราะสิ้นบุญหรือสิ้นอายุ ภาวะเป็นเทพยังคงมีอยู่ในภูมิสวรรค์ทุกอย่าง แม้เรื่องพระพุทธเจ้าท่านก็ได้แสดงไว้ว่าก่อนแต่ได้เสด็จมาทรงสมภพในพระชาติสุดท้าย ได้ทรงเป็นเทพอยู่ในภูมิสวรรค์ชั้นดุสิต ทรงได้รับอาราธนาให้เสด็จจุติลงมาเกิดในภูมิมนุษย์ เพื่อจะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้า จึงได้เสด็จจุติลงมาตามคำอาราธนา มิใช่เพราะสิ้นบุญหรือสิ้นอายุ แต่เมื่อได้ตรัสเป็นพระ-พุทธเจ้าแล้วก็เสด็จปรินิพพาน ไม่ทรงเกิดอีกในชาติภพไหน ๆ ทั้งสิ้น หากทรงรับอาราธนาให้มาเป็นพระราชามหากษัตริย์ เพื่อเป็นที่พึ่งดับยุคเข็ญของประชาชน ก็มีคติที่จักเสด็จกลับไปสู่ภาวะเป็นเทพต่อไปอีก เรื่องจิตหรือวิญญาณนี้เป็นเรื่องสุขุมประณีตยากที่ผู้มีภูมิจิตใจสามัญ จะทราบและตอบได้ถูกต้อง แต่จิตใจของทุก ๆ คนนี้

หากได้พยายามอบรมในทางแห่งสมถะแลวิปัสสนาของพระพุทธเจ้า จะได้รู้ ได้เห็นความจริงที่เป็นสัจจะทางจิตใจอีกมากนัก และสหกรณ์จิตหรือวิญญาณก็อาจมีได้ ซึ่งท่านผู้มีบุญญาธิการพึงทราบได้ด้วยองค์ท่านเอง นี้เป็นอานุภาพแห่งธัมมะของพระพุทธเจ้าผู้ล้ำเลิศ

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอานิสงส์ของการแผ่เมตตาจิตไว้มากเช่นเป็นที่รักของคนของผู้ที่มิใช่คนทั้งหลาย คนที่เคยเป็นญาติมิตรสหายซึ่งเป็นที่รักกันมา ล้วนแล้วแต่มีเมตตาจิตต่อกัน บางทีก็อาจสืบเนื่องมาจากชาติก่อน เช่นบางคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เมื่อได้พบกันครั้งแรกก็เกิดความรู้สึกคุ้นเคยชอบพอกันขึ้นทันที คล้ายกับเคยได้ชอบพอคุ้นเคยกันมาก่อนแล้ว และในด้านตรงกันข้าม พระ-พุทธเจ้าได้ทรงแสดงโทษของการผูกเวร คือความผูกใจโกรธไว้มากคนที่ผูกเวรกันไว้ บางทีบางคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เมื่อได้เห็นกันเข้าเป็นครั้งแรก ก็เกิดไม่ชอบกันขึ้นมาทันที เช่นที่เรียกว่าชาตาไม่ถูกกัน อาจเป็นเพราะเหตุที่ได้เคยผูกเวรกันมาแต่ชาติก่อนได้เช่นเดียวกัน ทั้งเมตตาจิตทั้งเวรเป็นสิ่งที่อาจอบรมหรือก่อให้เกิดขึ้นได้ และอาจละเสียได้ด้วยกัน คือ เมื่อตั้งใจแผ่เมตตา ปรารถนาให้ผู้ที่ตนแผ่ใจไปถึงมีความสุข ก็เกิดเมตตาจิตขึ้นได้ โทษะพยาบาทและเวรในใจก็หายไป แต่ถ้าเลิกการทำใจในทางให้เกิดเมตตาเช่นนั้นคิดไปในทางโกรธ เมตตาก็ละลายหายไปได้ เว้นไว้แต่ผู้ที่มีเมตตาจิตอยู่ลึกซึ้งแล้ว ยากที่จะเลิกเสียได้ ส่วนเวรก็เช่นเดียวกัน ก่อขึ้นได้

จากการคิดผูก คือผูกใจเจ็บอยู่ว่า เขาด่าเรา เขาทำร้ายเรา เขาเอาชนะเรา ดังนี้เป็นต้น เมื่อคิดผูกอยู่ดังนี้ เวรก็ไม่สงบ เลิกคิดผูกเวรเสียได้เมื่อใด เวรก็สงบลงเมื่อนั้น จะเลิกผูกได้ก็ด้วยความให้อภัย-โทษในความผิดล่วงเกินของกันและกัน ไม่ถือโทษกันไว้ เมื่อให้อภัยกันแล้ว พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนให้ปฏิบัติ ๒ อย่าง คือ ให้มีความระมัดระวังที่จะไม่ทำการล่วงเกินกันขึ้นอีก ดังที่ตรัสไว้แปลความว่า "เวรย่อมไม่ก่อขึ้นแก่ผู้ที่ระมัดระวัง" และให้แผ่เมตตาจิตไปในกันและกัน เรื่องของความรักและความเกลียดที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีเหตุผลในบางคน อาจไม่มีเหตุผลในปัจจุบันจริง เพราะยังไม่เคยได้ทำอะไรแก่กันไว้ แต่ความจริงเป็นสิ่งที่มีเหตุผลมาทุกเรื่องทุกรายซึ่งเจ้าตัวผู้เกี่ยวข้องไม่รู้เอง เพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีต ที่นึกไปไม่ได้ เคยได้ฟังนิทานเรื่องหนึ่งที่ท่านผู้ใหญ่ได้เล่าว่า ชายหนุ่มสองคนเป็นเพื่อนกัน เดินทางไปด้วยกัน ถึงต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่งมีร่มเงาดี จึงหยุดพักนอนหลับไปด้วยกันทั้งสองคน คนหนึ่งตื่นขึ้นก่อนเห็นเพื่อนอีกคนหนึ่งกำลังหลับอยู่ ก็เกิดความคิดอยากจะฆ่าเสียเป็นกำลัง พยายามระงับใจได้ครั้งหนึ่งแล้ว ก็เกิดความคิดอยากจะฆ่าอย่างรุนแรงขึ้นอีก ก็คิดระงับใจลงอีกด้วยคิดถึงโทษของการฆ่า ต้องฉุดรั้งใจไว้อย่างแรง หลายครั้งหลายหน จึงระงับใจลงได้ แล้วก็ลงนอนหลับไปอีก ได้ฝันเห็นตาแป๊ะแก่คนหนึ่งมาบอกว่า เจ้าทั้งคู่นี้ได้เคยผลัดกันฆ่ากันและกันเอาศพฝังไว้ที่ใต้ต้นไม้นี้หลายชาติมาแล้ว ไม่เชื่อก็ให้ขุดดินตรงที่เจ้าทั้งสองนอนอยู่นี้ลงไป จะได้พบศพที่ถูก

ฆ่าแล้วฝังไว้ทับซ้อนกันอยู่หลายชั้น เพื่อนคนนั้นตื่นขึ้นก็ปลุกเพื่อนอีกคนหนึ่ง แล้วก็เล่าอาการแห่งจิตของตนให้ฟัง ตลอดถึงความฝัน แล้วก็ชวนกันขุดดินตรงนั้น ก็ได้พบศพฝังซ้อนกันอยู่เหมือนดังตาแป๊ะบอกในฝัน จึงเกิดความสังเวชใจ ให้อภัยกันในคาวามผิดเก่าตั้งแต่นั้นมา

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกประกาศพระพุทธศาสนาในรัฐต่าง ๆ ในหมู่ชนต่าง ๆ ซึ่งมีลัทธิศาสนาเดิมมีขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ กัน ทรงได้รับความสำเร็จอย่างดียิ่งในการประดิษฐานพระศาสนาลงในที่นั้น ๆ แสดงถึงว่าธรรมในพระพุทธศาสนา มีสาระที่อำนวยประโยชน์เหมาะสมแก่คนทั้งปวงได้จริง ซึ่งแม้จะต่างชาติต่างชั้นวรรณะกันอย่างไรก็ตาม ตรงกับพระธรรมคุณว่า "โอปนยิโก น้อมเข้ามาในตนได้หรือน้อมตนเข้าไปหาได้" แต่ประเพณีธรรมเนียมบางอย่างอันเกี่ยวแก่พระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติกันในประเทศหนึ่ง อาจเป็นที่เข้าใจยากสำหรับคนในประเทศอื่น เช่นมีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งลงข่าวในรัฐต่างประเทศหนึ่งว่า พระสงฆ์ไทยไปทำพิธีอำนวยพรแก่เครื่องบินรบที่จะไปทิ้งระเบิดในเวียตนาม เป็นเหตุให้คนอ่านข่าวนี้ในประเทศนั้น ต้องมีจดหมายถามเพื่อนของตนซึ่งอยู่ในประเทศไทย เพราะเหตุที่เพื่อนผู้นั้นเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา และกำลังศึกษาพระ-ธรรมอยู่อย่างจริงจัง และเพื่อนผู้นั้นเมื่อได้สังเกตไต่ถามแล้วก็เข้าใจว่า ข่าวในหนังสือพิมพ์ดังกล่าวนั้นไม่เป็นความจริงดังที่ผู้เขียนไปลงเพื่อให้คนอ่านเข้าใจดังนั้น จะมีพระไปอวยพรแก่เครื่องบินที่ไหน

หรือไม่เห็นว่าไม่ใช่ข้อสำคัญในที่นี้ ข้อสำคัญนั้นอยู่ที่ว่า พิธีเกี่ยวแก่พระมีอยู่ในกิจการมากมายหลายอย่างสำหรับคนไทย ทั้งฝ่ายทหารทั้งฝ่ายพลเรือนทั้งในกิจการอื่น ๆ เช่นการค้าเป็นต้น ทหารจะเดินทางไปปฏิบัติราชการในประเทศเกาหลี ก็มีพิธีสงฆ์ไปสวดชยันโตให้พร มีเครื่องบินลำใหม่มา ก็เคยมีพระสงฆ์ได้รับนิมนต์ไปเจิม พระสงฆ์นั้นเฉพาะพระสงฆ์ไทยไม่ได้เข้าไปพัวพันเกี่ยวข้องกับการเมืองการสงคราม ผู้ที่นิมนต์ก็ไม่ได้คิดว่าจะให้พระสงฆ์ไปเกี่ยวข้องกับการเมืองการสงครามแต่อย่างไร แต่นิมนต์ไปเพื่ออำนวยพรในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชน เหมือนอย่างเชิญมารดาบิดาไปให้พรในฐานะเป็นบุตรธิดา พระสงฆ์ก็ไปด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์มีเมตตาจิตเป็นที่ตั้ง ผู้ที่รับพรก็รับด้วยจิตใจผ่องแผ้วบริสุทธิ์ เช่นเดียวกับรับพรจากพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ และบทสวดของพระสงฆ์ก็เป็นบทพระธรรมแสดงถึง พระพุทธเจ้าผู้ทรงชนะกิเลสมารที่โพธิบัลลังก์ ก็ให้ชนะเช่นนั้น คือชนะกิเลสมารจึงเป็นชนะที่เป็นมงคล และให้ประพฤติกายกรรม วจีกรรม มโนกรรมที่ดีที่ถูก ประพฤติดังนี้เมื่อใด ก็เป็นฤกษ์ดียามดีเมื่อนั้น ในความของบทสวดชยันโตก็เป็นเช่นนั้น จึงเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย การเจิมก็ด้วยมุ่งให้เกิดความสวัสดีในทางที่ชอบ เมื่อพระสงฆ์เป็นผู้ทำก็ทำด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ไม่ได้มุ่งร้ายไปในฝ่ายไหน สมมติว่าถ้ามีพระไปเจิมเครื่องบินทหารก็ไปเจิมด้วยเมตตาจิตเช่นนั้น ไม่ได้ไปคิดเกี่ยวข้องกับการที่เครื่องบินนั้น จะไปปฏิบัติงานอะไร พิธีเช่นนี้เป็นที่เข้าใจกันในหมู่คนไทย คนต่างประเทศอาจไม่เข้าใจ และอาจนำไปเขียนใน

ทางที่ทำให้เข้าใจผิด ส่วนผู้ที่มาอยู่รู้จักพระพุทธศาสนา และขนบธรรมเนียมไทยดีขึ้นแล้วก็จะเข้าใจได้

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

พระพุทธเจ้าทรงเป็นสรณะที่หนึ่ง คำว่า 'สรณะ' มีความหมายว่า 'ที่พึ่งกำจัดภัย' และมีความหมายถึงความเป็นที่พึ่งแห่งจิตใจอันนำทางดำเนินแห่งชีวิตไปสู่ความสุขความเจริญทุกอย่าง กล่าวเฉพาะในความหมายว่าเป็นที่พึ่งกำจัดภัย คือกำจัดความกลัว และจะกล่าวเฉพาะความกลัวที่เกิดแก่ผู้ไปพักอยู่ในป่า เพื่อความสงบหรือเพื่อพักผ่อนทางจิตใจ อันที่จริงการไปพักอยู่ในที่ไหนก็ย่อมเป็นสถานที่เลือกแล้วว่าเหมาะสม อันหมายความว่ามีความปลอดภัยด้วยจากอันตรายภายนอกทั้งหลาย และพระพุทธเจ้าก็ตรัสสอนให้แผ่เมตตาจิตไปในที่ทั้งปวง และให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า หรือพระธรรม หรือพระสงฆ์ เพื่อกำจัดความกลัว พระอาจารย์ท่านหนึ่งได้ให้คำแนะนำในเรื่องนี้มีใจความว่า ให้ปฏิบัติเป็นสามขั้น คือ ขั้นที่ ๑ ให้พิจารณาว่า ความกลัวนั้นโดยที่แท้ก็คือกลัวตัวเอง เพราะใจของตนเองคิดปรุงออกไปถึงสิ่งภายนอก ที่ใจเกี่ยวเกาะอยู่แล้ว ก็กลัวไปในสิ่งที่ใจคิดปรุงขึ้นนั้น ความกลัวจึงเกิดขึ้นในสิ่งที่ใจคิดขึ้นเอง ฉะนั้นให้นำจิตกลับเข้ามาจากความคิดถึงสิ่งภายนอกดังกล่าว มาบริกรรม (ทำใจ) ว่า พุทโธ ให้ถี่ ๆ เพื่อไม่ให้ช่องแก่จิตเพื่อออกไปคิดปรุงเรื่องข้างนอก เมื่อปฏิบัติดังนี้จิตจะกลับเข้ามาแน่วแน่อยู่กับ พุทโธ ภายในจิต ความกลัวก็จะหายไปทันที พร้อมกับความหยุดปรุงของจิตในเรื่องภายนอก ขั้นที่ ๒

ให้พิจารณาว่า สิ่งที่กลัวกับตัวเราเอง เทียบกันเข้าแล้วเป็นอย่างไร สิ่งที่กลัวเช่นสัตว์ร้าย ก็มีร่างกายประกอบด้วยธาตุ ๔ ตัวเราก็ประกอบด้วยธาตุ ๔ จึงต่างก็มีธาตุ ๔ เหมือนกัน แต่เรามีธัมมะสูงกว่า เพราะได้ปฏิบัติอยู่ในทางศีล สมาธิ ปัญญา เมื่อพิจารณาไปโดยอุบายนี้ จนได้ความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้เหนือกว่า หรือสูงกว่าที่กลัวนั้นแล้ว ความกลัวก็จะหายไปทันที ขั้นที่ ๓ ผู้ที่ฝึกหัดปฏิบัติอยู่ดังนี้บ่อย ๆ จะได้สติปัญญาเพิ่มพูนเป็นกำลังจิตมากขึ้นอยู่เสมอ หรือเรียกว่าเป็นบารมีที่พอกพูนเก็บไว้ในจิตทีละน้อย เมื่อความกลัวเกิดขึ้นเพราะจิตคิดปรุงไปเองก็ตาม มีสิ่งที่พึงกลัวมาปรากฏขึ้นก็ตาม จิตจะกลับเข้ามาตั้งมั่นอยู่กับตน และจะเกิดพลังที่เหนือกว่า เอาชนะความกลัวหรือสิ่งที่น่ากลัวนั้นได้ทันที คล้ายกับจะกล่าวว่า 'ท่านจะเก่งกว่าข้าพเจ้าไม่ได้' นี้ตรงกับคำว่า 'สกฺโก ผู้กล้า' อันเป็นคุณสมบัติบทแรกที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ในกรณียเมตตสูตร

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ปัญหาข้อที่ ๑ ที่คนชอบตั้งถามกันตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์มาจนถึงทุกวันนี้ คือตายเกิดหรือตายสูญ พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ความจริงในข้อนี้ จึงสิ้นปัญหาในสิ่งที่รู้แล้ว ดังที่ได้ตรัสไว้ว่า "กมฺมํ เขตฺตํ" กรรมเป็นเหมือนนา "วิญฺญาณํ พีชํ" วิญญาณเหมือนพืชที่หว่านลงในนา "ตณฺหา สิเนโห" ตัณหาเหมือนยางเหนียวมีอยู่ในพืช อันจะทำให้พืชนั้นปลูกงอกงามขึ้นได้ เพราะฉะนั้น เมื่อยังมีกรรม วิญญาณและตัณหาอยู่ ก็ยังจะต้องไปเกิดในภพต่าง ๆ และในการเกิดหมาย

ถึงในการตั้งครรภ์ของมารดานั้นได้มีกล่าวไว้ว่า เพราะประชุมแห่งองค์ ๓ จึงมีการตั้งครรภ์ คือมารดา บิดา สันนิบาตหมายความว่า อยู่ด้วยกัน ๑ มารดามีระดูหมายความว่า อยู่ในระดู ๑ คันธัพพะ ท่านอธิบายว่าสัตว์ผู้เข้าถึงครรภ์ คือสัตว์ผู้จะเกิดปรากฏขึ้น ๑ เพราะความประชุมแห่งองค์ ๓ เหล่านี้ ครรภ์จึงตั้งขึ้น มารดาบริหารครรภ์ ๙-๑๐ เดือนก็คลอดบุตร และโดยปกติก็เลี้ยงด้วยโลหิต คือน้ำนมของตน องค์ที่ ๓ น่าจะเป็นปัญหาวิชาการแพทย์ในปัจจุบันไม่อาจอธิบายได้ เพราะเป็นเรื่องทางวิญญาณจิตใจโดยตรง แต่เรื่องที่ท่านผู้หนึ่งได้กรุณาเล่าให้ฟังต่อไปนี้ น่าจะเป็นตัวอย่าง ซึ่งอธิบายองค์ที่ ๓ นั้นได้เรื่องหนึ่ง คือท่านเล่าว่า ได้มีอุบาสิกาผู้หนึ่งได้ปฏิบัติทางจิตใจถึงขั้นรู้เห็นอะไรได้ จึงได้ตรวจดูด้วยใจก็ได้เห็นพระอาจารย์ท่านหนึ่ง เป็นผู้ทรงศีลบริสุทธิ์บรรลุภูมิธรรมขั้นสูง จึงได้เดินทางไปหาพระอาจารย์ท่านนั้น ซึ่งไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แสดงตนเป็นศิษย์ของท่าน ต่อมาอุบาสิกาผู้นั้นในขณะที่กำลังนั่งปฏิบัติในวันหนึ่ง ก็ได้เห็นปรากฏว่า มีสายสีขาวเหมือนอย่างสายใยออกไปจากจิตของตนเป็นสายยาวออกไป ก็ส่งจิตตามไปดูว่าสายนั้นจะไปที่ไหน ก็ได้เห็นว่าสายนั้นได้ไปเข้าท้องหลานสะใภ้ของตน จึงได้ไปถามพระอาจารย์ว่าจะทำอย่างไร พระอาจารย์ได้สอนให้ทำจิตตัดสายนั้นให้ขาด อุบาสิกาผู้นั้นได้พยายามปฏิบัติทำจิตตัดสายนั้น แต่ก็ไม่สามารถจะตัดให้ขาดได้ จนล่วงเข้าเดือนที่สามจึงตัดได้ขาดในวันหนึ่ง แล้วก็รีบไปกราบเรียนพระอาจารย์ว่า ตัดสายนั้นได้ขาดแล้ว ปรากฏว่า หลานสะใภ้ผู้นั้นตั้งครรภ์ได้สามเดือนแล้วแท้งไป เรื่องนี้เล่าไว้

เพื่อเป็นเครื่องพิจารณาว่าจะต้องมีผู้ไปเกิด (ซึ่งอาจจะเตรียมไปเกิดใหม่ตั้งแต่ยังไม่ตายจากชาตินี้) แต่ใครเล่าจะรู้ชาติภพอย่างแท้จริงเลิศล้ำเหมือนพระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ในคราวเปิดโรงเรียนปีการศึกษา ๒๕๑๐ นี้โรงเรียนต่าง ๆ ได้จัดพิธีไหว้ครู เช่นในวันพฤหัสบดีที่ ๖ กรกฎาคม ๒๕๑๐ นี้ โรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งได้จัดพิธีไหว้ครู นักเรียนทุกคนได้ประชุมพร้อมกันในห้องประชุมใหญ่ หันหน้าไปทางวัตถุและบุคคลที่พึงเคารพ ซึ่งได้มีโต๊ะหมู่พระพุทธรูป และพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประดิษฐานอยู่ตรงกลาง ถัดออกมาคณะครูอาจารย์นั่งอยู่ด้านหนึ่ง พระสงฆ์ผู้อุปการะโรงเรียน และกรรมการสมาคมศิษย์เก่านั่งอยู่อีกด้านหนึ่ง นักเรียนทั้งหมดได้กล่าวคำไหว้ครูเสร็จแล้ว ผู้แทนนักเรียนแต่ละชั้นได้นำพานดอกไม้ซึ่งต่างได้ออกความคิดและความพยายาม จัดกันอย่างเต็มที่ออกไปวางบูชาครู ซึ่งมีพระรัตนตรัยเป็นประธาน ต่อจากนั้นได้มีการแจกรางวัลแก่นักเรียนผู้สอบไล่ได้คะแนนเป็นเยี่ยมของชั้นต่าง ๆ และประกาศชมเชยนักเรียนผู้สอบไล่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ได้คะแนนเกียรตินิยม (ติดบอร์ด) ซึ่งเป็นคนแรกของโรงเรียนมัธยมนั้น และมอบโล่ห์ชมเชยแก่นักเรียนผู้ทำประโยชน์แก่โรงเรียนเป็นอันมาก เสร็จแล้วพระสงฆ์ได้ให้โอวาท นายกและอุปนายกกรรมการสมาคมศิษย์เก่าได้กล่าวคำปราศรัยแก่นักเรียนโดยลำดับ จบแล้วพระสงฆ์ได้ประพรมน้ำมนต์แก่ครูและนักเรียนทั่วกัน เป็นเสร็จพิธี พิธีไหว้ครูในโรง

เรียนต่าง ๆ คงจะมีรายการปลีกย่อยแตกต่างกันไปบ้าง แต่ส่วนสำคัญคงจะมีเหมือนกันคือกล่าวคำไหว้ครูและแสดงคารวะต่อครู พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ครูอาจารย์เป็นทิศเบื้องขวาของศิษย์ ศิษย์พึงบำรุงด้วยฐานะ ๕ คือ ๑. ด้วยลุกขึ้นยืนรับ ๒. ด้วยเข้าไปยืนคอยรับใช้ ๓. ด้วยเชื่อฟัง ๔. ด้วยการปฏิบัติบำรุง ๕. ด้วยการรับศิลปะโดยเคารพ ควรทำความเข้าใจว่าเมื่อนักเรียนปฏิบัติฐานะทั้ง ๕ นี้แก่ครูอยู่เสมอ จึงจะชื่อว่าเป็นผู้ไหว้ครูอย่างสมบูรณ์ พิธีไหว้ครูย่อมเป็นการเตือนให้นักเรียนเกิดความสำนึกที่จะปฏิบัติเช่นนั้น และครูย่อมจะเกิดความเมตตากรุณาและตั้งใจประสาทวิทยาให้ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ต่อไปว่า อาจารย์ที่ศิษย์บำรุงอย่างนั้น ย่อมอนุเคราะห์ด้วยฐานะ ๕ คือ ๑. แนะนำดี ๒. ให้เรียนดี ๓. บอกศิลปะให้หมด ๔. ยกย่องให้ปรากฏในมิตรสหาย ๕. ทำความป้องกันในทิศทั้งหลาย ควรทำความเข้าใจว่าครูผู้รับไหว้จากนักเรียนแล้ว ก็คือรับที่จะปฏิบัติหน้าที่ของครูที่ดี ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้นั้น

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

คนทั้งปวงได้เรียกพระพุทธเจ้าด้วยพระนามหนึ่งว่า "สมันตจักขุ" แปลว่า "ผู้มีจักษุโดยรอบ" คนหรือสัตว์ทั่ว ๆ ไปนั้นมีสองตา แม้จะมีตามากอย่างพระอินทร์ในเรื่องเทพนิยาย ก็ว่ามีขนาดพันตา ดังที่เรียกว่าท้าวสหัสสเนตร หรือ ท้าวพันตา แต่พระจักษุของพระพุทธเจ้าไม่มีจำกัดจำนวน เพราะมีโดยรอบไปทั้งหมด อันที่จริงคำนี้มิได้หมายถึงตาเนื้อหรือจักษุของรูปกาย พระองค์คงทรงมีพระเนตรเพียงสอง

เหมือนอย่างที่เห็นในพระพุทธปฏิมาทั่วไป หากหมายถึงตาปัญญา คือพระญาณที่หยั่งรู้โดยรอบคอบทั้งหมดไม่มีอะไรที่ไม่รู้ ท่านจึงอธิบายว่า คำว่า "สมันตจักขุ" หมายถึง "สัพพัญญุตญาณ" แปลว่า "ญาณคือความรู้ทั้งหมด" ความรู้ทั้งหมดของพระพุทธเจ้ามีแค่ไหนอย่างไร ย่อมไม่มีใครจะรู้ถึงได้ แต่ก็น่าจะลองคิดทำความเข้าใจกันตามประสานักศึกษาหรือนักปฏิบัติธรรมว่า ในสมัยที่ความประพฤติของคนเสื่อมลงไป คนมองเห็นผลที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ ต่างไปจากหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้วางไว้ เช่น พระองค์ได้ทรงแสดงไว้ว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" ส่วนผลที่เกิดขึ้นในสังคม กลับเป็นว่าทำชั่วได้ดี หรือทำดีได้ชั่วไปเสีย สังคมมนุษย์ทรามลงไปเท่าไร ผลที่ดูผิดแผกดังกล่าวยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ในสมัยดังกล่าวนี้อธิบายหลักกรรมของพระพุทธเจ้าที่จะมองเห็นยากมาก เขาฟังเทศน์ว่าไปอย่างหนึ่ง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่มองเห็นกันเป็นอีกอย่างหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้ จะควรทำความเข้าใจกันอย่างไร หลักกรรมที่ตรัสไว้ผิดไปแล้วหรือ ถ้าถามเข้าตรง ๆ ดังนี้ ผู้ที่นับถือพระศาสนาโดยมากก็น่าจะต้องตอบยืนยันว่าที่ตรัสไม่ผิด ด้วยความนับถือเคารพอย่างยิ่งในพระพุทธเจ้า และด้วยศรัทธา ถึงคนที่ทำความชั่วเสียหายก็หาใช่ว่าจะขาดศรัทธาและความเคารพเสียเลยไม่ เป็นแต่ศรัทธาไม่ตั้งมั่น มีกำลังอ่อนกว่ากิเลส เช่นความโลภอยากได้ ข้อที่ยังขาดมากก็คือความใคร่ครวญหรือความทำความเข้าใจให้ดี ด้วยการใช้ความคิดให้เหมาะ ทางคิดดังนี้มีมาก เช่น คิดว่าพระพุทธเจ้าทรงมีสมันตจักขุ ทรงเห็นรอบคอบไปทั้งสิ้น คำที่ตรัสออก

มาทุกคำจึงเป็นวาจาสิทธิ์ หมายความว่าเป็นจริงที่ถูกต้องสมบูรณ์ไม่มีผิดพลาดบกพร่อง ที่ว่าทรงเห็นรอบคอบนั้น เช่นที่เกี่ยวแก่กาล ก็ทรงรู้ทั้งอดีตอนาคตและปัจจุบัน ส่วนคนทั่วไปที่พูด ๆ กันอยู่ ก็พูดกันแค่ตาเห็นในปัจจุบัน ไม่ได้รู้อะไรลึกซึ้ง นอกจากนี้ยังมีความโลภโกรธหลงมาปิดตาปัญญาเสียอีกด้วย เครื่องปิดคือกิเลสนี้ร้ายแรงมาก เพราะทำให้ปฏิเสธแม้ในความจริงที่ตาของตนมองเห็น เหมือนอย่างที่เกือบทุกคนย่อมเคยเห็นผลที่เกิดสนองแก่คนที่ทำความชั่วมาแล้วอยู่ด้วยกันแต่ก็ยังปฏิเสธ หมายความว่า ยังไม่ยอมรับความจริงด้วยใจจริง เพราะถ้ายอมรับก็จะไม่ทำความชั่วเช่นนั้น ใช้ความคิดไปทางนี้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นสมันตจักขุ ตรัสอะไรไม่มีผิด เพราะทรงรู้รอบคอบหมดจริง ๆ เชื่อแม้เพียงเท่านี้ ถึงจะยังไม่รู้แจ้งอะไรมาก ก็พอให้เกิดความเคารพยำเกรงในคำที่ตรัสไว้ จะทำให้เกิดความยับยั้งชั่งใจตนเองได้มากนัก

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

การคบมิตร พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้เลือกคบคนที่มีมิตรธรรม คือ ธรรมของมิตร เช่นช่วยเปลื้องทุกข์ร้อนกันได้ในคราวมีทุกข์ คนที่มีมิตรธรรมดังกล่าว จะเป็นคนที่เสมอกันโดยชาติตระกูลเป็นต้น หรือสูงกว่าหรือต่ำกว่าก็ตาม ก็ควรคบเป็นมิตรได้ ตัวอย่างแห่งมิตรที่ต่ำต้อยกว่าได้ช่วยมิตรที่สูงส่งกว่า ได้มีอยู่ไม่น้อย ดังเรื่องในกุสนาฬิชาดกต่อไปนี้ว่า มีรุกขเทวดาสององค์ องค์หนึ่งต่ำต้อยน้อยบุญ เพราะเกิดอยู่ที่กอต้นอ้อคา ซึ่งเป็นกอไม้เล็ก อีกองค์หนึ่งบุญมากเพราะเกิดอยู่ที่ต้นไม้ใหญ่ ซึ่งเป็นต้นไม้แก่นเป็นที่นับถือว่าเป็นต้นไม้มงคลของบ้าน

เมือง ต้นไม้มงคลนี้เกิดขึ้นที่ใกล้มงคลศิลาในอุทยานหลวง มีต้นตรงแก่นแข็งแผ่กิ่งก้านกลมกล่อม รุกขเทวดาผู้เกิดอยู่ที่ต้นไม้แก่นมงคลนั้นได้ผูกมิตรกับองค์ที่เกิดอยู่ที่กอต้นอ้อ ในครั้งนั้นพระราชาย่อมประทับอยู่ในปราสาทที่มีเสาเดียว เสาปราสาทของพระองค์ผุง่อนแง่น พระองค์ได้ตรัสสั่งให้ช่างหาเสาไม้แก่นมาทำให้มั่นคง พวกช่างได้เที่ยวค้นหาไม้เพื่อนำมาทำเสา ก็ไม่เห็นในที่อื่น จึงได้เข้าไปค้นหาในอุทยานหลวง ได้เห็นต้นไม้แก่นมงคลนั้นก็ชอบใจ แต่ไม่อาจจะตัด จึงเข้าไปเฝ้าพระราชากราบทูลว่า เห็นแต่ต้นไม้แก่นมงคลในอุทยานหลวงว่าเหมาะที่จะนำมาทำเสาปราสาท แต่ไม่กล้าตัด พระราชาตรัสว่าไปตัดมาทำเสาให้มั่นคง พระองค์จะทรงทำต้นไม้อื่นให้เป็นต้นไม้มงคลแทน พวกช่างจึงไปทำบวงสรวงต้นไม้แก่นมงคล กำหนดว่าจะตัดในวันพรุ่งนี้ ฝ่ายรุกขเทวดาผู้อยู่ที่ต้นไม้แก่นมงคลทราบว่าวิมานของตนจะพินาศในวันพรุ่งนี้ ไม่รู้จะแก้ไขอย่างไร ทั้งไม่รู้ว่าจะพาบุตรไปอยู่ที่ไหน ก็เสียใจร้องไห้ พวกเพื่อนรุกขเทวดาพากันมาไต่ถาม ทราบเรื่องแล้ว ก็ไม่รู้จะช่วยแก้ไขได้อย่างไร ก็พากันร้องไห้สงสาร ส่วนรุกขเทวดากออ้อซึ่งนับว่าต่ำต้อยน้อยบุญกว่าใคร ๆ ก็มาเยี่ยมไต่ถามเช่นเดียวกัน ทราบแล้ว กล่าวว่า อย่าได้คิดวิตกร้อนใจเศร้าโศกไปเลยตนจักทำไม่ให้ตัด ขอให้คอยดูวันพรุ่งนี้ ครั้นวันรุ่งขึ้นเมื่อพวกช่างมาเพื่อจะตัดต้นไม้แก่นมงคล รุกขเทวดาผู้บุญน้อยแต่มีปัญญานั้นได้แปลงเพศเป็นกิ้งก่า วิ่งผ่านหน้าพวกช่างไปเข้าที่โคนของต้นไม้ ขึ้นไปทางกลางต้น โผล่ออกที่ปลายต้นแล้วนอนเส้นศีรษะ ทำเหมือนต้นไม้นั้นมีโพรง

นายช่างใหญ่เห็นกิ่งก้าขึ้นไปดังนั้นก็ตบต้นไม้นั้นด้วยมือพลางบ่นว่า ต้นไม้มีโพรงไม่มีแก่น เมื่อวานไม่ได้ดูให้ดี ตำหนิต้นไม้ใหญ่ที่มีแก่นดีนั้นแล้วก็พากันกลับไปเสาะหาต้นไม้ในที่อื่นต่อไป ต้นไม้แก่นมงคลซึ่งเป็นวิมานของรุกขเทวดาผู้มีบุญมากนั้นก็ปลอดภัย เมื่อพวกเพื่อนเทวดาพากันมาเยี่ยมเป็นอันมาก รุกขเทวดาผู้พ้นภัยก็กล่าวสรรเสริญรุกขเทวดากออ้อ ในที่ประชุม แล้วได้กล่าวเป็นโศลกภาษิตไว้ว่า "ผู้ที่เสมอกันหรือดีกว่ากัน หรือต่ำกว่ากัน ก็พึงผูกมิตรธรรมกันได้ มิตรเหล่านั้นพึงทำประโยชน์ได้เป็นเยี่ยม ในคราวคับขัน เหมือนรุกขเทวดาแห่งต้นไม้แก่นมงคล และกออ้อผูกมิตรกันฉะนั้น"

ในมหามงคลสมัย ตรงกับวันประสูติทูนกระหม่อมฟ้าชาย ขอถวายพระพรมงคลชัยมงคลให้ทรงพระเจริญ ด้วยจตุรพิธพร และ พระปฏิภาณปัญญา ขอให้ทรงสำเร็จการศึกษาโดยลำดับด้วยดี เทอญ.

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

คนเป็นอันมากอาจเข้าใจว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ยิ่งใหญ่สุดที่จะเข้าใกล้ชิดสนิทสนมได้ หรือทรงเป็นผู้บริสุทธิ์อย่างยิ่งสุดที่คนที่ยังมีกิเลสจะเข้าใกล้ได้ ดังนี้เป็นต้น แปลว่าเป็นคนละชั้นกัน ที่จะเข้าใกล้กันไม่ได้ จึงทำให้จิตใจเหินห่างไม่มีเยื่อใยในพระองค์ แต่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงมีความแบ่งแยกเช่นนั้น ทรงเป็นมิตรแท้ของคนทุกคน ดังที่ตรัสไว้มีความว่า "สัตวโลกทั้งปวงอาศัยเราเป็นกัลยาณมิตร จึงพ้นจากทุกข์ทั้งหลาย" ตามพระพุทธดำรัสนี้ ทรงแสดงพระองค์ เป็น

มิตรของสัตว์โลกไม่เลือกหน้า ทุก ๆ คนจึงเข้าใกล้ชิดสนิทสนมได้เหมือนอย่างมิตรสหายที่ดีทั้งหลาย ข้อขัดข้องใด ๆ ถ้าจะมี ก็มิได้มีที่พระพุทธเจ้า แต่มีที่ตัวบุคคลแต่ละคนเอง คือว่าเราจะคบมิตรที่ดีมิตรแท้หรือไม่ ฉะนั้น จึงตรัสสอนให้ทุก ๆ คน ทำความสำนึกใจอยู่เสมอว่า "เราจักมีมิตรที่ดี สหายที่ดีเพื่อนที่ดี" พระอานนท์ได้เคยกราบทูลว่า "ความมีมิตรที่ดีเป็นอันได้ทำดีกึ่งหนึ่ง" แต่พระองค์ได้ตรัสว่า "ความมีมิตรที่ดีเป็นอันได้ทำดีทั้งหมด เพราะผู้ที่มีมิตรดีเป็นอันหวังได้ว่า จักอบรมมรรคมีองค์แปดให้มาก" และได้ตรัสเตือนให้ผู้ที่มีมิตรที่ดีดำรงชีวิตอยู่ด้วยอาศัยธรรมข้อหนึ่ง คือ ความไม่ประมาทในความดี หมายความว่า มีสติระลึกถึงความดีและทำความดีอยู่เสมอไม่ปล่อยตนไปในความชั่วร้ายทั้งปวง เมื่อหัวหน้าไม่ประมาท คนทั้งปวงก็ย่อมไม่ประมาทตามกันไป ดังที่ตรัสแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า "เมื่อพระมหาราชไม่ประมาท ราชสำนักก็ไม่ประมาท ขัตติยะทั้งหลายก็ไม่ประมาท หมู่พลก็ไม่ประมาท ชาวบ้านชาวเมืองก็ไม่ประมาทเป็นอันคุ้มครองรักษาพระองค์ และราชสำนักขัตติยะทั้งหลาย หมู่พลตลอดถึงพสกนิกรทั้งปวง" พระพุทธดำรัสนี้ ยิ่งอ่านยิ่งคิดก็จะยิ่งเห็นความซึ้งในพระมหากรุณาของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระองค์ได้ทรงเป็นมิตรแท้มิตรที่ดีของทุกคน และทุกคนอาจเข้าใกล้ชิดสนิทสนมได้ ทำอย่างไรจึงจะเข้าใกล้ได้ ข้อนี้ไม่ยาก เริ่มตั้งแต่จิตคิดว่า "พระพุทธเจ้าทรงเป็นกัลยาณมิตร ทรงเป็นมิตรแท้ของเรา" ตั้งจิตคิดอยู่อย่างนี้เสมอ ๆ จะได้ความรู้สึกสนิทคุ้นเคย ทำให้อยากไปหามิตรไปเยี่ยมมิตร นำให้

อยากสวดมนต์ไหว้พระ ให้อยากฟังถ้อยคำของพระองค์ ทำให้ได้ฟังเทศน์ ให้อ่านหนังสือธรรมสอนใจต่าง ๆ เช่นเดียวกับคนที่มีมิตรเป็นที่รัก ก็ย่อมอยากจะไปหาไปสนทนาด้วยอยู่เสมอ และไม่ควรลืมธรรมข้อหนึ่ง คือ ความไม่ประมาท อันหมายถึงความไม่ขาดสติเป็นเครื่องรักษาใจรักษาตน เพราะเครื่องล่อใจให้หลงมีมากนัก หากยังมีสติดีอยู่ก็จะทำให้นึกถึงพระพุทธเจ้า นึกถึงคำสอนของพระองค์ ถึงผิดชอบชั่วดีทั้งปวง เมื่อใจวิ่งไปหามิตรแท้ได้เช่นนี้ มิตรแท้ก็ย่อมจะช่วยได้ทันท่วงที ไม่ให้ตกไปในความชั่วหรือในที่ชั่ว แต่ถ้าขาดสติ ก็จะวิ่งไปหามิตรเทียมคือผู้จะชักนำไปในทางชั่วเสียหาย ก็จะเลยพากันไปในทางนั้น เวลานี้ยังไม่สายเกินไปสำหรับคนชั่วที่จะปลูกสติเข้าหามิตรแท้ คือ พระพุทธเจ้า ซึ่งจะทำให้กลับตัวได้ทันที และคนที่ดีก็จะดียิ่ง ๆ ขึ้น

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๑๐ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ได้ทรงวางศิลาฤกษ์เขื่อนวชิราลงกรณ์ ที่อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ในวันนั้น เวลา ๑๔.๓๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูป มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน เจริญพระพุทธมนต์ในพลับพลาพิธี เวลา ๑๕.๓๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เข้าสู่พลับพลาพิธี ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระรัตนตรัยแล้ว จอมพลถนอมกิตติขจร นายกรัฐมนตรี กราบทูลรายงานเรื่องการก่อสร้างเขื่อน และขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตกราบทูลอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ทรง

วางศิลาฤกษ์เขื่อน ซึ่งมีชื่อในพระนามโดยพระบรมราชานุญาต พระ-บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบ ทรงชมเชยเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายทุกคน ผู้มีส่วนในการสร้างเขื่อนแล้ว เสด็จพระราชดำเนินทรงนำสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังศูนย์กลางเขื่อน ภูษามาลาถวายพระสุหร่ายและเครื่องทรงเจิม สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทรงพระสุหร่าย ทรงเจิมแผ่นอิฐ ทอง นาก เงิน และแผ่นศิลาฤกษ์ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา ชาวพนักงานประโคมสังข์แตร อธิบดีกรมชลประทานถวายปูนก่อ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทรงโบกปูนก่อ ทรงวางอิฐ ทอง นาก เงิน ทรงวางแผ่นศิลาฤกษ์แล้ว เสด็จพระราช-ดำเนินกลับสู่พลับพลาพิธี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนไทยธรรมสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทรงประเคนไทยธรรมพระสงฆ์อีก ๙ รูป ทรงหลั่งทักษิโณทก พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาถวายอดิเรกแล้วเสด็จพระราชดำเนินจากพลับพลาพิธี ในพิธีได้มีองค-มนตรี รัฐมนตรี คณะทูต ข้าราชการ มาเฝ้าทูนละอองธุลีพระบาทเป็นอันมาก และในระยะทางเสด็จพระราชดำเนินสู่จังหวัดกาญจนบุรีได้มีประชาชนมาเฝ้าชมพระบารมีเป็นอันมาก โดยเฉพาะที่ท่าม่วง ตรงปากทางที่แยกเข้าเขื่อน ได้มีประชาชนมาเฝ้าชมบารมีเนืองแน่น ต่างก็อยากจะได้เห็นได้ชมพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ-นางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ โดยเฉพาะก็อยากจะได้เห็นพระองค์สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เพราะได้เสด็จจากไปต่างประเทศ เพิ่งจะได้เสด็จกลับมาชั่วคราว เมื่อวันที่ ๑๕

กรกฎาคม ๒๕๑๐ ด้วยทรงเป็นมิ่งขวัญ เป็นที่จดจ่อใจถึงของประชาชนทั้งชาติ และของสมณชีพราหมณาจารย์ทั้งปวง พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนให้คนทำบุญคือความดีต่าง ๆ คนไทยทั้งปวงได้พากันทำบุญมากบ้างน้อยบ้างตามที่ตรัสสอน ได้ทำบุญร่วมกันมา จนถึงมีบุญพอที่ได้มีความสมหวังมาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอประสูติมาเป็นมิ่งขวัญของชาติ ก็เป็นที่หวังแน่ว่าจะมีบุญพอที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอจะทรงพระเจริญเสด็จสถิตสถาพรอยู่กับชาวไทย สมดังความหวังตั้งใจของประชาชนชาวไทยทั้งปวง

ในมหาศุภมงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ขอถวายพระพรมงคลชัย ให้ทรงพระเจริญสุขสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล ผ่องพ้นความขุ่นข้องหมองพระราชหฤทัยทั้งมวล

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

เรื่อง ความจำกับความลืม ยากที่จะกล่าวว่าอย่างไหนเกิดยากหรือง่ายกว่ากัน เพราะบางเรื่องต้องการให้จำก็ไม่ค่อยจะยอมจำ ทั้งชอบลืมเสียง่าย ๆ แต่บางเรื่องต้องการให้ลืมเสียโดยเร็วก็ไม่ค่อยจะยอมลืม ทุกคนต้องเป็นทุกข์เดือดร้อนอยู่ด้วยเรื่องที่ไม่จำและไม่ลืมอยู่ไม่น้อย ฉะนั้น จึงควรศึกษาว่าความจำนั้นจะมีได้ด้วยอะไร เมื่อทราบเหตุที่ให้เกิดความจำแล้ว ก็จะทราบเหตุที่ให้เกิดความลืมได้ เพราะตรงกันข้าม ก่อนอื่นพึงทราบว่า ความจำนั้นเกิดขึ้นด้วย 'สติ' คือ

'ความระลึกได้ ความจำได้' จะจับความเอาง่าย ๆ ว่า ความจำ ก็คือ สติ ดังนี้ก็ได้ ในมิลินทปัญหาพระเจ้ามิลินท์ตรัสถามพระนาคเสนว่า สติเกิดขึ้นด้วยอาการเท่าไร พระนาคเสนทูลตอบว่า เกิดขึ้นด้วยอาการ ๑๗ อย่าง คือ ๑. เกิดขึ้นโดยมีความรู้จำเป็นเลิศ เหมือนอย่างพระอานนท์ ซึ่งฟังครั้งเดียวจำได้แม่นยำ (อภิชานสติ) ๒. เกิดขึ้นโดยผูกใจเก็บไว้ ได้แก่คนที่มักลืมต้องผูกใจจำ เหมือนอย่างเก็บทรัพย์เข้าพกห่อรักษาไว้ (กฏุมพิกาสติ) ๓. เกิดขึ้นโดยความรู้สึกที่โอฬาร ได้แก่ผู้ที่ได้ประสบความรู้สึกใหญ่โตอย่างยิ่ง ในคราวได้รับผลใหญ่โตเป็นพิเศษก็จำจารึกติดใจ (โอฬารวิญญาณสติ) ๔. เกิดขึ้นโดยความรู้สึกในสิ่งที่เกื้อกูล ได้แก่ได้รับความรู้สึกเป็นสุขในสิ่งใดก็จะมีความจำในสิ่งนั้นอยู่โดยปกติ (หิตวิญญาณสติ) ๕. เกิดขึ้นโดยความรู้สึกในสิ่งที่ไม่เกื้อกูล ได้แก่ได้รับความรู้สึกเป็นทุกข์ก็จำได้ (อหิตวิญญาณสติ) ๖. เกิดขึ้นโดยที่สิ่งคล้ายกัน เช่นเห็นคนที่คล้ายกับเพื่อนผู้ใด ก็นึกถึงเพื่อนผู้นั้นขึ้นได้ (สภาคนิมิตตสติ) ๗. เกิดขึ้นโดยสิ่งผิดเพี้ยนกัน เช่นเห็นสิ่งหนึ่งก็นึกได้ถึงอีกสิ่งหนึ่งที่ผิดเพี้ยนกันขัดกัน (วิสภาคนิมิตตสติ) ๘. เกิดขึ้นโดยถ้อยคำบอกให้รู้ เช่นคนที่ลืมมีผู้อื่นมาบอกทบทวน จึงนึกขึ้นได้ (กถาภิญญาณสติ) ๙. เกิดขึ้นโดยกำหนดลักษณะ เช่นจำโคกระบือได้ โดยกำหนดลักษณะแห่งอวัยวะ (ลักขณสติ) ๑๐. เกิดขึ้นโดยต้องนึกบ่อย ๆ (สรณสติ) ๑๑. เกิดขึ้นโดยหัวข้อ คือต้องทำหัวข้อไว้สำหรับกำหนดจดจำ (มุทธาสติ) ๑๒. เกิดขึ้นโดยการนับจำนวน หรือคำนวณ (คณนาสติ)

๑๓. เกิดขึ้นโดยทำความทรงจำไว้ เช่นท่องจำ (ธารณสติ) ๑๔. เกิดขึ้นโดยอบรมสมาธิและปัญญาจนระลึกชาติได้ (ภาวนาสติ) ๑๕. เกิดขึ้นโดยอาศัยตำรา เช่นนึกได้ว่าอยู่ในตำราแต่ต้องเปิดดูจึงรู้ (โปตถกนิพันธนสติ) ๑๖. เกิดขึ้นโดยวางไว้ใกล้ตาก็ใกล้ใจ (อุปนิกเขปสติ) ๑๗. เกิดขึ้นโดยได้ประสพพบผ่านมาแล้ว (อนุภูตสติ)

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ฯ ได้เสด็จกลับมาประเทศไทยชั่วคราว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เสด็จเยี่ยมถวายภัตตาหาร สมเด็จพระสังฆราชและสมเด็จพระราชาคณะ ในวัดต่าง ๆ ยังให้เกิดปีติปราโมทย์แก่ประชาชนชาวไทยทั่วไป ครั้นได้เสด็จวัดเป็นที่สถิตแห่งพระมหาเถระดังกล่าวทั่วแล้ว ต่อมา ณ วันศุกร์ที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๑๐ ได้เสด็จวัดบวรนิเวศวิหารเวลาเช้า ๑๐.๐๐ น. เจ้าอาวาส พระเถระ ท่านไวยาวัจกรรับนำเสด็จทรงบูชาและชมปูชนียวัตถุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ พระพุทธชินสีห์ พระรูปสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ในพระอุโบสถ พระบรมสารีริกธาตุ พระไพรีพินาศ ณ พระเจดีย์ พระศาสดา พระไสยาสน์ ณ วิหารพระศาสดา พระพุทธวชิรญาณ พระพุทธปัญญาอัคคะ พระพุทธมนุสสนาค (ซึ่งเป็นพระพุทธรูปฉลองพระองค์ พระบาทสมเด็จ-

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระมหาสมณเจ้าทั้งสองพระองค์) ในวิหารเก๋ง กับพระพุทธรูปพระชนมายุมหการ สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ซึ่งพระสรีรังคารแห่งสมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์นั้นประดิษฐานอยู่ ณ ฐานพระ ต่อจากนั้นได้นำเสด็จสู่กุฎิเจ้า-อาวาส ทรงถวายภัตตาหาร และโปรดให้ตักอาหารแจกพระอีก ๘ รูป (ทรงถวายเครื่องสักการะเจ้าอาวาสก่อนในพระอุโบสถ) คณะครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดบวรนิเวศฯ ได้ตั้งแถวรับเสด็จตั้งแต่ประตูเสี้ยวกางหน้าพระอุโบสถ เรียงรายมาทั่วบริเวณปูชนียสถาน และจากนั้นมาจนถึงทางเลี้ยวเข้ากุฎิเจ้าอาวาส อุบาสิกาได้ถวายพวงดอกไม้ ณ เบื้องหน้าปูชนียสถานทุกแห่ง การเสด็จวัดต่าง ๆ ทุกแห่ง มีพระประสงค์เสด็จแบบลำลอง (ไปรเวท) ไม่โปรดให้จัดการต้อนรับ เพื่อจะได้ทรงคุ้นเคยและทรงรู้จักพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ยิ่งขึ้น แต่เมื่อใคร ๆ ได้ทราบ ต่างก็มาต้อนรับกันเองด้วยความเต็มใจ เพราะต่างก็ถือว่าทรงเป็นทูลกระหม่อมของตน และโดยเฉพาะที่วัดบวรนิเวศ-วิหาร ผู้ที่มาต้อนรับเสด็จก็นับว่าเป็นบุคคลในวัด หรือที่เกี่ยวข้องกับวัดเกือบทั้งหมด เช่น นักเรียน อุบาสก อุบาสิกา ล้วนเป็นชาววัด เรียกได้ว่าเป็นการถวายการต้อนรับเป็นการภายใน เมื่อเสร็จภัตตกิจแล้ว เจ้าอาวาสถวายอนุโมทนา ทรงหลั่งทักษิโณทก เสร็จแล้ว เจ้า-อาวาสถวายพระพุทธชินสีห์จำลอง และหนังสือตำนานวัด มีรับสั่งตามพระอัธยาศัยแล้ว เสด็จกลับ เจ้าอาวาสส่งเสด็จถึงรถพระที่นั่ง มีนักเรียน อุบาสก อุบาสิกา และประชาชนส่งเสด็จเป็นจำนวนมาก ความ

พรั่งพร้อมทั้งปวง สำเร็จด้วยพุทธานุภาพและราชานุภาพ ซึ่งได้ปกป้องเมืองไทยและคนไทยมาตลอดเวลาช้านาน

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

เมืองไทยเรานั้น เป็นเมืองพระ ไปที่ไหนก็พบแต่วัดวาอาราม พระภิกษุสามเณร เวลาเช้าก็จะได้เห็นพระออกบิณฑบาต มีคนใส่บาตรกันทั่วไป ทั้งในกรุงและหัวเมือง วันสำคัญของคนไทยแต่ละคนก็มักจะเกี่ยวกับพระ เช่นวันเกิดวันตาย งานต่าง ๆ ก็เหมือนกันมักจะเกี่ยวกับพระ ทั้งงานมงคลและมิใช่งานมงคล จึงกล่าวได้ว่า ชีวิตของคนไทยแต่ละคนเกี่ยวกับพระตั้งแต่เกิดจนตาย ครั้นตายแล้ว กระดูกก็ยังเกี่ยวกับพระอีก เพราะบุตรหลานจะทำบุญอุทิศ ด้วยความกตัญญูกตเวทีเรื่อยไป แปลว่า คนไทยมีนิสัยไม่ลืมผู้มีพระคุณ ยังมีชีวิตอยู่ก็ไม่ลืม ตายไปแล้วก็ไม่ลืม จึงมีนิสัยผูกพันกลมเกลียวกันตั้งแต่ในวงศ์สกุลเล็ก ๆ จนถึงวงศ์สกุลใหญ่ ๆ คือ ชาติไทยทั้งหมด นี้เป็นอานุภาพแห่งพระธรรมของพระพุทธเจ้าที่สร้างนิสัยจิตใจของคนไทย คนไทยส่วนใหญ่จึงนับถือพระพุทธเจ้า ความนับถืออยู่ในใจเท่านั้นไม่พอ เพราะตาอยากจะเห็น จึงสร้างพระพุทธปฏิมาสำหรับบูชา และสำหรับเป็นเครื่องป้องกันทั่วเมือง ตั้งแต่คนไทยรุ่นเกินทวดไปเท่าไรไม่รู้ จนถึงรุ่นปัจจุบันดูก็ไม่รู้อิ่มรู้พอ ดังจะพึงเห็นได้ว่า ได้มีคนสั่งจองพระพุทธรูป ภ. ป. ร. ขนาดต่าง ๆ กันมากมาย จนคณะกรรมการผู้พยายามจะสร้างให้ดีไม่อาจจะทำให้แล้วเสร็จทันใจคนส่วนมากได้ เพราะคนส่วนมากมีใจรักจะ

ได้พระพุทธรูป ที่เป็นสัญญลักขณ์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีพระปรมาภิไธยย่อของพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นที่รักของตนจารึกอยู่ที่ผ้าทิพย์ที่ฐานพระด้วยโดยเร็ว ด้วยว่าเมืองไทยเรานั้น นอกจากเป็นเมืองพระแล้วยังเป็นเมืองกษัตริย์ คนไทยเรารักกษัตริย์ นับถือเทิดทูนเป็นพระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าชีวิตของตน ชาติไทยเราจึงไม่ขาดองค์พระมหากษัตริย์ ตั้งแต่เป็นชาติมาก็ว่าได้ ซึ่งอาจจะก่อนได้พบพระพุทธศาสนา แม้เมื่อได้พบแล้วก็ยังนับถือศาสนาอื่นอีกบ้าง ทั้งมีแนวความคิดแตกต่างกันบ้าง แม้เช่นนั้น ก็ยังมีพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องผูกพันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก โดยเฉพาะทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงตั้งอยู่ในราชธรรมจริยาตามพระพุทธโอวาท ฉะนั้น คนไทยเราจึงดำรงอยู่โดยสวัสดี ด้วยมีหลักพระมหากษัตริย์ พระพุทธศาสนา เป็นรากฐานของความเป็นชาติ มิใช่เป็นรากฐานแต่เพียงผิวเผิน แต่เป็นรากฐานแห่งนิสัยจิตใจทีเดียว จึงแน่นแฟ้นมั่นคงมาก อันจะพึงเห็นได้จากการแสดงออกของประชาชน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ เสด็จพระราชดำเนิน และเสด็จไป ณ ที่ใดที่หนึ่ง ในบัดนี้คนไทยเราได้มีความสุขใจ เพราะได้มีองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นหลักชัยของชาติ และมีสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ทรงเป็นที่มุ่งหวังด้วยความรักเคารพอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเลิศล้ำ

อันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น มีอยู่เป็นอันมากที่คนเรามารู้เมื่อเกิดขึ้นแล้ว แม้คนที่เป็นต้นเหตุ หากเป็นผู้ไม่มีเจตนาจะก่อให้เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ขึ้น ก็ไม่รู้มาก่อนเหมือนกันว่าจะเป็นตัวต้นเหตุ ส่วนผู้ที่ตั้งใจก่อเหตุก็ต้องรู้ก่อนโดยแท้ ยกตัวอย่างเช่นผู้ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดเพลิงไหม้ แต่แม้จะมิได้ตั้งใจ ถ้าได้ระมัดระวังให้ดีก็ยากที่จะเกิดไฟไหม้ขึ้นได้ พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนให้ไม่ประมาท คือให้มีสติระมัดระวังอยู่เสมอ ดังที่ตรัสไว้แน่นอนอย่างชี้เป็นชี้ตายว่า "ความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย ส่วนความประมาทเป็นทางตาย" ดังเช่นเมื่อวันพุธที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๑๐ ในขณะที่กำลังประกอบพิธีใหญ่ คือพิธีอำลาผู้บังคับบัญชาและประชาชนของกรมทหารอาสาสมัคร เพื่อเดินทางไปปฏิบัติราชการสาธารณรัฐเวียตนาม (ใต้) ณ บริเวณสนามหลวง เริ่มเมื่อเวลา ๑๗.๐๐ น. ยังไม่เสร็จพิธี ก็ได้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นที่ตลาดยอดบางลำภู ว่าต้นไฟเกิดขึ้นจากน้ำมันหมูที่ผู้หนึ่งเคี่ยวทิ้งไว้ บ้านเรือนแถบนั้นส่วนใหญ่ เป็นบ้านไม้ที่ปลูกอยู่กันอย่างอัดแอ ภายในวงล้อมของตึกแถวสี่เหลี่ยมใหญ่ ยากที่รถดับเพลิงจะเข้าไปช่วยได้ ไฟจึงไหม้ลุกลามใหญ่โตรวดเร็ว จนถึงตึกแถวที่ล้อมเป็นขอบอยู่รอบนอกไฟไหม้หลังกร่อนเข้าไปเกือบโดยรอบ รถดับเพลิงที่รออยู่ครั้นได้น้ำได้ที่จึงระดมดับ เป็นเหตุให้ไฟไม่อาจไหม้ไปได้หมดทั้งแถว แต่ก็ไหม้ไปมากห้องทุกด้าน เช่นด้านถนนสิบสามห้าง ก็ไหม้ไปหลายห้อง ตึกแถวนี้อยู่ทางด้านวัดบวรนิเวศวิหาร ยาวจากถนนตานีไปจรดถนนพระ-

สุเมรุ ซึ่งฝั่งตรงกันข้ามที่เยื้องไปทางหน้าวัดบวรนิเวศวิหาร ก็เป็นตึกสำนักงาน โรงพิมพ์ ของมหามกุฏราชวิทยาลัย และเป็นที่เก็บหนังสือเรียนของคณะสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร เมื่อไฟลุกลามถึงตึกแถวนี้ ที่ห้องใกล้ไปทางถนนพระสุเมรุ ก็ใกล้สำนักงานมหามกุฏ ฯ เข้าไป บางคราวทั้งเปลวทั้งควันกระพือไปทางนั้น แต่การดับไฟในระยะนั้นซึ่งเกินสามทุ่มไปแล้วก็แข็งขันมีน้ำบริบูรณ์จากคูในวัดบ้าง จากคลองบางลำภูบ้าง จึงรักษาห้องแถวไว้ได้มากห้อง และคลังหนังสือ ก็ปลอดภัย แสงไฟที่ไหม้ใหญ่ครั้งนี้สว่างแจ้งมองเห็นพระเจดีย์ทองวัดบวรนิเวศ-วิหาร ที่คลุมด้วยระลอกควันกลุ่มใหญ่อยู่เป็นระยะ ๆ อย่างชัดเจน และมองเห็นประชาชนที่บ้านถูกไฟขนเข้าของอพยพกันเข้ามาในวัดเนืองแน่น พระเณรในวัดก็พากันต้อนรับให้อยู่อาศัยในศาลาเล็กใหญ่และในที่อื่น ๆ บางครอบครัวที่อยู่ใกล้ต้นไฟเกือบไม่ได้อะไรออกมาเลย เพียงแต่เรียกรวบรวมพ่อแม่ลูกหลานให้ครบทุกคน ก็เกือบจะไม่ทันอยู่แล้วมีคำ-เก่าอยู่ว่า "ถูกโจรปล้นไม่มีสมบัติใช้ ถูกไฟไหม้ไม่มีบ้านอาศัย แต่ถูกโปกินไม่มีที่ดินอยู่" แต่ก็ไม่ขมวดไว้สิ้นเชิง เหมือนอย่างคำสองคำของพระพุทธเจ้าว่า "ความประมาท" และ "กรรม"

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา 3/3/2515

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. ๘๑๗๗๙๐
นายพินิจ ลู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๕